

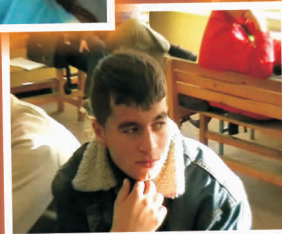
ASOCIAȚIA ROMÂNĂ
PENTRU
EDUCAȚIE ȘI DEZVOLTARE

MINISTERUL EDUCAȚIEI,
CERCETĂRII ȘI TINERETULUI

EDUCAȚIA VIITORILOR PARINȚI

ghidul profesorului

Disciplină opțională pentru clasele IX-XII

**ASOCIAȚIA ROMÂNĂ
PENTRU
EDUCAȚIE ȘI DEZVOLTARE**

GHIDUL PROFESORULUI

EDUCAȚIA VIITORILOR PĂRINȚI

DISCIPLINĂ OPȚIONALĂ PENTRU CLASELE IX –XII

București, 2007

Autori:

MIHAELA IONESCU:	CAP. I; CAP. II.5, II.6 , II.7
SIMONA VELEA:	CAP. I; CAP. II.1, II.4, II.11.
LAURA GRUNBERG:	CAP. II.3
STELIANA FUMAREL:	CAP. II.2, II.10.
LAURA CIOLAN :	CAP. II.8, II.9, II.12

Autorii mulțumesc cadrelor didactice, directorilor de licee, inspectorilor școlari generali din județele: Argeș, Bistrița-Năsăud, Brașov, Brăila, Buzău, Constanța, Covasna, Dâmbovița, Giurgiu, Mureș, Neamț, Prahova, Suceava, Teleorman, Timiș, Vrancea și din municipiul București, care au sprijinit desfășurarea proiectului și au făcut posibilă realizarea acestui ghid.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**Educația viitorilor părinți: ghidul profesorului / disciplina
opțională pentru clasele IX-XII / UNICEF - Reprezentanța în România,
Asociația Română pentru Educație și Dezvoltare -
București: MarLink, 2007
ISBN: 978-973-8411-57-9**

- I. UNICEF. Reprezentanța în România
II. Asociația Română pentru Educație și Dezvoltare

37.018.1
374.7

Editura MarLink
Tel/Fax:0040-21-211-89-76
E-mail: v.mares@marlink.ro

CUPRINS

CAPITOLUL I

I.1. Introducere	5
I.2. Principii de proiectare a activităților	6
I.3. Metodologia organizării activităților	11
I.4. Evaluarea rezultatelor elevilor. Evaluarea autentică sau evaluarea pentru învățare	20

CAPITOLUL II

Îndrumări metodologice

II.1. Familia: caracterizare generală	27
II.2. Legislația familiei și copilului	36
II.3. Familia și mesajele de gen	54
II.4. A deveni părinte – un risc sau o dorință.....	64
II.5. Îngrijirea și creșterea copilului de la 0 – 7/8 ani	72
II.6. Învățarea la copilul sugar. Învățarea la copilul mic. Principii de bază	77
II.7. Jocul în viața copilului	83
II.8. Statutul și rolurile părinților. Tipologii ale părinților	93
II.9. Cariera de elev	101
II.10. Aspecte psiho-sociologice ale relațiilor dintre membrii familiei	109
II.11. Climatul familial. Situații de criză/conflicte familiale	118
II.12. Economia casnică	127

Recomandări bibliografice

135

CAPITOLUL I

I.1. Introducere

A fi părinte este o provocare complexă, o misiune nobilă care necesită, pe lângă o pregătire anterioară în acest scop, dragoste, voință, dăruire, entuziasm, perseverență, înțelegere, muncă și învățare permanentă. În prezent, această misiune este realizată în cea mai mare parte din perspectiva istoriei personale a fiecărui părinte, care cristalizează valori, norme, ritualuri, rutine, practici moștenite în familie sau “împrumutate”, care de-a lungul timpului s-au metamorfozat sub influența contextului mai larg al societății. Evoluția copilului în familie este decisivă pentru dezvoltarea lui ulterioară. Amprenta mediului educațional în care copilul crește reprezintă una dintre condițiile succesului său social, profesional, personal. Se poate aprecia că educația în familie stă, într-o oarecare măsură, mai mult sub semnul improvizației și al contextualului, decât sub semnul unor acțiuni și decizii fundamentate, al creării condițiilor cele mai adecvate de dezvoltare corespunzătoare potențialului fiecărui copil și al investiției cu discernământ în viitorul acestuia, chiar dacă părinții în aproape toate cazurile sunt foarte bine intenționați. Este firesc acest parcurs întrucât educația în familie se încadrează exclusiv în spațiul informalului, neexistând în prezent, decât sporadic, programe destinate educației părinților.

Introducerea disciplinei opționale “Educația viitorilor părinți” reprezintă un pas important în direcția pregătirii tinerilor pentru “meseria” de părinte. Mulți tineri devin părinți fără a fi pregătiți să facă față tuturor provocărilor pe care le presupun noul statut și noile roluri pe care le vor avea în spațiul social și educațional al familiei. Rolul parcurgerii acestei discipline va fi tocmai acela de a dezvolta la tineri conștiința de părinte, considerată “motorul” exercitării cu discernământ a rolului pe care îl joacă în viața copilului.

Propunerea acestei discipline opționale, în cadrul curriculum-ului la decizia școlii, beneficiind de o oră de studiu pe săptămână, s-a bazat pe următoarele aspecte:

- necesitatea pregătirii tinerilor adolescenți pentru viitoarele roluri sociale de părinți și de educatori;
- importanța conștientizării de către tineri a responsabilităților specifice părinților și a implicațiilor acestora asupra vieții lor și a celorlalți;
- absența altor forme de educație pentru rolurile parentale în sistemul de educație formală;
- existența unor dificultăți de adaptare a familiei la dinamica realităților sociale contemporane.

Această disciplină a fost proiectată din perspectivă interdisciplinară și cu un pronunțat caracter practic, contribuind la dezvoltarea competențelor pentru viața ale elevilor – o necesitate și un deziderat al societății contemporane, reflectate și de politicile educaționale europene. Plasarea sa în ultimul an de învățământ obligatoriu a urmărit, pe de o parte, asigurarea unui minimum de pregătire pentru viața de familie a tuturor elevilor, iar pe de altă parte, crearea condițiilor optime pentru studiul acestei tematici, prin maturizarea cognitivă, socială și afectivă a tinerilor. Premisele de la care s-a pornit au fost acelea că pregătirea mai bună pentru viața de familie și pentru rolurile parentale va duce la o mai bună integrare socială a tinerilor și la construirea unei vieți de familie echilibrate și armonioase.

Acest ghid este destinat cadrelor didactice care vor preda disciplina opțională “Educația viitorilor părinți” elevilor din clasele X-XII. El este un instrument de lucru care va sprijini cadrele didactice în atingerea obiectivelor programei cu același titlu, în organizarea conținuturilor și proiectarea activităților de învățare și evaluare.

Întrucât se dorește să fie un instrument de lucru util, ghidul îmbină elemente de ordin teoretic din teoria și practica predării și evaluării, ce delimitează perspectiva pedagogică de abordare a acestei discipline, cu sugestii de ordin practic, metodologic, care vor lăsa loc deciziei cadrului didactic de a le aplica în funcție de obiectivele propuse, de modul de structurare a conținuturilor, de abilitățile didactice și, nu în ultimul rând, de particularitățile grupului de elevi cu care lucrează.

I.2. Principii de proiectare a activităților

Predarea disciplinei “Educația viitorilor părinți”, spre deosebire de alte discipline, comportă câteva particularități privind modul de proiectare, organizare, desfășurare și evaluare a activităților de predare-învățare, prin însuși conținutul pe care îl propune. Întrucât are ca principal obiectiv conștientizarea de către tineri a asumării și a responsabilității deciziei de a fi părinte, a complexității noului statut și a noului context psihosocial creat prin constituirea unei familii, predarea acestei discipline trebuie să încurajeze în foarte mare măsură implicarea activă a elevilor în realizarea activităților, îndeosebi pentru conturarea unor opinii, atitudini, convingeri privind statutul și rolurile părinților și implicațiile directe și indirecte pe care acestea le au asupra creșterii și educării copilului.

Pentru a stimula participarea elevilor sunt necesare a fi luate în considerare câteva principii de proiectare ale activităților, pe care le supunem atenției cadrelor didactice în scopul oferirii unui sprijin pentru reușita activităților.

**VALORIFICAREA
EXPERIENȚEI
PERSONALE A
ELEVILOR**

Acest principiu subliniază importanța ancorării conținutului activităților în viața cotidiană a elevilor, în experiența lor de viață. Deseori disciplinele pe care elevii le studiază nu reușesc să facă puntea de legătură între ceea ce ei știu deja, au trăit, au experimentat și noile experiențe și cunoștințe propuse de noua disciplină și, de aceea, implicarea lor în realizarea activităților este limitată, iar impactul lor este redus. O astfel de disciplină este prea puternic ancorată în realitate pentru a nu se face apel la experiența elevilor, păstrând, desigur, dreptul fiecăruia de a dori sau nu să o împărtășească pe cea personală. Prin apelarea la acest principiu, este stimulată totodată reflecția elevilor asupra diverselor aspecte ale vieții de familie și asupra modului de raportare la noul statut, acela de părinte. Elevii încearcă să privească nu numai din perspectiva copilului, ci și din cea a părintelui, ce presupune întemeierea unei familii și nașterea, creșterea și educarea unui copil. Reflecția asupra propriei experiențe trăite în familie și în afara ei reprezintă o ancoră în dezbaterile multiplelor decizii pe care un tânăr trebuie să fie pregătit să le ia în momentul în care dorește să devină părinte.

**ALTERNAREA
FORMELOR DE
ORGANIZARE A
ACTIVITĂȚII:
FRONTAL,
PERECHI,
GRUPURI MICI,
INDIVIDUAL**

Fiecare disciplină poate fi predată în mod variat în funcție de obiectivele propuse, de conținutul pe care-l presupune, de stilul personal al cadrului didactic, dar și de eterogenitatea colectivului de elevi. Însă, cu siguranță, orice disciplină poate fi predată alternând formele de organizare a activității. Orice cadru didactic se gândește cum ar fi cel mai potrivit să organizeze activitățile pentru ca obiectivele propuse să fie atinse, iar elevii să participe cu plăcere la activități. Nu există o rețetă didactică, dar există argumente în favoarea alternării formelor de organizare. Fiecare elev trebuie și să aflu lucruri noi și să schimbe opinii împreună cu colegii și să reflecteze singur asupra unor probleme și să se aflu în situații de decizie individuală sau în grup, precum și să își demonstreze sieși și altora că în urma desfășurării unor activități a învățat ceva, a aflat ceva nou, a trecut printr-o experiență ce se va alătura bagajului de competențe pe care le are. Această disciplină se bazează foarte mult pe schimbul de opinii, pe reflecție, pe dezbateri, pentru că fiecare elev trebuie mai întâi de toate să înțeleagă, să conștientizeze și să-și formeze propriile opinii despre ce înseamnă să fii părinte. De aceea, activitățile frontale trebuie alternate cu cele în perechi, în grup sau individual, tocmai pentru a oferi șansa elevilor de a interacționa, a discuta și a ajunge la anumite concluzii prin confruntarea mai multor puncte de vedere. Fiecare formă de organizare are un rol

bine determinat. Sunt conținuturi care se pretează prelegerii (frontal), sunt conținuturi care se pretează dezbaterii, schimbului de opinii (în perechi sau grup) și sunt conținuturi care se pretează reflecției, deciziei individuale (individual). Ponderea fiecărei forme este stabilită de către cadrul didactic, dar decizia trebuie să ia în considerare faptul că elevii vor învăța mai mult prin implicarea directă și prin stimularea exprimării libere a propriilor opinii, iar acestea se pot realiza doar prin interacțiune.

Varietatea experiențelor de predare răspunde în mod direct diferitelor stiluri de învățare ale elevilor și particularităților individuale ale acestora. Cu cât sunt mai diverse aceste experiențe, cu atât elevii au mai multe oportunități de a învăța. Altfel spus, cu cât există o preocupare mai mare a cadrului didactic pentru a oferi situații, contexte și sarcini diferite, cu atât experiențele de învățare ale elevilor vor fi mai bogate și mai relevante pentru progresul lor școlar. Experiența de învățare se referă atât la spațiul în care se desfășoară activitatea, cât și la natura sarcinii, la conținutul sarcinii și la tipul de solicitare socio-cognitivă și emoțională adresată elevului.

Desigur că un rol important îl are și alegerea anumitor metode didactice. Metoda didactică utilizată solicită implicarea de anumit tip a elevului, mai simplă sau mai complexă. De exemplu, realizarea unui interviu cu o persoană pe o anumită temă, presupune o învățare interactivă, elevul fiind nevoit să cunoască îndeajuns de bine tema de discuție pentru a putea formula întrebări și a ști cum să reacționeze la răspunsurile persoanei intervievate, dar să fie capabil și să sintetizeze informația obținută pentru a contribui la conturarea unui punct de vedere în cadrul temei respective.

Lecturarea unor materiale contradictorii pe o anumită temă și dezbaterile lor sau interpretarea unui rol într-un joc de rol, pot constitui experiențe de învățare pe care fiecare elev le receptează în mod diferit și care contribuie în cazul fiecăruia în mod diferit pentru a adăuga un plus de învățare.

Analiza unor date statistice despre evoluția ratei divorțurilor sau despre cauzele morții infantile, reprezintă un alt tip de experiență de învățare care pentru unii elevi poate avea o mai mare relevanță. Acest principiu se află într-o strânsă corelație cu următorul principiu, care pune accent pe utilizarea metodelor interactive în predarea/învățarea acestei discipline.

Acest principiu este strâns legat de cele anterioare, întrucât alternarea formelor de organizare a activității și crearea de experiențe variate de învățare atrag după sine, implicit, și utilizarea metodelor interactive de învățare. Această disciplină urmărește la elevi conștientizarea responsabilității pe care o presupune decizia de a fi părinte, de a-și asuma acest statut și ce presupune exercitarea acestei noi „meserii”. În acest caz, numai prin interacțiunea cu ceilalți poți afla despre experiențele altora, despre opiniile altora, te poți confrunta cu situații ce necesită reflecție și decizii fundamentate și poți să îți conturezi un mod de a privi cât mai responsabil acest nou statut. Simpla prelegere sau explicație a cadrului didactic, nu este și nu va fi deloc convingătoare pentru elevi, nu-i va sensibiliza îndeajuns pe aceștia. Ei trebuie să fie implicați în discuții, în rezolvarea unor situații virtuale sau reale, în dezbaterile unor dileme, în reflecția asupra unor soluții pentru anumite situații concrete, în investigații, astfel descoperind complexitatea rolurilor pe care le presupune statutul de părinte. Doar confruntându-se cu ele și discutându-le cu colegii și cadrul didactic, dar și cu alți adulți, vor putea înțelege mai bine și vor conștientiza ce înseamnă să fii părinte și cât de important este să fii pregătit pentru a deveni părinte.

Multe dintre metodele interactive sunt circumscrise principiilor învățării prin cooperare. Vom schița câteva caracteristici ale acestui tip de învățare înainte de a prezenta unele dintre metodele propuse spre a fi utilizate în predarea acestei discipline, în scopul de a evidenția perspectiva pedagogică ce stă la baza elaborării acestui ghid.

Învățarea prin cooperare reprezintă o abordare didactică ce pune în evidență avantajele utilizării lucrului în grupuri mici pentru a crește randamentul învățării. Prin utilizarea grupurilor mici:

- respectăm particularitățile elevilor atât din punct de vedere al nivelului abilităților, cât și al intereselor, al calității relațiilor interpersonale, al trăsăturilor temperamentale, al imaginii de sine;
- promovăm învățarea reciprocă, care în multe situații este foarte eficientă;
- construim diferențiat sarcini de învățare care să faciliteze succesul elevilor;
- ne concentrăm asupra competențelor sociale care influențează deopotrivă învățarea școlară, învățarea socială și imaginea de sine¹.

---

¹ Ulrich, Catalina. *Managementul clasei - Învățarea prin cooperare*. București, Editura Corint, 2000.

Organizarea activităților în grupuri mici presupune o atenție deosebită a cadrelor didactice pentru:

- structura grupurilor (fie omogene sau eterogene, fie constituite prin alegerea elevilor, structura cea mai potrivită este aceea care dă cele mai bune rezultate în planul progresului individual al fiecărui elev);
- dimensiunea grupurilor (cu cât sunt mai numeroase cu atât sunt mai greu de coordonat și evaluat, cu cât numărul de elevi este mai mare în componența grupului, cu atât contribuția lor va fi mai diminuată, de aceea este necesar un echilibru între numărul grupurilor și numărul elevilor din fiecare grup);
- distribuția rolurilor în cadrul grupului, în acord cu particularitățile individuale, cu interesele și înclinațiile elevilor;
- formularea de sarcini adecvate fiecărui grup;
- coordonarea activităților grupurilor;
- evaluarea activității fiecărui grup și a fiecărui elev.

Principiul de bază care încurajează utilizarea acestui tip de învățare este acela că în multe situații elevii învață mai bine împreună, unii de la alții, decât singuri. Multe studii au indicat faptul că prin utilizarea învățării prin cooperare, elevii și-au îmbunătățit performanțele școlare și sociale și au participat cu un mai mare interes la activitățile propuse. Multe dintre metodele ce vor fi prezentate în continuare se pot subsuma acestui tip de învățare, tocmai prin faptul că implică desfășurarea de sarcini în grupuri mici.

Utilizând mai multe metode și forme de organizare, implicit și rolurile cadrului didactic sunt diversificate. Desigur rolurile cel mai des uzitate sunt cele de coordonator și organizator al activității. Dar, fiind o disciplină cu un puternic caracter interactiv, cadrul didactic va putea delega elevilor pe parcursul activităților aceste roluri și să le accentueze mai mult pe cel de mediator, moderator sau facilitator al desfășurării activităților. Un exemplu este cel al dezbaterii: elevii pot propune spre dezbateră o temă, care îi interesează foarte mult (din gama de teme pe care le cuprinde programa) și tot ei să se organizeze în grupuri de dezbateră, cu puncte de discuție, cu argumente și soluții. Cadrul didactic, în acest caz, poate fi doar un facilitator prin furnizarea de informații sau orientarea activității grupurilor. Sau poate fi, mai degrabă, mediator în discuțiile care pot apărea în cadrul dezbaterii, tocmai pentru a puncta anumite idei importante ce se desprind din dezbateră.

Important este ca prin alternarea acestor roluri cadrul didactic să încurajeze elevii în asumarea acestora, în acest mod implicându-i mai mult în activitate. Elevii pot deveni parteneri în organizarea activității: pot participa cu surse de informare, pot colabora la organizarea activității în grupuri și își pot asuma diferite roluri în interiorul grupului (mediator, organizator, facilitator, persoană-resursă, evaluator). Totodată pot deveni parteneri în evaluarea activității, încurajând în acest fel dezvoltarea competențelor de autoevaluare a contribuției proprii și de evaluare a celei de grup.

Prin alternarea acestor roluri, care presupune în mod firesc utilizarea metodelor interactive, cadrul didactic va determina participarea și implicarea activă reală a elevilor în activități, tocmai prin promovarea unui parteneriat în explorarea multiplelor aspecte ce le comportă fiecare temă a programei.

I.3. Metodologia organizării activităților

1. Cum stabilim metodele de predare?

Metodele de predare-învățare au valențe diferite, în situații diferite. Eficiența unei metode depinde, în mare măsură, de adecvarea sa la situația concretă de învățare. De regulă, atunci când proiectăm o activitate didactică, ne întrebăm care ar fi cele mai potrivite metode.

Care sunt factorii care influențează decizia noastră privind utilizarea unei metode?

Obiectivele educaționale – adesea invocate ca principal reper în proiectarea învățării, oferă orientarea întregii activități didactice. De exemplu, în cazul în care urmărim în special transmiterea de informații către elev, prelegerea, dezbateră sau conversația ar putea fi primele opțiuni ale unui cadru didactic. Dacă urmărim dezvoltarea unor capacități, atunci pe lista de opțiuni vor fi incluse exercițiul, problematizarea, investigația etc. Pentru dezvoltarea unor atitudini/valori, probabil vom alege un studiu de caz, un joc de rol sau o dezbateră.

Timpul disponibil influențează, alături de ceilalți factori, alegerea metodelor. Consumul mare de timp este un motiv invocat adesea pentru a sublinia limitele unor metode interactive. El nu trebuie văzut, însă, numai ca factor „blocant”, ci pur și simplu ca „reper” în structurarea unei activități de învățare. Trebuie puse în balanță beneficiile pe care le aduce utilizarea unei metode și costurile sau limitările sale.

Resursele materiale necesare (și/sau disponibile): echipamente, spațiu, materiale

etc. Ca și în cazul factorului „timp”, atunci când utilizarea unei metode necesită costuri sau echipamente sofisticate, recurgem la o analiză de tipul „cost-beneficiu”: justifică beneficiile obținute prin utilizarea respectivei metode costurile estimate sau o altă metodă poate prelua cu succes acea secvență de lecție și poate obține aceleași rezultate?

Conținutul învățării – volumul de informații, gradul de abstractizare etc. – reprezintă un alt reper în selectarea metodelor.

Specificul clasei de elevi / caracteristici ale elevilor: număr de elevi în clasă, familiarizarea cu anumite metode, experiența anterioară, așteptările/ interesele lor, stilul de învățare etc. Varietatea metodelor utilizate este apreciată de elevi, întrucât răspunde stilurilor diferite de

învățare și le captează mai mult atenția în procesul didactic.

Stilul/ capacitățile cadrului didactic de a utiliza anumite metode – măsura în care profesorul cunoaște și poate utiliza anumite metode de predare, măsura în care se simte confortabil utilizând o metodă în contexte noi etc. – constituie un factor subiectiv de care ținem seama în mod explicit sau implicit.

Un profesor poate stăpâni mai bine unele metode de predare, sau le poate considera mai eficiente, în virtutea experienței dobândite prin utilizarea lor îndelungată; ceea ce nu înseamnă că se poate rezuma la acestea, ci că trebuie să exploreze și să își perfecționeze și utilizarea altor metode didactice.

Acești factori sunt analizați având în vedere **specificul fiecărei metode** în parte: avantajele sale, limitele sau situațiile problematice pe care le-ar putea genera, gradul său de dificultate în utilizare, potențialul său în raport cu anumite tipuri de activități, cu anumite obiective și conținuturi și, nu mai puțin important, în raport cu grupul de elevi cu care lucrăm.

De exemplu, jocul de rol va fi utilizat într-o activitate atunci când:

- estimăm că are potențialul de a duce la atingerea obiectivelor vizate;
- are capacitatea de structurare și de prezentare a conținutului activității;
- răspunde intereselor/ așteptărilor elevilor, îi antrenează în activitate;
- se încadrează în timpul pe care îl avem la dispoziție și permite o valorificare optimă a acestuia;
- nu implică mari costuri legate de echipamente sau materiale necesare;
- profesorul are capacitatea de a utiliza această metodă: de a proiecta un joc de rol, de a anticipa situații posibile, de a anticipa eventualele situații problematice, de a valorifica jocul de rol din punct de vedere didactic, adică de a extrage semnificațiile intenționate și de a orienta învățarea la elevi și reflecția asupra învățării.

Stabilirea metodelor de predare-învățare este numai o etapă a proiectării activității de învățare, urmată de punerea în practică a scenariului proiectat. Indiferent ce metode am stabilit,

este important ca pe durata lecției să avem clar formulat scopul activității (știm ce vrem de la lecția respectivă), să oferim elevilor instrucțiuni și explicații clare referitoare la sarcinile de lucru (ne asigurăm că elevii înțeleg ce au de făcut) și să monitorizăm activitatea. Monitorizarea înseamnă observarea comportamentelor elevilor și utilizarea întrebărilor pentru a verifica înțelegerea temei, pentru a observa dacă activitatea se derulează conform planificării și pentru a adecva activitatea în funcție de nevoile și de interesele elevilor. Cu alte cuvinte, scenariul didactic este pus în aplicare în funcție de evoluția concretă a clasei de elevi.

În concluzie, profesorul trebuie să cunoască și să analizeze, pe de o parte, factorii anterior menționați, iar pe de altă parte, metodele de predare-învățare-evaluare. În acest context, vom prezenta câteva metode de predare-învățare-evaluare, punând în evidență principalele caracteristici, „avantajele” și „limitele” acestora. Selecția lor a fost determinată de frecvența limitată cu care acestea sunt utilizate de profesori. Apreciem că în contextul predării acestei discipline ele contribuie în mare măsură la atingerea obiectivelor propuse.

2. Metode de predare-învățare

PRELEGerea

Prelegerea este una dintre cele mai vechi metode de predare. Deși a fost adesea criticată de adepții pedagogiei moderne, interactive, prelegerea rămâne o metodă valoroasă, atâta vreme cât nu este folosită în exces.

Avantaje

- este o metodă eficientă chiar și în cazul unei clase numeroase;
- este adecvată dacă se urmărește transmiterea de informații;
- profesorul poate obține feedback direct de la elevi, pe parcursul prelegerii, pentru a-și adapta conținutul prezentării, structura, ritmul etc;
- este bine ca subiectul prelegerii să rămână deschis: profesorul nu are toate răspunsurile și nu este singurul cunoscător al subiectului. Elevii pot contribui cu exemple, particularizări sau extrapolări.

Limite

Perpetuează modelul predării ca transmitere de informații. Fiind una dintre cele mai utilizate metode, este percepută ca fiind rutinieră. Există riscul monotoniei, al neimplicării elevilor în activitate.

Sugestii

Profesorul trebuie să aibă permanent în vedere scopul general al utilizării acestei metode: învățarea. Scopul prelegerii nu este să fie rostit, ci să sprijine elevii în procesul de învățare: să ofere informații, explicații sau să genereze întrebări. Cu alte cuvinte, diferențiem între prelegerea didactică și prelegerea în alte contexte.

PRELEGerea PARTICIPATIVĂ

Unele critici care afirmă că prelegerea „nu implică elevii în activitate”, „conservă rolul central al profesorului” etc. Pe de altă parte, pasivitatea fizică, lipsa de interacțiune nu înseamnă neapărat că elevii sunt „pasivi intelectual”. Pentru a depăși aceste limite, ea poate lua forma unei prelegeri participative, în care profesorul își structurează foarte bine conținuturile și invită elevii să intervină, de exemplu prin manifestarea acordului sau dezacordului, prin oferirea de argumente, prin completarea cu noi informații etc.

Unii profesori preferă ca elevii să pună întrebări numai la sfârșitul discursului sau în anumite momente special concepute pentru discuții. Nu există reguli clare care să specifice dacă este mai bine ca elevii să poată pune întrebări atunci când consideră necesar sau la sfârșitul unei etape a prelegerii. În primul caz, există avantajul feedback-ului rapid, al clarificărilor imediate, însă și riscurile întreruperilor dese și fragmentării discursului. Fiecare situație se reglează în funcție de condițiile concrete.

Sugestii

- pentru a diminua caracterul formal și „distanța” profesor-elev, se poate organiza sala de clasă într-un mod prietenos, așezând scaunele în semicerc sau băncile în formă de „U”, astfel încât profesorul și elevii să poată păstra contactul vizual;
- sunt foarte importante caracteristicile cadrului didactic: voce, tonalitate, mimică etc;
- pot fi integrate în prezentare materiale audio-video sau ilustrații, diagrame etc;
- formulați ideile clar și punctați aspectele principale (prin intonație, mimică, gesturi, materiale audio-video etc.);
- prin structurarea prezentării, oferiți elevilor un model de analiză a unui subiect/fenomen și de sinteză a aspectelor esențiale. Uneori, putem introduce unele contradicții în discurs, pentru a atrage atenția elevilor și a stimula dezbateră;
- oferiți exemple, particularizări. Astfel, elevii vor urmări mai ușor prezentarea și vor „lega” informațiile între ele;
- durata prelegerii este un element important: pentru adulți – în medie, o oră, iar pentru elevi de liceu – durata unei prelegeri eficiente poate varia între 20-40 de minute. Depinde însă de capacitățile de ascultare ale audienței de conținutul și prezentarea propriu-zisă;
- sumarizarea: la sfârșitul prezentării, punctați elementele esențiale și concluzia/concluziile.

STUDIUL DE CAZ

Studiul de caz înseamnă prezentarea unui eveniment sau a unei situații semnificative pentru a fi analizate, explorate și valorificate pentru învățare. Profesorul, un elev sau un grup de elevi care au avut ca sarcină să propună un studiu de caz vor prezenta celorlalți elevi „cazul”.

Prezentarea se poate face verbal sau pot fi împărțite elevilor „studiile” scrise/multiplicate. De asemenea, poate fi vizionat cazul sau ascultată relatarea, atunci când se recurge la filmarea sau la înregistrarea unui eveniment. Profesorul sau elevul desemnat explică sarcina de lucru, apoi lasă timp suficient participanților pentru a citi sau a reflecta asupra cazului și ghidează discuțiile pe baza cazului prezentat.

Se poate oferi elevilor o listă de probleme pe care să le discute după prezentarea cazului sau pot fi mai multe liste cu probleme diferite pe care să le discute elevii în cadrul unor grupuri. Profesorul valorifică discuțiile elevilor din punct de vedere al învățării, sumarizează, trage concluzii, punctează anumite aspecte etc.

Avantaje

- oferă informații detaliate pentru a facilita analiza, reflecția, interpretarea și explicarea unor fenomene/stări;
- dezvoltă elevilor capacități de analiză, de interpretare, de evaluare a unor situații.

Limite/precauții

- dacă nu este bine ales „cazul” de studiat, poate deveni o metodă care consumă mult timp și care nu „funcționează”;
- atenție la relevanța cazului și la detaliile oferite;
- atenție la încadrarea în timp și la păstrarea discuțiilor „la obiect” (ghidarea discuțiilor către aspectele relevante);
- atenție la implicațiile afective, emoționale ale unor situații, la asemănarea cu situații ale unor participanți etc.

Sugestii

„Cazurile” studiate pot fi reale sau imaginate. Atunci când optăm pentru cazuri „reale”, trebuie să avem grijă să nu dezvăluim sau să nu lăsăm să transpară identitatea persoanelor la care se face referire.

Chiar și în cazurile imaginate, este de dorit ca acestea să fie cât mai neutre posibil, adică să nu aibă implicații afective pentru participanți.

Cazul poate fi discutat și în grupuri mici de elevi sau cu întreaga clasă. Aceste două tehnici pot fi combinate: întâi se discută un caz în grupuri mici, apoi se prezintă concluziile/punctele de vedere/interpretările grupurilor și se discută la nivelul întregii clase.

Scopul studiilor de caz nu este de a „găsi vina” pentru unele situații, ci de a analiza, interpreta și oferi soluții sau alternative.

JOCUL DE ROL

Metoda jocului de rol este adesea utilizată prin diferite tehnici: simulare, joc, dramatizare sau sociodrama. Prin simulări sunt „imitate” procese reale, dramatizările presupun redarea prin joc de rol a unei situații date, ale cărei roluri, desfășurare și final sunt cunoscute, iar sociodramele presupun explorarea, în mod spontan, a unei situații sau a unor relații sociale (Ronald Hyman, *Ways of Teaching*, p.234). Cercetările demonstrează că jocul de rol are o mare capacitate de motivare a celor care învață (idem, p. 238). Prin joc, anumite subiecte pot deveni relevante sau accesibile pentru elevi. Mai mult, elevul are posibilitatea de a lega mai ușor ceea ce învață de o situație concretă; astfel, conștientizează mai bine utilitatea și relevanța cunoștințelor și capacităților dobândite. Pe de altă parte, în cazul acestei discipline, jocul de rol oferă un context prielnic pentru a înțelege că viața nu se ghidează întotdeauna după principii logice, că vorbele sau gesturile oamenilor pot fi diferit înțelese și pot avea consecințe diferite, că sentimentele, trăirile sau așteptările sunt diferite etc. Dar, aceasta înseamnă o prelucrare didactică a jocului de rol. Jocul nu se organizează pentru că este amuzant, ci pentru că poate facilita înțelegerea unor situații, a unor relații, a implicațiilor unor acțiuni/ decizii etc.

Organizarea unui joc de rol nu este simplă. Trebuie avute în vedere câteva elemente:

- **scopul:** de ce avem nevoie de un joc, ce urmărim prin acesta?
- **timpul:** este suficient timp pentru explicarea sarcinilor, distribuirea rolurilor, pregătirea/ intrarea în rol, jucarea rolului și analiza/ interpretarea lui;
- **scenariul:** informațiile necesare celor care vor juca (nici prea multe sau nerelevante, nici prea puține);
- **rolurile:** ce/ câte personaje apar, care sunt caracteristicile acestora, li se furnizează anumite indicații despre cum să interpreteze rolul sau nu?
- **spațiul:** uneori este nevoie de un spațiu izolat în care grupul să își construiască scenariul astfel încât ceilalți elevi să nu asiste la „repetiții”;
- **analiza și valorificarea jocului de rol:** interpretarea, evaluarea unor decizii/opțiuni, generalizarea etc.

Avantaje

- este motivant pentru elevi;
- facilitează înțelegerea, analiza și interpretarea unor situații/ procese/ relații;
- facilitează analiza unei situații din mai multe perspective (oferite de diferitele personaje implicate);
- stimulează creativitatea, gândirea critică și comunicarea între elevi;
- ameliorează relația profesor-elevi, în sensul unei comunicări mai bune, mai apropiate.

Limite/precauții

- alegerea unui subiect din viața reală poate genera opinii sau sentimente diferite în rândul elevilor; cei care cunosc situația pot avea obiecții, pot fi rezervați sau dimpotrivă, pot monopoliza jocul, întrucât “ei știu mai bine cum a fost”;
- lipsa unor informații suficiente pentru “actori” îi poate împiedica pe aceștia să joace bine rolurile, fapt ce va îngreuna analiza și valorificarea didactică a jocului.
- alegerea temei și a scenariului astfel încât să fie cu adevărat relevante pentru tema în discuție.

Sugestii

În cazul unui joc mai complex, se pot da elevilor materiale suplimentare cu informații despre tema în discuție (abordări teoretice).

Unii elevi sunt rezervați atunci când trebuie să joace un rol. Este mai bine să nu fie obligați să interpreteze, ci să li se acorde timpul necesar pentru a se familiariza cu această metodă.

Uneori sunt alocate și roluri de “observatori” în cadrul unui joc de rol. Observatorilor li se dau informații despre ce sau pe cine trebuie să observe. În funcție de complexitatea jocului, li se poate da chiar o fișă de observare.

Analiza și valorificarea jocului de rol

După desfășurarea jocului propriu-zis, urmează etapa cea mai importantă – valorificarea sa din punct de vedere didactic. Cu alte cuvinte, se oferă răspunsuri la întrebarea “ce învățăm de aici?”.

DEZBATEREA

Dezbaterea constituie una dintre metodele în care rolul cadrului didactic este foarte important ca organizator, observator, mediator și evaluator. Scopul utilizării acestei metode este acela de a stimula elevilor capacitatea de a-și delimita o poziție față de un anumit subiect, de a-și exprima propriile opinii și a le argumenta în baza cunoștințelor și experienței lor personale, dar și de a învăța să asculte, să reacționeze și să respecte opiniile altora, care pot fi diferite de ale lor. Pentru a fi eficientă, aplicarea metodei dezbaterii necesită o bună pregătire înainte de a fi utilizată. În primul rând, este important ca subiectul dezbaterii să fie unul controversat, apoi să existe o bună documentare înainte de a fi inițiată dezbaterea. Se poate desfășura în două grupuri „pro” și „contra” sau frontal, cu condiția să fie formulate reguli ale dezbaterii. Cadrul didactic sau unii elevi pot iniția/stimula dezbaterea propunând anumite puncte de discuție (dileme) în cadrul unei teme mai largi.

Rolul cadrului didactic poate fi acela de a modera discuția (sau o poate delega unui elev), dar îndeosebi acela de a asigura echitatea și corectitudinea dezbaterii sub aspectul timpului acordat, al fundamentării pozițiilor și al argumentelor invocate de fiecare parte participantă.

Avantaje

- dezvoltă capacitatea elevilor de a formula un punct de vedere argumentat, pe baza documentării și prelucrării informației și a experienței acumulate;
- contribuie la procesul de conturare a unor opinii și convingeri;
- dezvoltă capacitatea de analiză și evaluare a unei opinii;
- dezvoltă capacitatea de reflecție personală și a gândirii divergente.

Limite/precauții

- necesită o bună organizare și coordonare din partea cadrului didactic pentru a evita divagațiile, consumul ineficient de timp și conflictele;
- există riscul ca nu toți elevii să fie implicați în egală măsură în dezbateri;
- nu toate conținuturile sunt adecvate supunerii unei dezbateri.

PROIECTUL

Metoda proiectului este o metodă complexă cu multiple valențe didactice care valorifică în egală măsură efortul individual al elevului și avantajele învățării prin cooperare.

Caracteristicile de bază ale acestei metode sunt următoarele:

- cadrul didactic *împreună* cu elevii desfășoară o activitate colectivă care necesită o foarte bună organizare din punct de vedere al:
  - conținutului vizat (concentrarea asupra unei teme și subteme);
  - modului de lucru (individual sau grupuri mici);
  - sarcinilor propuse (varietatea lor va conduce la crearea de contexte de învățare diferite și implicit experiențe de învățare diferite, relevante pentru fiecare elev în parte) și al responsabilităților asumate;
  - timpului alocat pentru realizarea sarcinilor, pentru a conduce la îndeplinirea obiectivelor proiectului;
  - coordonării activităților în grup;
  - evaluării produselor proiectului și a valorii adăugate prin realizarea acestui proiect.
- proiectul se desfășoară în mai multe etape: cea de pregătire/organizare (stabilirea temei, a subtemelor, organizarea clasei în grupuri de lucru cu sarcini precise și rezultate anticipate, durata proiectului, resursele necesare și modalitatea de evaluare a rezultatelor/produselor realizate); cea de desfășurare a proiectului (fiecare grup desfășoară activități specifice respectând calendarul proiectului); cea de evaluare (împărtășirea rezultatelor obținute și a produselor realizate);
- implică desfășurarea de activități pe o perioadă mai mare de timp (de la câteva zile la câteva săptămâni);
- solicită desfășurarea de activități atât în clasă, cât și în afara clasei;

- vizează o temă mai largă ce necesită documentare, explorare și prelucrare din partea elevilor și stabilește puntea de legătură între realitatea din clasă și experiențele reale de viață;
- alternează lucrul în grup cu lucrul individual, cu distribuirea clară a responsabilităților;
- presupune realizarea unui produs concret (fie individual, fie de grup), precum un portofoliu al proiectului.

Metoda proiectului este foarte eficientă în special în cazul abordării temelor interdisciplinare, tocmai pentru că, prin natura sarcinilor pe care le propune, solicită transferul de cunoștințe și competențe dobândite în cadrul altor discipline și valorifică foarte mult competențele transferate precum: competențele de comunicare, negociere, planificare, organizare. Disciplina „Educația viitorilor părinți” are un conținut eminent interdisciplinar care prin utilizarea acestei metode ar putea deveni mult mai atractiv și accesibil. Utilizarea acestei metode de către cadrul didactic necesită o foarte bună pregătire a proiectului de către acesta înainte de a-l propune elevilor. Cadrul didactic trebuie să se gândească asupra:

- modalității de structurare a conținuturilor (tema și subtemele proiectului);
- posibilelor sarcini care pot fi realizate de către elevi în grup sau individual (pe subteme ale temei proiectului);
- timpului de care îl poate aloca desfășurării proiectului;
- posibilelor produse pe care le anticipează la finalizarea proiectului;
- locurilor unde se pot desfășura anumite sarcini din cadrul proiectului;
- resurselor necesare (materiale sau umane);
- modalității de monitorizare a activității fiecărui elev în cadrul proiectului.

Este foarte important ca în aplicarea acestei metode elevul să devină un partener real la luarea deciziilor lăsându-i-se libertatea inițiativei privind modul de desfășurare a proiectului.

Avantaje

- apelează la o mare varietate de deprinderi și abilități ale elevilor;
- are o mare eficiență în privința valorificării unui conținut foarte bogat, interdisciplinar, relevant pentru o temă;
- permite implicarea tuturor elevilor în realizarea unei activități comune, a clasei, în conformitate cu particularitățile lor individuale;
- creează oportunitatea desfășurării de către elevi a unei mari diversități de activități: explorare, investigație,

elaborare, dezbateri, producerea unor materiale etc;

- permite dialogul și confruntarea de idei, precum și lucrul în grup și luarea de decizii în comun.
- dezvoltă elevilor capacități de analiză, de sinteză, de interpretare, de evaluare a unor informații, situații.
- stimulează sentimentul responsabilității individuale și de grup pentru realizarea unui produs final colectiv.

Limite/precauții

- Este necesară o monitorizare continuă a modului în care progresează proiectul.
- Atenție la consumul de timp acordat fiecărui moment al realizării proiectului (pregătire, desfășurare, evaluare).
- Trebuie asigurată implicarea echitabilă a tuturor elevilor în realizarea proiectului.

I.4. Evaluarea rezultatelor elevilor. Evaluarea autentică sau evaluarea pentru învățare

Evoluția concepțiilor despre evaluarea rezultatelor școlare parcurge, la sfârșitul secolului XX, momentele trecerii de la „cultura testării” la „cultura evaluării”, adică de la „măsurare” la evaluare „autentică”. Paradigma dominantă în anii ‘60-’70 în evaluarea educațională a acordat mare atenție măsurării, nevoii de precizie, soluția fiind formularea obiectivelor educaționale în termeni comportamentali, măsurabili, operaționali. Astfel, se considera că precizia în formularea obiectivelor reprezintă o premisă pentru obiectivitatea, validitatea și fidelitatea evaluării. Abordările teoretice și metodologice au evoluat în ultimele decenii.

Pornind de la întrebarea *“ce rezultate dorim să obținem în urma învățării?”* și de la analiza efectelor negative ale evaluării asupra curriculum-ului și activităților de predare-învățare, asupra profesorului și elevilor, s-a încercat o „re-proiectare” a evaluării. Teoreticienii nord-americani utilizează termenul de „evaluare autentică”, pentru a desemna această nouă concepție. Evaluarea nu mai este considerată doar o modalitate de control, finalizată potențial cu sancțiuni. Ea este concepută drept parte integrantă a întregului proces de instruire, și nu etapă separată a acestuia. În acest nou context, rolul evaluării este de a sprijini învățarea și predarea, fără a le “distorsiona”.

În literatura de specialitate se vorbește chiar despre “demistificarea evaluării”: eliminarea aurei misterioase pe care evaluarea o are uneori și asigurarea transparenței și credibilității acestui proces.

**DE LA
“CULTURA
TESTĂRII” LA
“CULTURA
EXAMINĂRII”.
DE CE ERA
NECESARĂ
O NOUĂ
ABORDARE?**

Multe lucrări de specialitate au analizat și au adus critici modelului psihometric, în special testelor standardizate care nu măsoară aspecte importante ale învățării și nu sprijină învățarea. Testele standardizate, normative, problemele cu alegere multiplă au rareori capacitatea de a evalua competențe superioare. Principalele critici aduse testelor standardizate au scos în evidență valoarea diagnostică redusă a informațiilor evaluative pentru profesor, evaluarea capacităților inferioare, încurajarea răspunsului la probleme predeterminate, efectele negative asupra curriculum-ului (profesorii predau numai ceea ce este testat și într-un mod care să faciliteze evaluarea: accentuarea

conținutului). Acestea nu reflectă diversitatea experiențelor elevilor, nu reflectă modul în care aceștia învață, ci doar rezultatele finale ale procesului didactic.

Centrul Național de Cercetări din Statele Unite ale Americii a realizat o cercetare prin care s-a observat că numai 5-10% dintre elevii cu rezultate bune la teste standardizate pot argumenta răspunsurile pe care le-au selectat/formulat.

Modelul evaluării autentice propune deplasarea accentului de la evaluarea rezultatelor finale ale învățării, la procesul de învățare. Conținutul său evoluează de la rezolvarea de probleme/utilizarea unor algoritmi, la formularea de probleme, la a evalua alternative, a găsi noi răspunsuri la diferite probleme. Este o modalitate de a sprijini/transforma procesul de predare-învățare, motiv pentru care este deseori numită „**evaluare pentru învățare**”. Principalele caracteristici ale acestei noi concepții despre evaluarea rezultatelor elevilor sunt prezentate în cele ce urmează.

- evaluarea trebuie să fie reprezentativă pentru performanțele elevilor: elevii realizează experimente, nu memorează informația; sarcinile sunt contextualizate, complexe; presupune metacogniție; oferă posibilitatea exprimării stilului de învățare al elevului, aptitudinilor și intereselor sale, ca sursă de dezvoltare a competențelor și de identificare a punctelor forte;
- criteriile de evaluare pun accent pe esențial; elevii cunosc sarcinile și criteriile de evaluare, știu ce competențe trebuie să demonstreze. Este o evaluare holistică, care promovează principiul conform căruia „întregul este mai important decât partea”;
- rolul important al autoevaluării: elevii își analizează rezultatele, le compară, își revizuiesc strategia de învățare.
- creează elevilor sentimentul că munca lor este importantă, și nu doar rezultatele finale.

Modelul evaluării autentice încurajează crearea unui climat de învățare securizant, centrat pe valori și relații democratice. Elevii sunt evaluați în mediul obișnuit de învățare, prin sarcini contextualizate: realizează experimente, elaborează proiecte, alcătuiesc portofolii, acestea fiind în același timp sarcini de instruire și probe de evaluare.

O caracteristică importantă este integrarea evaluării în curriculum, astfel încât să devină dificil de delimitat de instruire.

**MODELUL
PSIHOMETRIC
VERSUS
MODELUL
EVALUĂRII
AUTENTICE.**

**MĂSURARE
EDUCAȚIONALĂ
VERSUS
EVALUARE
EDUCAȚIONALĂ**

Evaluarea autentică propune modalități de evaluare care să “provoace” analiza, integrarea și valorificarea cunoștințelor, creativitate. Denumirea sa subliniază ideea de a solicita elevului să demonstreze ce poate face în situații similare din afara școlii, rezolvarea de sarcini complexe, căutarea de soluții, elaborarea unor produse care le permit să integreze cunoștințele dobândite și să genereze cunoștințe noi.

În loc să rezolve probleme/itemi cu alegere multiplă, elevii sunt angajați în experimente științifice, conduc cercetări sociale, scriu referate și eseuri, citesc și interpretează opere literare, rezolvă probleme de matematică în contexte reale. Profesorul proiectează oportunități de învățare adecvate pentru elevi, implică părinții, colegii-profesori și elevii în evaluare. Pentru aceasta, profesorii au nevoie de mai multe informații despre “cum învață elevii”.

Tabelul următor sintetizează caracteristicile principale ale celor două modele de evaluare a rezultatelor elevilor.

Modelul psihometric	Modelul evaluării autentice
Evaluează performanțele finale ale elevilor, din perspectiva „produsului”.	Evaluează elevii în acțiune/procesul de învățare.
Pune accent pe rezolvare de probleme.	Pune accent pe identificarea, conturarea problemelor și apoi rezolvarea lor.
Evaluare prin raportarea la norma de grup.	Evaluarea este contextualizată, bazată pe legătura dintre experiențele concrete de viață și ceea ce se învață la școală.
Utilitate redusă a informațiilor evaluative.	Angajează elevii în situații reale de viață.
Licitarea excesivă a testelor standardizate.	Măsoară performanța actuală, oferă date calitative.
Pune accent pe măsurare, pe cuantificare.	Propune utilizarea standardelor fără standardizare (standardizarea duce la atomizarea sarcinilor și separarea lor pentru a măsura fiecare element în parte, generând decontextualizarea și fragmentarea sarcinilor/ ideilor).
Ierarhizează elevii, nu încurajează colaborarea.	Încurajează autoevaluarea; încurajează gândirea, mai degrabă decât opțiunea pentru o alternativă.
Pune accent pe evaluarea analitică.	Este interactivă, angajează elevii în înțelegerea evaluării.
Propune o abordare cantitativă.	Este holistă, dar acceptă și modelul analitic (întregul este mai important decât partea).

O caracteristică importantă a evaluării autentice este integrarea sa în curriculum, astfel încât să devină dificil de delimitat de instruire. Aceasta nu este doar o evaluare comprehensivă, ci o modalitate de a sprijini/transforma procesul de predare-învățare (spre deosebire de teste, care nu sprijină învățarea și predarea).

Multe țări au introdus măsuri de reformă a sistemelor de educație, în conformitate cu schimbările sociale, politice și economice din ultima perioadă. Este important ca și sistemul de formare a profesorilor să răspundă evoluțiilor curriculum-ului, metodologiei de predare-învățare, mijloacelor didactice, materialelor educaționale pe care profesorii trebuie să fie pregătiți să le folosească adecvat. Pentru ca aspectele anterioare să fie cu succes implementate, este necesară dezvoltarea unor noi competențe ale profesorilor. Adaptarea competențelor profesorului la schimbările curriculare din sistemul școlar trebuie să țină seama de factorii care au generat reforma curriculum-ului (evoluții ale științei și tehnologiei, implicații ale aspectelor socio-culturale, economice și politice asupra sistemului de învățământ, dinamica pieței muncii).

Tendențele majore ale reformelor curriculum-ului în plan european au vizat: educația pentru toți, relevanța curriculum-ului pentru individ și pentru societate, dezvoltarea unor atitudini și valori dezirabile, dezvoltarea abilităților, a gândirii critice, preocuparea pentru adecvarea instruirii la nevoile fiecărui individ, maximizarea potențialului fiecărui copil, predarea și învățarea centrate pe elev, evaluarea holistică a performanțelor.

Care sunt implicațiile acestor tendințe asupra competențelor necesare profesorilor?

Paradigmele și evoluțiile recente ale teoriei și metodologiei curriculumului, instruirii și evaluării solicită din partea profesorilor noi competențe, concretizate în:

- **preocuparea pentru adecvarea procesului de instruire la nevoile fiecărui individ:** capacitatea de a identifica nevoile/domeniile de dezvoltare ale fiecărui elev, de a identifica ritmul dezvoltării (a accepta că dezvoltarea se produce în ritmuri diferite la momente diferite); capacitatea de a adecva situațiile de învățare, conținuturile și materialele educaționale la caracteristicile individuale ale elevului, de a încuraja spiritul de inițiativă și capacitatea de studiu independent ale elevilor;
- **maximizarea potențialului fiecărui copil** (cu deosebire al copiilor dezavantajați): capacitatea de a diagnostica nevoile fiecărui elev, în termenii unor caracteristici fizice, cognitive, afective, socio-economice sau culturale;
- **evaluarea holistică a performanțelor:** capacitatea de a adapta modul de evaluare la dezvoltarea globală a elevului și de a utiliza

informațiile evaluative pentru a proiecta activități de predare-învățare; dezvoltarea capacității de autoevaluare la elevi; elaborarea unor instrumente de evaluare; interpretarea rezultatelor evaluării pentru adoptarea de decizii și ameliorarea activității; utilizarea adecvată a metodelor alternative de evaluare;

- **adaptarea la schimbare:** capacitatea de a identifica schimbările din societate și natura lor (direcții, tendințe, calitate), de a evalua acțiunile/practicile elevilor și de a sugera și implementa modificările necesare;
- **implicarea elevilor în învățare,** dezvoltarea motivației, negocierea cu elevii a diferitelor tipuri de reguli; favorizarea definirii unui proiect profesional al elevului. **munca în echipă.**

Relația profesor-elev este una de colaborare, de încredere și respect reciproc. Elevul nu se simte “controlat”, ci sprijinit. Și între profesor și părinți se creează o relație mai apropiată, de cooperare, un parteneriat socio-educational. Profesorul trebuie să fie mai mult un organizator al situațiilor de învățare și un element de legătură între elev și societate, care mediază și facilitează accesul la informație. Implicarea elevilor în procesul didactic trebuie realizată în toate laturile acestuia: predare-învățare-evaluare. Implicarea în egală măsură a elevilor și profesorilor în procesul didactic înseamnă responsabilități împărtășite. Profesorul reflectează asupra practicilor sale, își analizează stilul de predare și caută noi modalități de predare. El are nu doar sentimentul responsabilității și al “proprietății” muncii lui, ci și al contribuției la “devenirea personală”.

Modelul evaluării autentice încurajează crearea unui climat de învățare securizant, centrat pe valori și relații democratice. Elevii sunt evaluați în mediul obișnuit de învățare, prin sarcini contextualizate: realizează experimente, elaborează proiecte, alcătuiesc portofolii, acestea fiind în același timp sarcini de instruire și probe de evaluare. Rezultatele evaluării trebuie să fie utile dezvoltării viitoare a elevilor. Efectele stresante ale evaluării sunt astfel reduse. Ei știu „la ce să se aștepte”, nu sunt luați prin surprindere. Cunosc sarcinile și criteriile de evaluare și ce competențe trebuie să demonstreze. Modelul evaluării autentice încurajează dezvoltarea capacităților de autoevaluare ale elevilor. Este important ca aceștia să înțeleagă criteriile de evaluare, procesul evaluativ, pentru a putea reflecta asupra performanțelor obținute, a le explica și a găsi modalități de progres.

Reforma sistemului de evaluare a adus în discursul pedagogic metodele “alternative” sau “complementare”. Denumirea de “metode complementare” este de preferat întrucât subliniază faptul că acestea nu înlocuiesc metodele tradiționale, ci le completează. Astfel, pe lângă teste, probe scrise, orale sau practice, în practica didactică s-au integrat treptat în ultimul deceniu portofoliul, proiectul, eseurile, jurnalul, investigația etc.

Avantajele pe care le aduc metodele complementare de evaluare constau în posibilitatea ca profesorul să analizeze direct activitatea elevului, să evalueze procesul prin care se ajunge la anumite rezultate (de exemplu, în cazul proiectului, portofoliului, investigației).

Metodele alternative de evaluare nu sunt doar metode de evaluare, ci și de învățare. Putem utiliza un **studiu de caz** pentru a aborda anumite conținuturi, dar și pentru a evalua. Acesta poate evidenția foarte bine capacitățile de observare, de analiză, interpretare, evaluare și decizie ale elevilor. La fel, elaborarea unui **portofoliu** este și un proces de învățare, nu numai un demers evaluativ. Portofoliul este un instrument de evaluare prin care elevul prezintă activitatea sa și produse ale activității sale într-o perioadă mai lungă de timp (o lună, un semestru, an școlar etc.).

„Portofoliul oglindește atât evoluția elevilor, cât și performanțele principale și opțiunile acestora.”² El reprezintă „cartea de vizită a elevului urmărindu-i progresul de la un semestru la altul, de la un an școlar la altul și chiar de la un ciclu de învățământ la altul”³. În unele școli din Statele Unite, portofoliul este utilizat ca instrument de evaluare finală, la sfârșitul liceului. Examenul de absolvire constă în prezentarea unui portofoliu și susținerea acestuia în fața unei comisii. În acest caz, portofoliul nu se raportează numai la o disciplină, ci la întreaga activitate școlară a elevului. În general, portofoliul se poate realiza pentru a reflecta activitatea elevului la o disciplină de studiu, activitatea sa într-un domeniu (de ex., literar, artistic etc.) sau la activitatea școlară și profesională sau de voluntariat a elevului. Un portofoliu poate include și dovezi ale rezultatelor elevilor consemnate prin alte metode sau instrumente de evaluare (de ex., lucrări de control, autoevaluare, proiecte) sau prin activități extracurriculare. Chiar dacă lucrările de control sau proiectele au fost notate la momentul respectiv, ele pot fi incluse în portofoliu, cu rolul de a susține imaginea generală asupra activității și performanțelor elevului. Elementele componente ale unui

² SNEE, Ghid de evaluare la limba și literatura română, Aramis, București, 2001, p. 84

³ SNEE, Ghid de evaluare la limba și literatura română, Aramis, București, 2001, p. 13

portofoliu sunt, de regulă, definite de profesor, fără a limita creativitatea elevilor în a-și descrie performanțele sau progresul.

Jurnalul este o metodă de evaluare utilizată destul de des în spațiul nord-american. Menționarea într-un jurnal a sarcinilor de învățare, a pașilor parcurși, a dificultăților și a reușitelor poate constitui un bun exercițiu de reflecție asupra propriului proces de învățare. Sunt însă situații în care anumite metode sunt mai puțin bine primite de elevi (sau chiar de către profesori), caz în care flexibilitatea cadrului didactic și opțiunea pentru o altă metodă sunt mai eficiente decât insistența de a demonstra că metoda poate funcționa.

Eseul este o altă metodă complementară de evaluare ce poate fi cu succes utilizată la disciplina opțională "Educația viitorilor părinți". Eseul poate fi unul structurat (răspunsurile elevilor sunt ghidate de anumite cerințe exprimate de profesor) sau nestructurat (răspunsuri libere). Important este însă ca profesorul să stabilească și să comunice elevilor care sunt criteriile de evaluare și care sunt așteptările (capacitatea de argumentare, coerența exprimării ideilor, claritatea mesajului, relevanța răspunsurilor, originalitatea etc.). Criteriile trebuie comunicate ca fiind derivate din standardele de evaluare, și nu ca fiind simple "pretenții" ale profesorului.

CAPITOLUL II

Îndrumări metodologice

II.1. Familia: caracterizare generală

Competențe specifice

- definirea familiei ca instituție socială;
- caracterizarea familiei din punct de vedere istoric și intercultural;
- analiza tipurilor de familii și a caracteristicilor acestora din punct de vedere al educației și dezvoltării copilului;
- explicarea principalelor funcții ale familiei;
- identificarea prejudecăților privind familia, mai ales a celor de gen care stau la baza mentalităților patriarhale.

Competențe specifice și conținuturi – prezentare generală

„Familia - caracterizare generală” este o temă introductivă, care își propune să stimuleze reflecția elevilor asupra familiei ca instituție socială, asupra evoluției familiei în timp, asupra funcțiilor pe care le îndeplinește în societate și asupra tipurilor de familii. Aceste elemente nu reprezintă un subiect în sine, în cadrul acestei discipline, ci sunt puse în discuție pentru a releva implicațiile asupra dezvoltării și educației copiilor, identificarea unor prejudecăți și a efectelor acestora. De asemenea, este foarte importantă, pentru această temă, punerea în discuție a apartenenței la o familie și a momentelor importante în viața unei familii.

Obiectul „Educația viitorilor părinți” are o puternică dimensiune axiologică (valorică) și de reflecție, de conștientizare a unor fenomene, implicații, relații. Interesează mai puțin acumularea de informații, ci mai mult structurarea informațiilor în categorii, analiza, sinteza și evaluarea informațiilor. În consecință, atunci când este abordată subtema „Funcțiile familiei”, scopul nu este de a memora și reda funcțiile familiei (eventual învățate pe-de-rost), ci de a analiza, comenta, dezbate rolurile familiei în societate.

Conținuturile furnizate în cadrul acestei teme reprezintă doar niște puncte de sprijin pentru dezvoltarea la elevi a competențelor specifice. Profesorul va decide ce conținuturi vor fi discutate, care teme vor fi detaliate sau nu, în funcție de interesele, nevoile și posibilitățile elevilor. Conținuturile sunt valoroase numai în măsura în care ajută la dezvoltarea unor competențe, în măsura în care elevii operează cu informația și nu se rezumă la stocarea unor cunoștințe.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

În funcție de competențele specifice și de conținuturile selectate, profesorul va alege metodele și modul de organizare a activității (*a se vedea „Cum alegem metodele de predare?”, din capitolul I al Ghidului*). În tabelul următor, în prima coloană sunt prezentate sugestii de conținuturi care pot fi abordate în cadrul temei „Familia - definire, funcții, tipuri”, iar în coloana a doua, exemple de activități de învățare. Profesorul va selecta conținuturile relevante din perspectiva sa și a clasei cu care lucrează: nu este obligatorie parcurgerea tuturor conținuturilor, dar este necesară dezvoltarea competențelor generale și, implicit, a competențelor specifice.

CONȚINUTURI

Familia – cea mai veche instituție socială – a cunoscut în timp diferite definiții, în funcție de caracteristicile sale în anumite perioade socio-culturale.

- Rose Laub Coser definește familia ca fiind ”Un grup care manifestă următoarele atribute organizaționale: își are originea în căsătorie, constă în soț, soție și copii născuți din căsătoria lor, deși alte rude își pot găsi un loc aproape de grupul nucleu, iar grupul e unit prin drepturi și obligații morale, legale, economice, religioase și sociale (inclusiv drepturi și restricții sexuale, precum și sentimente valorizate social, cum sunt: dragostea, atracția, respectul față de părinți și admirația). (citată de Adina Băran Pescariu, p.13-14).
- Stephens (idem, p.14): ”un aranjament social bazat pe căsătorie și contract de căsătorie, care include recunoașterea drepturilor și a obligațiilor părintești, reședință comună pentru soț, soție și copii, precum și obligații economice reciproce între soț și soție”.
- Recensământul canadian definește familia ca fiind un grup de persoane

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Brainstorming

Elevii sunt invitați să spună un cuvânt sau o sintagmă prin care să exprime ce înseamnă pentru ei familia. Profesorul sau unul dintre elevi va scrie pe tablă sau pe o foaie de flipchart toate sugestiile elevilor, fără a comenta sau a exprima dezacordul.

După ce se asigură că toți cei care doreau să își expună punctul de vedere au avut această posibilitate, profesorul va comenta ideile enumerate subliniind pe de o parte diversitatea opiniilor, iar pe de altă parte, reliefând caracteristicile principale ale unei familii, la care sugestiile elevilor fac referire.

De ex., elevii ar putea asocia următoarele sintagme sau următorii termeni: apartenență, siguranță, părinți și copii (sau părinți, copii și bunici), iubire, grijă, cămin etc. Pe baza ideilor elevilor, profesorul va sumariza: „pentru unele persoane, familia presupune..”, „alii pot vedea familia ca fiind..” s.a.m.d.

format din "soț și o soție (cu sau fără copii, care nu au fost niciodată căsătoriți, indiferent de vârstă) sau un părinte singur cu un anumit statut marital, cu unul sau mai mulți copii care nu au fost niciodată căsătoriți, indiferent de vârstă, care împart aceeași locuință. Din motive de recensământ, persoanele care coabitează sunt considerate căsătorite". (idem, p.15)

Definirea familiei: sinteză

Familia reprezintă un grup de persoane care:

- este format din soț, soție, care au sau nu copii născuți din căsătoria lor sau adoptați;
- se creează prin căsătoria sau prin coabitarea a două persoane, de regulă de sexe diferite;
- au, de regulă, aceeași locuință;
- își asumă obligații sociale și economice unii față de alții;
- au legături de sânge, de iubire, de nume (legături de rudenie sau de căsătorie).

Ce ne oferă familia?

Siguranță, protecție, afecțiune, interacțiuni sociale, companie.

Funcțiile familiei

- de asigurare a unui climat securizant pentru membrii săi: membrii familiei se sprijină reciproc, creează sentimentul apartenenței la un grup social;
- de reproducere – de perpetuare a speciei umane prin nașterea a unuia sau mai multor copii;
- de socializare și de educație a copiilor;

În acest fel, se obține o definiție a familiei pornind de la afirmațiile elevilor.

Discuție de grup

O altă modalitate de a pune în discuție definiția familiei pornește de la analiza mai multor definiții ale familiei, date de diferiți autori sau de documente oficiale.

Profesorul pregătește pentru fiecare elev câte o foaie de hârtie pe care sunt scrise câteva definiții ale familiei (din suportul de curs sau din alte surse).

Elevii, grupați câte 2-4, pot primi o singură foaie pe care să o citească împreună. Profesorul conduce discuția și invită elevii să compare definițiile respective:

- ce caracteristici sunt definitorii pentru o familie: originea în căsătorie?; drepturile și obligațiile formale, con-sfințite de legislația familiei?; uniunea religioasă a soților?

- ce aduce în plus, de ex., definiția propusă de recensământul canadian? Etc.

În final, sunt reluate succint principalele caracteristici.

Dezbateri: *Este familia necesară? Care sunt rolurile familiei?*

Elevii oferă argumente pro sau contra, pe care profesorul le listează pe tablă sau pe o foaie de flipchart. Pornind de la argumentele elevilor, se formulează ideea că familia îndeplinește în societate niște funcții, precum.... (sunt sintetizate ideile elevilor privind funcțiile familiei).

- de control social – transmite și păstrează niște valori sociale;
- de producere și consum de bunuri și servicii – funcție economică (diviziunea respon-sabilităților, se întrețin reciproc);
- de transmitere a modelelor culturale ale societății.

Tipuri de familie

Famiiliile au structuri diferite sau un număr diferit de membri. De exemplu, în trecut, familiile aveau 4-6 copii, în medie. Acum, în societățile industrializate, au în medie 1-2 copii.

- **Familia nucleară – formată din soț, soție și copil/ copii** (considerată ca fiind familia "tradițională", cea mai longevivă și mai des întâlnită formă de familie).
- **Familia extinsă – soț, soție, copil/ copii, bunici și/sau alte rude** (mult mai răspândită în trecut; în sec. XX, din cauza mobilității persoanelor, dar și a sistemului de asigurări sociale, a scăzut numărul familiilor extinse). Tinerii pleacă la studii în altă localitate, apoi se stabilesc acolo unde au un loc de muncă; pe de altă parte, datoriile lor de a îngriji și de a ajuta financiar părinții în vârstă s-au diminuat datorită sistemelor de pensii și de asigurări sociale.)
- **Familia "amestecată" sau "reconstruită"** (formată din părinți care au divorțat, s-au recăsătorit și au construit o nouă familie; mai este numită și "familie vitregă").
- **Familia monoparentală** (un părinte cu unul sau mai mulți copii). Acest tip de familie deriva, de obicei, din familia nucleară care trecea printr-un divorț sau în

Lucru în grup

Compararea tipurilor de familii din literatura română din diferite perioade istorice și din mediul urban și rural.

Conversație

Analizarea influenței contextului economic și social asupra familiei în diferite perioade istorice.*

Lucru în grup

Analizarea fiecărui tip de familie, după criteriile:

- distribuirea rolurilor între membrii familiei
- situația socio-economică
- manifestarea autorității
- climat familial
- valori promovate.

Se poate crea un grup de monitorizare (4-6 elevi) care să culeagă date statistice și să le analizeze. Rezultatele activității vor fi prezentate și discutate frontal*.

Sub-tema: *Familia convențională vs. familia neconvențională*

Profesorii participanți la stagiul de formare din cadrul proiectului „Educația viitorilor părinți” (Târgoviște, martie 2005) au propus această subtemă, urmărind, într-un sens mai larg, analiza tipurilor de familii și caracterizarea acestora din punct de vedere al educației și dezvoltării copilului.

* Exercițiu propus de profesori, la seminarul de formare, Târgoviște, martie 2005.

care unul dintre părinți deceda. Ulterior, familiile monoparentale au apărut și în afara căsătoriei (ex., mame care nu au fost căsătorite). Măsurile politice adoptate au diminuat etichetarea copiilor proveniți din astfel de familii, au extins drepturile de moștenire ale acestora și au acordat măsuri de sprijin social.

- **Familia fără copii** – alcătuită din soț și soție.
- **Familii alcătuite dintr-o singură persoană** (alcătuite dintr-o persoană care locuiește și trăiește singură, fără copii: văduve, persoane divorțate etc.)
- **Familii neconvenționale** – uniuni consensuale (persoane care coabitează, fără a legaliza legătura lor prin căsătorie), familii de homosexuali.

Obs. Familiile de homosexuali sunt recunoscute ca familii încă din 1972 (Institutul pentru Familie, Vanier). Familiile de homosexuali sunt relativ recent recunoscute ca familii, în unele societăți, deși relații între homosexuali au existat dintotdeauna. Statul Hawai (SUA) a fost unul dintre primele state care au legitimat căsătoriile între persoane de același sex.

Familia în istorie.

Tradiție și conservatorism în viața familiei

Familia există din cele mai vechi timpuri, având diferite caracteristici, de la o societate la alta. Este instituția care creează cele mai durabile legături între indivizi, în special între părinți și copii.

Familia transmite copilului primul model cultural, primele relații sociale, norme și valori. Pe aceste baze se construiește ulterior influența socială, culturală și educativă a altor factori/ instituții. Copilul devine treptat centrul familiei sale: familia patrimonială este înlocuită de familia centrată pe copil, iar viața cotidiană

Metodele propuse: dezbateri, conversație, problematizare.

Dezbaterea este organizată în jurul a două elemente: avantajele și dezavantajele pe care fiecare tip de familie le aduce pentru creșterea și educarea copilului.

Problematizarea aduce în fața elevilor întrebări sau situații de tipul: „dar dacă...”, „ce credeți că se întâmplă când...” etc.

Conversația îi invită pe elevi la auto-reflecție. Profesorii au sugerat utilizarea unor întrebări precum: „: „pentru ce tip de familie ai opta?”, „la ce vârstă crezi că ți-ai putea întemeia o familie?”, însoțite de argumente.

Lucru în grup. Dezbateri

Sarcină inițială (transmisă elevilor cu cel puțin o săptămână înainte de activitatea privind evoluția temporală și culturală a familiei):

„Căutați la bibliotecă în lucrări de sociologia familiei sau de antropologie exemple de culturi care au acceptiuni ale familiei diferite de cele ale culturii voastre. Comparați diferitele norme ale familiilor din diferite culturi.”

sau

„Căutați în Anuarul Statistic date privind familiile din România și interpretați-le.”

gravitează în jurul femeii căreia îi revine sarcina educării lui. În societățile contemporane sarcina de educare a copilului revine ambilor părinți.

În unele culturi, întemeierea familiei era decisă de părinți, fără ca viitorii soți să se cunoască sau să își exprime acordul sau dezacordul față de căsătorie. Interesele economice, politice, normele sociale erau mult mai importante. Modelele culturale pe care le transmite familia diferă de la o societate la alta. De asemenea, normele și regulile referitoare la familie pot varia foarte mult de la o cultură la alta. De ex., Francoise Zonabend descrie unele reguli ale familiei din Burkina-Faso: "Tatăl și fiul nu trebuie să împartă aceeași colibă, nici să mănânce împreună și nici să stea unul lângă celălalt. Dacă lucrează pe același teren, trebuie să aibă grijă să nu stea unul lângă altul. (...) În aceeași situație, unchiul și nepotul se întâlnesc și merg împreună" (citată de Adina Băran-Pescaru, în *Familia azi. O perspectivă sociopedagogică*, Ed. Aramis, 2004, p. 7).

Momente importante în viața unei familii

Dragostea și căsătoria

Dragostea – un complex de sentimente: prietenie, atașament, pasiune, atracție, tandrețe etc. Definiția dragostei diferă de la o societate la alta și, mai mult, de la un individ la altul.

Dragoste, căsătorie, sexualitate

- alegerea partenerului (în societățile tradiționale europene, ca și în societățile orientale din zilele noastre, căsătoriile sunt decise de către familie, uneori femeia și bărbatul

În cadrul activității, grupurile de elevi, reprezentate de un „raportor” sau de un „purtător de cuvânt”, vor prezenta celorlalți colegi rezultatele investigației lor.

Diferențele identificate vor fi discutate frontal, subliniindu-se diversitatea culturală și evoluția *concepțiilor despre familie*.

necunoscându-se în momentul căsătoriei absolut deloc);

- simbioza dragostei și sexualității – relație spirituală și relație funcțională;
- poligamia și poliandria în diferite societăți.

Căsătoria

- ca instituție socială a evoluat mult în istorie, pierzând treptat din importanța și valoarea sa socială și morală;
- ca relație de cuplu;
- ca rit de trecere (de la statutul de copil/ adolescent la cel de adult), a pierdut, de asemenea, din semnificații; reprezintă o etapă distinctă în viața tinerilor;

Aspecte de discutat

- semnificațiile căsătoriei: contract legal, începutul unei familii, uniune sexuală, legături sociale etc.;
- încrederea socială în căsătorie;
- semnificațiile căsătoriei în timp;
- evoluția procedurilor de căsătorie;
- dezinstituționalizarea căsătoriei.

Uniunea consensuală (concubinajul)

Unii oameni au considerat că, prin căsătorie, le sunt îngrădite unele libertăți.

Coabitarea cu partenerul de viață, fără a o legaliza prin căsătorie, a fost una dintre cele mai convenabile soluții, numită uniune consensuală sau concubinaj, termen care însă a moștenit din trecut conotații peiorative.

Treptat, uniunea consensuală a devenit destul de răspândită, fiind concepută de unii oameni drept o formă preliminară a căsătoriei, un fel de „căsătorie de probă”.

Teme de discuție

- dragostea și căsătoria din punct de vedere istoric și intercultural;
- libertatea alegerii soțului/soției;
- criteriile de alegere a soțului/soției în diferite perioade istorice (rangul social, zestrea, statutul profesional, frumusețea, dragostea etc.).

Teme de discuție

- ce înseamnă dragostea, după părerea elevilor?
- există mai multe feluri de a iubi?
- cum ne dăm seama că iubim?
- cum „alegem” persoana de care ne îndrăgostim?

Dezbateri

Multe cercetări arată că dragostea apare ca urmare a apropierei spațiale de cineva. Cu alte cuvinte, începem să iubim persoanele pe care s-a întâmplat să le cunoaștem, cu care s-a întâmplat să petrecem ceva vreme împreună. Ce se întâmplă, în acest caz, cu „dragostea la prima vedere”?

Studiu de caz (varianta)

Profesorul va da elevilor câte o foaie de hârtie cu „povestea” de analizat (fotocopii) sau va expune cazul, subliniind prin tonalitate și gestică elementele cheie.

De exemplu:

Un cuplu trăiește împreună de 8 ani (uniune consensuală). Cei doi au un copil, își fac planuri comune de viitor precum o familie, însă nu se căsătoresc

Uniunea consensuală:

- ca alternativă la căsătorie;
- căsătorie de probă;
- ca relație de cuplu.

Aspecte de discutat:

- semnificațiile sociale ale uniunii consensuale;
- adaptarea sistemului legislativ la evoluția familiei și a căsătoriei (recunoașterea legală a cuplurilor necăsătorite);
- problema copiilor în această formă de conviețuire;
- comparația căsătorie-uniune consensuală: avantaje și dezavantaje.

Divorțul

Este o modalitate de desfacere legală a căsătoriei. Cei mai mulți oameni acceptă divorțul ca soluție în cazul cuplurilor a căror viață împreună a devenit dificilă.

Aspecte de discutat:

- semnificațiile divorțului (evoluție istorică);
- persoane afectate de divorț: soția, soțul, copiii, bunicii, prietenii de familie, rudele etc;
- efectele divorțului asupra soțului și soției;
- efectele divorțului asupra copiilor.

Pregătirea psihologică a copiilor în cazul divorțului părinților

- oferirea de explicații simple și sincere;
- asigurarea afecțiunii și eliminarea percepției copiilor că ar constitui cauze ale divorțului;
- neutralitatea copiilor (neatrăgerea lor de partea unuia dintre părinți);

deoarece „el” se teme de căsătorie, gândind că un angajament formal le-ar putea îngrădi libertatea, independența, afectându-le treptat relația. La un moment dat, „el” o întâlnește pe „Cleopatra”, cu care se căsătorește într-un timp scurt, renunțând la copil și la prima căsnicie, la o parte din avere și chiar la religie.

Varianta I

După ce elevii citesc exemplul anterior sau un alt exemplu oferit de profesor sunt invitați să reflecteze asupra situației date. Apoi, studiul de caz este valorificat printr-o discuție dirijată:

- de ce a renunțat „el” la tot pentru „a doua” femeie?
- cum a înlăturat de această dată teama de căsătorie?
- care este legătura dintre dragoste și căsătorie?

Varianta II

După ce elevii citesc și reflectează asupra cazului, se grupează câte 2 și discută cazul, după structura dată de profesor. Apoi, echipele de câte doi elevi se pot grupa cu alte echipe și vor discuta în grup de câte patru, vor expune ce au discutat în grupul mic etc.

Frontal, se trec în revistă principalele discuții ale grupurilor.

- participarea ambilor părinți la discuțiile cu copiii;
- comunicarea alternativelor pentru viitor: cu cine vor locui etc. și asigurarea că ambii părinți vor păstra legătura cu copiii;
- solicitarea unui specialist, dacă este cazul.

Moartea unuia dintre membrii familiei

Este un eveniment care poate avea urmări grave asupra echilibrului familiei și asupra modelului/stilului de viață.

Riscuri:

- în cazul morții copilului: efecte emoționale puternice; pierderea rolurilor parentale;
- în cazul morții unuia dintre părinți: probleme emoționale, modificări ale rolurilor parentale, probleme economice, probleme de solidaritate etc.;
- în cazul sinuciderii: efecte emoționale grave; sentimentul vinovăției etc.;
- îngrijirea îndelungată a unui membru al familiei, bolnav grav: stres, tulburări emoționale, oboseală care generează iritare, nervozitate, teamă etc.

Puncte de sprijin:

- bunicii – ca factor de coeziune, de solidaritate (reunirea familiei);
- comunicarea foarte bună între membrii familiei, comunicarea sentimentelor, a nevoii de sprijin.

Sugestii pentru evaluare

Evaluarea continuă a elevilor: analiza modului în care s-au implicat în activitate, a modului în care au cules date, s-au documentat, au lucrat în echipă, s-au sprijinit reciproc etc.

Evaluarea finală. Exemple de sarcini

Eseu argumentativ privind disputele din casa regală britanică, referitoare la căsătoria Prințului Charles cu Camilla Parker.

Eseu

Se spune că a forța cuplurile care nu se înțeleg să rămână împreună (căsătorite) nu este o soluție bună pentru copii. Oferiți argumente pro și contra.

Dezbateri

Pornind de la afirmația lui G. Kitson, elevii sunt invitați să ofere explicații, să exprime opinii, acordul sau dezacordul cu această idee, argumente.

„În ciuda percepției noastre că moartea celui iubit ar trebui să fie mai dureroasă – din punct de vedere al adaptării – decât divorțul de cineva pe care l-am iubit anterior, datele asupra sănătății fizice și mentale a femeilor văduve și a femeilor divorțate arată că, în general, există o tulburare mentală și fizică mai mare printre cele divorțate decât printre cele văduve” (*Gay Kitson et al, Divorcees and Widows: Similarities and Differences, în American Journal of Orthopsychiatry, vol 5, nr.2, 1980*).

II.2. Legislația familiei și a copilului

Competențe specifice:

- identificarea principalelor documente legislative naționale și internaționale referitoare la copil și la familie;
- identificarea normelor legale care asigură și apără drepturile fiecărui membru al familiei;
- analizarea principalelor prevederi legislative referitoare la copil și la familie.

Conținut – prezentare generală

De ce s-a introdus acest subiect în programă?

Formarea copiilor și a tinerilor pentru viața socială se face în familie, în școală și în mediul social în care ei trăiesc și se dezvoltă. În fiecare dintre aceste contexte ei dobândesc cunoștințe, își formează deprinderi, atitudini și comportamente pe care le raportează la obiceiuri, tradiții, reguli, norme care guvernează viața în grupurile, mai restranse sau mai largi, din care ei fac parte. Copiii învată, sub influența părinților, a profesorilor, a membrilor comunităților din care fac parte și a mesajelor transmise prin mass-media, să-și manifeste comportamentele în raport cu ce „este frumos” și „este urât”, „este bine” și „este rău”, „este acceptat” și „nu este acceptat”, „este îngăduit” și „nu este îngăduit”, „este tolerat” și „nu este tolerat”, ținând seama, în cea mai mare măsură, de ceea ce au învățat în familie.

În familie, în cele mai multe cazuri, se ține seama în creșterea și educarea copiilor de obiceiuri, tradiții și reguli care sunt transmise copiilor pentru a le regla comportamentul, față de persoane: părinți, rudele apropiate, vecini, persoane necunoscute, cadre didactice și persoanele cu care vin în contact în diferite instituții publice, cum sunt medicul, vânzătorul, preotul, pe de o parte, și față de locul (spațiul) în care se află: acasă, pe stradă, la școală, în magazin, în policlinică, în sala de spectacol, în bibliotecă, în biserică, pe de altă parte.

Formarea și manifestarea comportamentelor sunt dirijate, încă de la naștere, de încurajare și descurajare, aprobare și dezaprobare, răsplată și pedeapsă, care au grade diferite de influență asupra formării personalității copilului după cum sunt administrate în familie sau în instituțiile din afara ei cu care copilul vine în contact, o perioadă mai mare, sau mai mică din viața lui.

Aproape întotdeauna, familia este aceea care determină, în copilăria mică, în „cei șapte ani de acasă”, modul în care se comportă copilul. Această perioadă este foarte importantă pentru dezvoltarea copilului, pentru că regulile din familie, ca și răsplata sau pedeapsa pe care o primește un copil pentru respectarea sau nerespectarea lor, pot să fie sau nu în acord cu regulile și sancțiunile, pozitive sau negative, specifice instituțiilor cu care vine în contact copilul.

Școala este, după familie, factorul decisiv în formarea personalității copilului. Atunci când între ceea ce a format familia și ceea ce cere școala există neconcordanță sau opoziție, efectul asupra copilului este devastator, și el începe cu prima zi de școală. Aceasta nu înseamnă că întotdeauna familia formează „ceva rău” iar școala cere „ceva bun”. Pot să existe situații în care modul în care cadrele didactice aplică cerințele școlii să contrazică ceea ce a format „bine” familia.

În ambele cazuri responsabilitatea este aceeași și este foarte mare, atât din partea părinților cât și din partea educatorilor. Fie că există concordanță sau nu între cerințele familiei și ale școlii, răsplata sau pedeapsa pentru nerespectarea lor de către copil se consumă, aproape întotdeauna, la nivelul familiei și al școlii sau prin cooperarea dintre acestea, iar copilul va trage învățăminte și își va autoregla comportamentul în funcție de felul în care a înțeles rolul regulilor și scopul sancțiunilor.

În cazul comportamentelor negative, copilul care nu înțelege de ce este pedepsit ca urmare a comportamentului său, va evita să manifeste comportamentul respectiv în contextul în care nu este acceptat și îl va păstra în contexte mai permissive, fără să facă efortul de a-l elimina. Riscul este ca acel comportament să se structureze, iar sancțiunea să fie aplicată în funcție de norme și legi care guvernează întreaga societate.

În copilăria mică, unele comportamente care ies în afara regulilor și normelor nu sunt de natură să producă un rău social și să atragă o pedeapsă drastică a copilului, dar pot, prin necunoașterea lor de către părinți și cadre didactice sau prin neglijarea aplicării măsurilor adecvate de corijare, să se structureze și să contribuie la formarea de atitudini de nesocotire a regulilor și normelor sociale care, în adolescență, pot genera comportamente negative cu consecințe grave pentru copil, familie și societate.

Viața socială într-un stat de drept presupune conștientizarea, încă din copilărie, că lumea se conduce după legi, că legislația unei țări și legislația internațională sunt puteri care conduc viața socială și viața fiecărei persoane, și că „unde-i lege nu-i tocmeală”. Legislația țării în care trăiesc trebuie cunoscută de către toți cetățenii ei. Legislația familiei și a copilului trebuie cunoscută de către toți cei care vor să-și întemeieze sau și-au întemeiat o familie.

Cunoașterea legislației este „centura de siguranță” pe care orice persoană trebuie să o pună pentru a merge, pe drumul vieții, în siguranță, cu voie bună, în liniște și pace.

Legislația familiei și a copilului s-a introdus în programa de „Educație a viitorilor părinți” pentru a-i face pe adolescenți să devină conștienți de faptul că, pe lângă statutul de copil și de elev, începând cu vârsta de 14 ani ei sunt și cetățeni și că, în tot ce fac, trebuie să se raporteze la ceea ce prevăd legile din România și legile internaționale.

Pe de altă parte, rolul acestui capitol este de a-i face pe elevi să înțeleagă că și comportamentele altor persoane față de ei, fie că sunt părinți, educatori sau alți membri ai societății, sunt supuse aceluiași legi, care îi apără pe copii atunci când sunt victima greșelilor altora.

Se consideră că scopul introducerii acestui subiect în programă este atins dacă elevii înțeleg și se conving că:

- există legi pentru fiecare situație din viața cetățenilor;
- aceste legi trebuie cunoscute;
- aceste legi trebuie respectate cu desăvârșire, în litera și în spiritul lor;
- nerespectarea legilor atrage pedepse drastice;
- viața unei persoane care nu respectă legea și a celor din jurul ei este puternic marcată de pedepsele prevăzute de lege;
- pentru a nu se ajunge în situația de a fi pedepsit de lege este necesar ca comportamentele de încălcare a normelor și a regulilor, din contextele în care trăiește copilul, să fie eliminate de la prima lor manifestare;
- în fiecare situație în care trebuie să ia o decizie privind comportamentul lor ca cetățeni trebuie să se întrebe " Ce spune legea?" și să acționeze în conformitate cu prevederile ei;
- legea nu este îngăduitoare cu cei care o încalcă datorită necunoașterii ei;
- cunoașterea și respectarea legilor este o obligație a fiecărui cetățean dar și o garanție a vieții sale liniștite;
- nimeni nu este mai presus de lege.

CONȚINUTURI

Constituția României

- copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor;
- statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap;
- exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise;
- minorii sub vârsta de 16 ani nu pot fi angajați ca salariați;
- autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării (Articolul 49).

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Lucru pe grupe mici : Analiza de texte din documente legislative.

Se lucrează cu 4-5 grupuri de elevi și cu texte din :

- Constituția României,
- Codul familiei,
- Declarația Universală a Drepturilor Omului,
- Convenția cu privire la Drepturile Copilului,
- Legea nr. 18 – privind ratificarea de către România a Convenției cu Privire la Drepturile Copilului, publicată în Monitorul Oficial,
- Codul penal.

Codul Familiei (Minimum de cunoștințe pe care trebuie să le posede orice elev)

Despre căsătorie

- în ce condiții este legală căsătoria;
- vârsta minimă pentru căsătorie;
- în ce condiții se poate încheia o a doua căsătorie;
- este acceptată căsătoria între rude apropiate?;
- starea de sănătate poate limita dreptul la căsătorie?;
- forma legală de încheiere a căsătoriei;
- documentul care dovedește căsătoria (certificatul de căsătorie).

Despre drepturile și obligațiile soților

- bărbatul și femeia au drepturi și obligații egale în căsătorie;
- bunurile dobândite în timpul căsătoriei;
- obligația de întreținere în familie;
- anularea căsătoriei; reglementări privitoare la copii;
- încetarea căsătoriei; reglementări privitoare la copii.

Despre încredințarea copiilor în cazul divorțului

- instanța judecătorească hotărăște căruia dintre părinți îi vor fi încredințați copiii minori; dreptul la decizie al copilului;
- drepturile persoanei sau instituției căreia i s-a încredințat copilul;
- drepturile părintelui divorțat, căruia nu i s-a încredințat copilul.

Despre filiația maternă și paternă

- filiația față de mamă rezultă din faptul nașterii și se dovedește prin certificatul de naștere;
- paternitatea copilului.

Profesorul procură și aduce în clasă aceste publicații.

Se distribuie fiecărui grup câte o publicație și li se cere să găsească și să analizeze texte care se referă la același subiect (protecția copiilor, sănătatea, educația, participarea la deciziile care îi privesc, munca).

Se alege un subiect și se analizează conținutul prevederilor legale cuprinse în documentele legislative puse la dispoziția elevilor.

Se prezintă pe flip-chart concluziile fiecărui grup de elevi. Se face comparație între prevederile diferitelor documente legislative privitoare la același subiect: de exemplu, numele copiilor, adopția, respectarea interesului superior al copiilor.

Joc de rol

Se prezintă situații care apar mai frecvent în viața tinerilor și a familiilor lor: căsătoria înainte de vârsta majoratului - discuția între tineri - 15 și 17 ani, părinți și asistentul social.

Studiu de caz

Divorțul părinților care au doi copii în vârstă de 7 și 11 ani.

Cauzele divorțului; Cum sunt pregătiți copiii; Încredințarea copiilor; Dreptul copiilor de a opta; Rolul bunicilor; Comportamentul profesorilor și al colegilor.

Concluziile se vor concentra pe respectarea interesului superior al copilului.

Despre numele copilului

- reglementări privind numele copiilor proveniți din căsătorie și din afara căsătoriei.

Despre ocrotirea copiilor

- drepturile și îndatoririle părinților care se exercită de comun acord, în interesul copiilor minori:
  - obligația de a îngriji de copil;
  - dreptul și obligația de a administra bunurile copilului și de a-l reprezenta în actele civile până la vârsta de 14 ani;
- obligația Autorității Tutelare de a exercita un control efectiv și comun asupra felului în care părinții își îndeplinesc îndatoririle legate de persoana și bunurile copilului.

Decăderea părintelui din drepturile părintești

Despre adopție

Termenul „adopție” l-a înlocuit pe cel de „înfiere” în toate actele normative, prin Legea nr. 48 din 16 iulie 1991.

- adoptarea se face numai în interesul celui adoptat;
- cine poate adopta?
- cine își dă acordul pentru adopția unui copil minor și a unui copil care a împlinit vârsta de 10 ani?
- cel care adoptă primește drepturile și îndatoririle părintești.

Joc de rol

Se prezintă situații privind rolul părinților în asigurarea drepturilor copiilor la educație - Posibile probleme de discutat : grija părinților pentru asigurarea mediului familial necesar dezvoltării copilului, condițiile materiale, relațiile cu școala.

Dezbateri

Tema: nevoia de protecție socială a unor copii; un judecător și un asistent social pot fi moderatorii dezbaterii.

Puncte de dezbateri :

- factori de risc/abandon școlar, familial - prevenire;
- prevederi legale - servicii sociale;
- decăderea din drepturi a părinților - consecințe asupra copiilor.

Formarea unor grupe mici de elevi care să participe la sesiunile tribunalului local care au ca obiect divorțul, delincvența juvenilă, violența domestică și să realizeze eseuri pe baza cărora să se organizeze dezbateri cu întreaga clasă de elevi.

Convenția cu privire la Drepturile Copilului

A fost adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la 20 noiembrie 1989.

A fost ratificată de România prin Legea nr. 18 din 1990, republicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 314 din 13 iunie 2001.

Articolele 3(2), 5, 7, 9, 10, 18 subliniază responsabilitatea principală a părinților și stabilesc limite stricte privind intervenția statului și separarea copiilor de părinții lor. Articolul 29 se referă la cultivarea respectului pentru părinții copilului, ca obiectiv al educației.

Familia este prezentată ca “celula de bază a societății și mediul natural pentru dezvoltarea și bunăstarea tuturor membrilor săi și, în special, a copiilor”.

Articolul 3 se referă la interesul superior al copilului.

Art.3 (2) Statele părți se angajează să asigure protecția și îngrijirea necesare pentru bunăstarea copilului, luând în considerare drepturile și obligațiile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale altor persoane responsabile din punct de vedere legal pentru copil și, în acest scop, vor lua toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare:

- **separarea copiilor de părinți:** copilul nu va fi separat de părinți împotriva voinței sale, cu „excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și cu respectarea legilor și procedurilor aplicabile, că această separare este necesară în interesul superior al copilului”.
- **responsabilitățile părintești:** ambii părinți au principala responsabilitate pentru creșterea copiilor, iar interesul superior al copilului va constitui principala lor preocupare (art.18 (1));
- **lipsirea de mediul familial :** copiii lipsiți temporar sau permanent de mediul lor familial sau „cei care, pentru protejarea interesului lor superior, nu pot fi lăsați în acest mediu” sunt îndreptățiți să beneficieze de protecție și asistență speciale (art. 20);

Dezbateri

Tema : situații concrete de respectare și nerespectare a prevederilor Convenției.

Formați pe bază de voluntariat un grup de elevi care să ia legătura cu Reprezentanța UNICEF în România, să procure broșura „O lume demnă pentru copii” și să pregătească referate de prezentare a conținutului acestei broșuri.

Elaborați împreună cu elevii un plan de acțiune prin care școala să participe la realizarea unora dintre prevederile cuprinse în această broșură.

Lucru pe grupe mici

Se cere elevilor să elaboreze o listă cu prevederi legale privind copilul și familia pe care le cunosc.

Se prezintă listele și se discută cu întreaga clasă de elevi.

Se discută în adâncime conținutul unei prevederi legale (de ex. violența în familie).

- **adopția:** Statele se vor asigura că „interesul superior al copilului” reprezintă rațiunea superioară a acestei acțiuni (art. 21);
- **restricționarea libertății:** copiii care sunt privați de libertate trebuie să fie separați de adulți, „cu excepția cazurilor în care se consideră că nu este în interesul copilului să se procedeze astfel” (art.37 (c));
- **audierile în instanță:** în cazurile de natură penală care implică un minor, părinții sau reprezentanții legali ai copilului trebuie să fie prezenți, „cu excepția cazurilor în care se consideră că acest lucru nu este în interesul superior al copilului” (art.40 (2) (b) (iii)).

Declarația Universală a Drepturilor Omului

- a fost adoptată și proclamată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, la 10 decembrie 1948. Au votat în favoarea Declarației 48 de state, 8 s-au abținut și nici un stat nu a votat împotriva;
- declarația Universală a Drepturilor Omului are 30 de articole;
- articolele privesc drepturile omului și libertățile fundamentale de care trebuie să se bucure orice persoană, oriunde în lume, fără nici un fel de discriminare;
- orice individ și orice organ al societății din statele membre ale Națiunilor Unite trebuie să respecte aceste drepturi și libertăți.

Milioane de oameni, bărbați, femei și copii, în toată lumea, apelează la Declarația Universală a Drepturilor Omului.

- articolul 1 se referă la dreptul omului la libertate și egalitate;
- articolul 2 interzice discriminarea de orice fel a persoanelor, cum ar fi rasa, culoarea, sexul, limba, religia, opiniile politice sau de alt fel, originea națională sau socială, proprietatea, statutul la naștere sau oricare alt statut;

Lucru pe grupe mici

Se lucrează cu grupuri mici de elevi.

Se cere copiilor să alcătuiască o listă cu:

- drepturile copilului ca membru al familiei și cu responsabilitățile lui;
- drepturile mamei și responsabilitățile ei;
- drepturile tatălui și responsabilitățile lui;
- drepturile fraților și responsabilitățile lor;
- drepturile bunicilor și responsabilitățile lor;
- drepturile vecinilor și responsabilitățile lor;
- drepturile profesorilor și responsabilitățile lor.

Fiecare grup prezintă lista alcătuită. Se alcătuieste o lista cu elementele comune menționate de toate grupurile de elevi și cu elementele diferite. Se compară cu articolele din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

Se cere elevilor să alcătuiască portofolii consultând materiale elaborate de UNICEF (www.unicef.org), UNHCR (www.unhcr.org), Comisia UE în România (www.infoeuropa.ro).

- articolul 3 proclamă dreptul persoanei la viață, libertate și securitate ca un drept esențial care face ca omul să se poată bucura de celelalte drepturi civile și politice;
- drepturile civile și politice sunt definite începând cu articolul 4 și până la articolul 21;
- articolele 22 până la 27 definesc drepturile economice, sociale și culturale ale omului;
- articolele 28 până la 30 proclamă drepturile omului la o ordine socială și internațională în care drepturile și libertățile sale sunt respectate.

Se formează 2-3 grupe de elevi care să realizeze în comunitatea lor interviuri cu părinți și copii privind cunoșterea prevederilor legale referitoare la copil și familie.

Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale

A fost adoptată de guvernele membre ale Consiliului Europei la 4 noiembrie 1950.

EVALUAREA

Evaluarea se face pe parcursul desfășurării procesului de predare-învățare.

Participarea profesorului la realizarea evaluării este mai redusă în situația în care se aplică metode participative de învățare. Prin utilizarea lucrului pe grupe mici, a jocului de rol, a studiului de caz, a dezbaterii, odată cu prezentarea și discutarea cu întreaga clasă de elevi a conținutului activităților de învățare și a rezultatelor obținute, elevii au posibilitatea să se autoevalueze.

Pentru menținerea interesului și a motivației elevilor pentru studiul acestei discipline de învățământ profesorul poate să realizeze, cu participarea întregii clase de elevi, o evaluare finală la sfârșitul fiecărei ore de predare-învățare, urmărind, în primul rând, ca elevii să înțeleagă mecanismul evaluării, rolul evaluării și necesitatea autoevaluării.

Ca instrumente de evaluare pot fi utilizate:

- elaborarea unor eseuri privind cauzele conflictelor între generații, cauzele neglijării copiilor de către părinți, modalități în care școala, primăria, biserica pot sprijini familiile care trec prin situații de criză;
- interviuri cu judecători, avocați, polițiști privind cele mai frecvente acte de delincvență săvârșite de elevi, cauzele, consecințele, posibilități de prevenire; interviuri cu polițiști, asistenți sociali, preoți, privind locurile și situațiile cu risc crescut de generare de acte antisociale pe care trebuie să le evite copiii, tinerii; se formează 2-3 grupe de elevi care să realizeze în comunitatea lor interviuri cu părinți și copii privind cunoșterea prevederilor legale referitoare la copil și familie.

- observații efectuate în școli, grădinițe, centre de zi, policlinici, cluburi ale copiilor privind respectarea drepturilor copiilor, cazuri de discriminare și cauzele lor.
- referate (pe baza studierii unor materiale privind drepturile omului, existente pe Internet sau publicate de diferite organizații neguvernamentale);
- realizarea unor pliante, fotografii, casete video cu aspecte din familie și comunitate privind practici de evitare sau rezolvare a conflictelor, violenței, discriminării.

Lucrul elevilor în afara orelor de predare poate contribui la creșterea interesului elevilor pentru această temă și la obținerea satisfacției de a-și urma propriul drum în formarea lor, în raport cu nevoile lor.

Analiza lucrărilor elevilor cu întreaga clasă contribuie la formarea capacității de apreciere și autoapreciere în raport cu criteriile, standarde și norme obiective, unanim acceptate.

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE PREDARE-ÎNVĂȚARE – RECOMANDĂRI GENERALE

Proiectarea activităților de predare-învățare ale acestui subiect are ca punct de plecare stabilirea rezultatelor pe care profesorul și elevii le vor obține în urma activităților și a modului în care profesorul și elevii „construiesc” împreună, prin eforturi conjugate, fiecare etapă de obținere a rezultatelor.

Evaluarea pentru învățare în cazul acestui subiect presupune ca profesorul să proiecteze un parcurs logic de „construcție” afectivă și atitudinală care să constituie baza de formare a competențelor și comportamentelor, în care cognitivul are rol de generator și stabilizator al convingerilor.

Pentru ca participarea profesorului și a elevilor să fie autentică și complementară este nevoie ca încă de la începutul activității să se comunice elevilor care sunt rezultatele care trebuie obținute și să li se creeze interesul pentru activitățile care conduc la obținerea rezultatelor.

Și încă mai este nevoie de un element fundamental: elevii să considere că achizițiile din timpul activităților de predare-învățare le sunt cu adevărat utile, în special în prezentul lor cotidian, dar și în viitor.

Factorii de care trebuie să țină seama profesorul în etapa de proiectare a activităților de predare-învățare sunt:

- raportul dintre cognitiv, emoțional-atitudinal și comportamental în predarea acestui subiect;
- specificul clasei de elevi;
- experiența de viață a elevilor.

Stabilirea raportului dintre cognitiv, emoțional-atiudinal și comportamental

Ce trebuie să știe un adolescent pentru a trăi în spiritul respectării legii și a-și întemeia o familie sănătoasă?

Ce trebuie să știe un viitor părinte pentru a trai și a-și educa copiii în spritul respectului pentru lege ?

Sarcinile de natură cognitivă, în predarea acestui subiect, sunt restrânse: elevii nu trebuie să cunoască și să memoreze, în detaliu, conținutul prevederilor legale referitoare la copil și familie, ci să dobândească capacitatea de a apela la sursele de informare privind legislația ori de câte ori este nevoie să ia o decizie importantă și de a analiza conținutul unei prevederi legislative, de a-l raporta la realitățile cotidiene și de a înțelege semnificațiile comportamentului cotidian al oamenilor în contextul prevederilor legale privind copilul și familia.

Activitatea de predare-învățare trebuie să permită, în registrul cognitiv:

- înțelegerea conceptelor de „legislație” și „legalitate”, „drepturi”, ”obligații”, „autoritate publică”, „instanță judecătorească”;
- cunoașterea principalelor documente legislative naționale și internaționale referitoare la copil și familie;
- cunoașterea principalelor surse de informare privind legislația copilului și a familiei;
- analizarea și înțelegerea principalelor prevederi legislative care asigură și apără drepturile copilului și ale familiei;
- explicarea implicațiilor legislative ale unor comportamente cotidiene, specifice vieții de familie, generate de cunoașterea și respectarea sau necunoașterea și nerespectarea prevederilor legale.

Sarcinile de natură emoțional-atiudinală și comportamentală ocupă locul central în economia activităților de predare-învățare, în cazul acestui subiect, a cărui menire, în cadrul acestei discipline de învățământ, este de a forma și consolida convingerile elevilor că prin cunoașterea și respectarea legilor, ei ca și membrii familiilor lor își asigură, conștient, liniștea și protecția socială. Odată formate, aceste convingeri îi vor determina pe elevi să caute sursele de informare privind prevederile legislative legate de viața lor și a familiilor lor și să-și autoregleze comportamentul în raport cu ele.

Adaptarea la specificul clasei de elevi

În predarea acestui subiect, de mare importanță este relația care s-a stabilit, pe parcursul timpului, între profesor și elevi, care a evidențiat atitudinea profesorului, dar și a elevilor față de reguli și norme, începând cu cele din școală și continuând cu cele sociale.

Trebuie luate în considerație atât punctele tari ale clasei de elevi, cât și cele slabe, situațiile semnificative din punct de vedere al eforturilor elevilor pentru obținerea unor aprecieri pozitive, cât și din punct de vedere al comportamentelor generatoare de riscuri individuale sau colective.

Între punctele tari ale elevilor de liceu se numără caracteristicile psihice specifice adolescenței: dorință de afirmare și de asumarea de roluri care aduc aprecieri pozitive din partea colegilor, entuziasmul, dorința de exprimare și participare, de evidențiere și apreciere a calităților și succeselor lor. Acestea sunt o bună bază pentru utilizarea cu succes a metodelor participative, interactive și pentru motivarea elevilor să continue, în afara contextului școlar, activitățile de observare și apreciere a comportamentelor persoanelor cu care vin în contact și de preocupare pentru structurarea propriului comportament și formarea personalității, sub semnul respectului pentru legile țării, regulile și normele sociale.

Între punctele slabe se numără dorința de a se diferenția, de a brava, de a încerca lucruri noi, inedite, de a contrazice uzanțele, de a-și manifesta independența, de a-și impune voința, de a se distanța de îndrumarea și protecția părinților și de a-și forma atașamente noi cu alte grupuri de adolescenți, de a-și construi identitatea de gen și de a se adapta schimbărilor aduse de pubertate și de maturizarea sexuală, în măsura în care constituie riscuri de încălcare a legilor.

Conștientizarea lor trebuie făcută cu grijă, pentru a nu genera situații de evidențiere a vinovăției, de judecare negativă și etichetare, de acodare de calificative și valorizare negativă a persoanei, ci de analiză a factorilor generatori, de înțelegere a implicațiilor structurării lor și păstrării ca trăsături definitorii de personalitate, de evidențiere a riscurilor generate de neglijarea modelării și remodelării comportamentelor în raport cu cerințele sociale.

Atât punctele tari cât și cele slabe pot fi folosite cu succes, ca pârgii, în realizarea obiectivelor activității de predare-învățare dacă se crează, de la început, atmosfera de cooperare, comunicare deschisă și respect reciproc între elevi și între profesor și elevi. Activitățile în perechi și individuale, proiectate de către profesor din perspectiva cunoașterii și înțelegerii adolescentului, pot avea o mare contribuție la stimularea și încurajarea, mai cu seamă a elevilor care din cauza performanțelor școlare scăzute sau a condițiilor socio-economice precare se auto-marginalizează, manifestă un comportament pasiv, de izolare sau negativist, recalcitrant. Crearea, prin modalitățile de organizare a lecției și prin metodele folosite, a oportunităților de exprimare și participare a acestor elevi în desfășurarea activităților de învățare poate conduce la schimbări spectaculoase în atitudinile acestor elevi. De cele mai multe ori, elevii cu performanțe școlare scăzute au deosebite capacități de analiză și înțelegere a comportamentelor sociale și a relațiilor interumane și pot aduce contribuții semnificative în înțelegerea aspectelor concrete ale tratării acestui subiect.

Dacă atmosfera clasei este una de camaraderie, înțelegere, îngăduință și toleranță reciprocă, disponibilitate pentru cooperare, sprijin reciproc și determinare pentru obținerea progresului individual și colectiv, dezbateră, lucrul în perechi sau pe grupuri mici și chiar activitățile frontale pot conduce cu succes la realizarea obiectivelor lecției.

Dacă atmosfera clasei de elevi cu care se lucrează este prea permisivă, în raport cu respectarea regulilor și normelor din mediul școlar și familial, dacă atitudinea, deja formată, a elevilor față de cunoașterea și respectarea legilor este una superficială, care acordă valoare obținerii beneficiilor dorite, indiferent de mijloace, și dacă în relația profesor-elevi nu s-a construit încă baza pentru valorizarea reciprocă a atitudinilor și comportamentelor care promovează echitatea, egalitatea de șanse, respectul și adevărul, există riscul ca sarcinile de natură emoțional-atitudinală și comportamentală să fie dificil de realizat. În asemenea situații, activitățile frontale și chiar dezbaterile pierd în favoarea învățării experiențiale și a contactului direct al elevilor cu contexte reale, semnificative, și cu persoane cu credibilitate mare, care lucrează în domeniul juridic sau al ordinii publice. Acestea din urmă pot contribui mai bine la realizarea obiectivelor lecției.

De importanță fundamentală este modalitatea în care profesorul face introducerea în lecție.

Valorificarea experienței de viață a elevilor

Valorificarea experienței de viață a elevilor se face în direcția cunoștințelor și informațiilor dobândite în propria viață de familie, în contactele cu membrii comunității din care fac parte, prin receptarea mesajelor transmise de mijloacele de comunicare în masă și prin petrecerea timpului liber în grupurile de prieteni, în locurile de distracție specifice timpului în care trăiesc, în cele în care unii dintre ei muncesc sau în activitățile de învățare extrașcolară, particulară, pregătitoare pentru continuarea studiilor în învățământul universitar.

În toate aceste situații adolescenții vin în contact cu fapte, opinii, sfaturi, recomandări care au și o componentă valorică, cu trimitere implicită sau explicită la reguli, norme, legislație.

Alegerea subiectelor pentru jocul de rol va trebui să urmărească aducerea în conștiința elevilor a unor situații diferite de viață, care să le permită să învețe unii de la alții să cunoască cât mai multe aspecte semnificative pentru viața de familie care să conducă la concluzii privind rolul regulilor, normelor și legilor de a apăra și proteja copilul și familia dar și de a opri și sancționa comportamentele negative.

Experiențele de viață ale elevilor încep încă din copilăria mică, atunci când părinții le transmit regulile care trebuie respectate în relația cu membrii familiei și cu persoanele străine. În unele familii, pe măsură ce copiii cresc, se face referire directă la legislație, la evitarea factorilor de risc, la strategii de evitare sau de apărare în situații periculoase.

În alte familii, însă, aceste aspecte sunt cu totul neglijate în educarea copiilor, care se raportează, pe măsură ce cresc, la reguli, norme și legi, prin imitare, fără o conștientizare a existenței unui context legislativ în care ei trăiesc, ca elevi, membri ai unei familii, cetățeni și viitori părinți.

Crearea în clasă, prin utilizarea metodelor adecvate, a oportunității ca experiențele pozitive ale familiilor unora dintre elevi și consecințele bune ale formării explicite a respectului față de lege, să fie împărtășite, va conduce la reflecție și în cazul elevilor care nu au trăit aceste

experiențe în propriile familii, și la formarea de opinii proprii privind necesitatea educării copiilor în spiritul cunoașterii legislației și al respectării legilor.

În jocurile de rol elevii transpun propriile experiențe de viață și, pentru a se facilita învățarea prin cooperare, este nevoie ca temele pentru jocurile de rol să fie alese în așa fel încât să permită prezentarea situațiilor de viață importante pentru o familie din punctul de vedere al cunoașterii și respectării legilor. Din analiza lecțiilor experimentale predate în liceele incluse în proiect a reieșit că elevii sunt preocupați de violența domestică, de inegalitatea de gen, de situația socio-economică dificilă în care se află familiile monoparentale, de căsătoria „de probă”, de conflictele între generații, de decizia părintelui rămas văduv de a se recăsători și de relațiile copiilor cu „părintele vitreg”.

Acestea pot constitui teme pentru dezbateri, joc de rol, lucru pe grupuri mici, studii de caz. O atenție deosebită trebuie acordată formulării sarcinilor de lucru, formării grupurilor, analizei și evaluării activităților, în așa fel încât să nu se creeze situații dificile, cu încărcătură emoțională puternică pentru elevii care se află în situații asemănătoare cu cele prezentate în clasă și să nu se tragă concluzii valorizatoare.

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI

Art. 16.

- (1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.
- (2) Nimeni nu este mai presus de lege.
- (3) Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități.

Art.49

- (1) Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor.
- (2) Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege.
- (3) Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise.
- (4) Minorii sub vârsta de 16 ani nu pot fi angajați ca salariați.
- (5) Autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării.

Legea administrației publice locale nr. 215/2001

Legea nr. 261/1998 pentru modificarea și completarea legii 61/1993 privind alocația de stat pentru copii.

Legea nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale.

Legea nr. 208/ 1997 privind serviciile cantinelor de ajutor social.

Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie.

Legea nr. 646/2002 privind sprijinul acordat de stat tinerilor din mediul rural.

Legea nr. 15/2003 privind sprijinul acordat tinerilor pentru construirea unei locuințe proprietate personală.

Legea nr. 48/2002 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați.

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

Din drepturile civile și politice fac parte următoarele:

- Libertatea față de sclavie.
- Libertatea față de tortură, tratament sau pedepse aplicate cu cruzime, inumane sau degradante.
- Dreptul de a fi recunoscut, oriunde, ca persoană, în fața legii.
- Dreptul, fără discriminare, la protecție egală, prin lege.
- Dreptul la reabilitare efectivă, în cazul violării drepturilor garantate prin constituție sau prin lege.
- Libertatea față de arest, detenție sau exil arbitrar.
- Dreptul la audiere publică, corectă de către un tribunal independent și imparțial.
- Dreptul, până la dovedirea vinovăției, la prezumția de nevinovăție.
- Libertatea față de intervenția arbitrară în viața privată, de familie, domiciliu sau corespondență. Libertatea de mișcare și de rezidență.
- Dreptul la azil.
- Dreptul la naționalitate.
- Dreptul la căsătorie și la întemeierea unei familii.
- Dreptul la proprietate.
- Libertatea de gândire, conștiință și religie.
- Libertatea de opinie și expresie.
- Dreptul la întrunire și asociere.
- Dreptul la a lua parte la guvernare, direct sau prin alegerea liberă a reprezentanților.
- Dreptul la acces egal la serviciile publice.

Din drepturile economice, sociale și culturale fac parte următoarele:

- Dreptul la securitate socială.
- Dreptul la muncă.
- Dreptul la plată egală pentru muncă egală.
- Dreptul la o remunerație, care să asigure persoanei și familiei o existență demnă și la măsuri suplimentare de protecție socială.
- Dreptul la odihnă și timp liber.
- Dreptul la un standard de viață adecvat pentru sănătatea și bunăstarea persoanei și a familiei sale incluzând: hrană, îmbrăcăminte, adăpost, îngrijire medicală și servicii sociale, dreptul la securitate în caz de șomaj, boală, dizabilitate, văduvie, bătrânețe sau alte neajunsuri, în afara controlului său.
- Dreptul la educație.
- Dreptul de a participa la viața culturală a comunității.

Din drepturile la ordine socială și internațională fac parte:

- Dreptul oricărei persoane de a trăi într-o comunitate, care să-i asigure dezvoltarea deplină a personalității sale.
- Dreptul de a fi supus numai restricțiilor determinate de lege, în scopul de a asigura recunoașterea necesară și respectarea drepturilor și libertăților altor persoane și de a răspunde cerințelor de moralitate, ordine publică și bunăstare într-o societate democratică.
- În nici un caz, aceste drepturi și libertăți nu pot fi exercitate împotriva scopurilor și principiilor Națiunilor Unite.
- Nici un stat, grup de persoane sau persoană nu pot să facă apel la vreun drept, prevăzut în această Declarație, pentru a se angaja într-o activitate sau acțiune, cu scopul de a distruge un drept sau o libertate, prevăzute de această Declarație.

CONVENTIA CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI

Convenția cu privire la Drepturile Copilului are 54 de articole care conțin prevederi cuprinse în 3 Părți:

Partea I – articolele 1 - 41

1. Definiția copilului.
2. Nediscriminarea.
3. Interesul superior al copilului.
4. Aplicarea drepturilor din Convenție.
5. Îndrumarea părintească și capacitățile în evoluție ale copilului.
6. Dreptul copilului la viață, supraviețuire și dezvoltare.
7. Înregistrarea nașterii, numele, cetățenia și dreptul copilului de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit de aceștia.
8. Păstrarea identității.
9. Separarea de părinți.
10. Intrarea în țară sau părăsirea țării în vederea reîntregirii familiei.
11. Transferul ilegal al copiilor în străinătate și împiedicarea reîntoarcerii acestora.
12. Respectarea opiniilor copilului.
13. Dreptul copilului la libertatea de exprimare.
14. Dreptul copilului la libertatea de gândire, conștiință și religie.
15. Dreptul copilului la libertatea de asociere și întrunire pașnică.
16. Dreptul copilului la viață privată.
17. Accesul copilului la informații adecvate.
18. Responsabilitățile comune ale părinților, sprijinite de către stat.
19. Dreptul copilului la protecție împotriva tuturor formelor de violență.
20. Copiii lipsiți de mediul lor familial.
21. Adopția.
22. Copiii refugiați.
23. Drepturile copiilor cu dizabilități.
24. Dreptul copilului la sănătate și la servicii de sănătate.
25. Dreptul copilului la reevaluarea periodică a tratamentului.
26. Dreptul copilului de a beneficia de securitate socială.
27. Dreptul copilului la un nivel de trai corespunzător.
28. Dreptul copilului la educație.
29. Scopurile educației.
30. Copiii aparținând minorităților sau populațiilor indigene.
31. Dreptul copilului la odihnă și timp liber, la joacă și cultură.
32. Munca copiilor.
33. Copiii și consumul de droguri.
34. Exploatarea sexuală a copiilor.
35. Prevenirea răpirii, vânzării și a traficului de copii.
36. Protecția împotriva altor forme de exploatare.
37. Tortura, tratamentul degradant și privarea de libertate.
38. Protecția copiilor afectați de conflicte armate.
39. Reabilitarea copiilor victime.
40. Administrarea justiției juvenile.
41. Respectul pentru standardele în domeniul drepturilor omului.

Partea a II-a – articolele 42 - 45

42. Aducerea Convenției la cunoștința publicului larg.
43. Comitetul pentru Drepturile Copilului.
44. Obligațiile de raportare ale Statelor Părți.
45. Cooperarea cu agențiile și celelalte organisme ale Națiunilor Unite.

Partea a III-a – articolele 46 - 54

46-54. Prevederi diverse privind Convenția.

CONFERINȚA MONDIALĂ PRIVIND EDUCAȚIA PENTRU TOȚI (JOMTIEN, TAILANDA, MARTIE 1990)

Organizată și finanțată de: UNDP, UNESCO, UNICEF, Banca Mondială, UNFPA, Conferința a avut ca principal rezultat considerarea educației de bază, universală, de calitate superioară pentru toți copiii, prioritate mondială, cu o atenție specială acordată celor mai săraci cetățeni ai lumii.

Elementele fundamentale ale noii viziuni asupra educației sunt:

- educația de bază pentru toți copiii;
- îngrijirea și dezvoltarea copilului începând cu prima zi de naștere;
- învățarea și dezvoltarea în copilăria mică, adolescență și la vârsta adultă, valorificarea potențialului individual.

Conferința de la Jomtien a marcat:

- un moment de referință pentru educație;
- consensul internațional asupra educației;
- educația ca element vital în combaterea sărăciei;
- rolul femeilor ca factor important de dezvoltare;
- promovarea drepturilor omului, a democrației, protecției mediului și controlului privind creșterea populației, ca elemente determinante ale progresului social.

Prevederile Conferinței de la Jomtien trebuie aplicate obligatoriu în formarea resurselor umane din domeniile:

- educației;
- administrației publice;
- politicilor și deciziilor privind dezvoltarea socială.

În ultima decadă a mileniului doi, o serie de întâlniri la nivel mondial au definit coordonatele educației și ale dezvoltării sociale, care au fost cuprinse în documente internaționale și în planuri de acțiune, care constituie puncte de plecare pentru elaborarea politicilor și strategiilor naționale.

CONVENȚIA CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI

Este semnată în septembrie 1990 și este ulterior ratificată de toate statele lumii, cu excepția SUA și Somalia.

Dreptul tuturor copiilor la educație, prevăzut de Convenție, devine astfel o lege internațională.

Adunarea Generală a Națiunilor Unite, decembrie 1993, Washington, adoptă regulile standard privind egalizarea oportunităților de educație la toate nivelurile pentru copiii, tinerii și adulții cu dizabilități și obligația statelor de a recunoaște acest principiu.

CONFERINȚA MONDIALĂ PRIVIND EDUCAȚIA PERSOANELOR CU NEVOI SPECIALE, ACCESUL LA EDUCAȚIE ȘI EGALITATEA ȘANSELOR - SALAMANCA, DECEMBRIE 1993

Conferința adoptă Declarația cu privire la necesitatea ca toate statele să includă în strategia națională educația persoanelor cu nevoi speciale. Întâlnirea a determinat șefii statelor participante să se angajeze în promovarea și realizarea accesului universal la o educație de înaltă calitate, echității în educație, eradicării sărăciei, creșterii locurilor de muncă, dezvoltării integrării sociale, cu accent deosebit pe educația fetelor.

A PATRA CONFERINȚĂ MONDIALĂ CU PRIVIRE LA ROLUL FEMEILOR - BEIJING, SEPTEMBRIE 1995

Conferința a făcut apel la eliminarea discriminării în educație, la toate nivelurile, crearea unor sisteme de educație care să țină seama de necesitatea educării fetelor, crearea oportunităților egale de formare și educare a femeilor.

FORUMUL CONSULTATIV INTERNAȚIONAL PRIVIND EDUCAȚIA PENTRU TOȚI - AMMAN, 1996

Au fost examinate progresele făcute la jumătatea termenului stabilit la conferința din 1990. Participanții au căzut de acord asupra necesității examinării și raportării progreselor făcute de fiecare țară.

În România, studiul privind progresele făcute în ceea ce privește educația pentru toți a fost realizat de Institutul de Științe ale Educației în colaborare cu UNICEF și UNESCO.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ PRIVIND MUNCA PRESTATĂ DE COPII - OSLO, OCTOMBRIE 1997

Guvernele participante au declarat inacceptabilă munca copiilor, dacă împiedică educația și dezvoltarea.

S-a accentuat necesitatea stabilirii de termene pentru realizarea educației de bază, universală, obligatorie, de înaltă calitate.

UNESCO va coordona activitățile și va mobiliza partenerii la nivel național, regional și internațional.

Vor fi implicate agențiile finanțatoare multilaterale și bilaterale, organizațiile ne-guvernamentale, sectoarele private, organizațiile societății civile

Statele lumii trebuie să elaboreze până în anul 2002 planurile naționale de acțiune.

Statele lumii trebuie să îndeplinească până în anul 2015 obiectivele „Educației pentru Toți”

CODUL FAMILIEI

- Căsătoria este legală și conferă drepturi și obligații de soți numai dacă este încheiată în fața delegatului de stare civilă.
- Vârsta minimă pentru căsătorie este de 18 ani, pentru bărbați, și de 16 ani pentru femei; excepțiile, în cazul fetelor, sunt reglementate de Codul familiei.
- Cei care sunt deja căsătoriți nu mai au dreptul la căsătorie, decât după anularea sau încheierea căsătoriei anterioare.
- Căsătoria între rude apropiate este acceptată până la al patrulea grad inclusiv.
- Încheierea căsătoriei necesită dovedirea stării de sănătate corespunzătoare (există situații în care dreptul la căsătorie al persoanelor care suferă de anumite boli este limitat).
- Încheierea căsătoriei se face prin consimțământul public al viitorilor soți.
- Dovada căsătoriei se face prin certificatul de căsătorie, eliberat pe baza actului întocmit în registrul actelor de stare civilă.

- Bărbatul și femeia au drepturi și obligații egale în căsătorie. Ei hotărăsc de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria și contribuie, în raport cu mijloacele fiecăruia, la cheltuielile căsniciei.
- Bunurile dobândite în timpul căsătoriei de oricare dintre soți sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune ale sotilor. Ei administrează și folosesc împreună bunurile comune.
- La desfacerea căsătoriei, bunurile comune se împart între soți, potrivit învoielii acestora. Dacă soții nu ajung la un acord asupra împărțirii bunurilor comune, va hotărî instanța judecătorească.
- Obligația de întreținere în familie există între soț și soție, părinți și copii, cel care adoptă și adoptat, bunici și nepoți, străbunici și strănepoți, frați și surori.
- Căsătoria poate fi anulată, la cererea unuia dintre soți, în cazul în care a fost înșelat cu privire la identitatea celuilalt, prin viclenie sau prin violență, în termen de 6 luni de la încetarea violenței ori de la descoperirea erorii sau a vicleniei.
- Dacă soțul unei persoane declarate moartă s-a recăsătorit și, după aceasta, hotărârea declarativă de moarte este anulată, căsătoria cea nouă rămâne valabilă.
- Declararea nulității căsătoriei nu are nici o urmare în privința copiilor, care își păstrează situația de copii din căsătorie.
- Căsătoria încetează prin moartea unuia dintre soți sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre ei.
- Căsătoria se poate desface prin divorț.
- Și în țara noastră forurile legislative discută posibilitatea legalizării contractului prenupțial și considerarea separată a bunurilor dobândite în timpul căsătoriei.
- Filiația față de mamă rezultă din faptul nașterii și se dovedește prin certificatul de naștere.
- Dacă nașterea nu a fost înregistrată în registrul de stare civilă ori dacă copilul a fost trecut în registrul de stare civilă ca născut din părinți necunoscuți, mama poate recunoaște pe copil prin declarație la serviciul de stare civilă, fie printr-un înscris autentic, fie prin testament. Recunoașterea nu se poate revoca.
- Copilul născut în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei. Copilul născut după desfacerea, declararea nulității sau anularea căsătoriei are ca tată pe fostul soț al mamei, dacă a fost conceput în timpul căsătoriei și nașterea sa a avut loc înainte ca mama să fi intrat într-o nouă căsătorie.
- Paternitatea poate fi tăgăduită.
- Copilul conceput și născut în afară de căsătorie poate fi recunoscut de către tatăl său, prin declarație făcută la serviciul de stare civilă, odată cu înregistrarea nașterii sau după această dată, prin înscris autentic sau prin testament. Recunoașterea nu se poate revoca.
- Copilul din căsătorie ia numele comun al părinților.
- Copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită prin recunoaștere sau prin hotărâre judecătorească are, față de părinte și rudele acestuia, aceeași situație ca și situația legală a unui copil din căsătorie.
- Ambii părinți au aceleași drepturi și îndatoriri față de copiii lor minori, pe care le exercită de comun acord și numai în interesul copiilor.
- Părinții sunt datori să îngrijească de copil. Ei au dreptul și obligația de a administra bunurile copilului lor minor și de a-l reprezenta în actele civile până la data când el împlinește vârsta de paisprezece ani.
- Delegații autorității tutelare au dreptul să viziteze copiii la locuința lor și să se informeze pe orice cale despre felul cum aceștia sunt îngrijiți, în ceea ce privește sănătatea, dezvoltarea fizică și educația lor.

II.3. Familia și mesajele de gen

A. Competențe specifice :

- diferențierea semnificațiilor conceptelor sex/gen;
- identificarea formelor de manifestare a genului în cadrul relațiilor de familie;
- compararea, din perspectivă de gen, a diferitelor tipuri de familie;
- evaluarea efectelor educației de gen în familie asupra comportamentelor și opțiunilor de mai târziu ale adolescentului;
- explicarea mecanismelor prin care se transmit stereotipurile și prejudecățile de gen;
- identificarea inegalităților de gen în societate.

B. Conținuturi

1. Distincția natură/cultură ; sex/gen ; feminin/masculin

Dimorfismul sexual nu este universal. Așa cum există specii de pești cu comportament sexual ambiguu, păsări care se reproduc prin partogeneză, există și oameni cu identități sexuale ambigue - homosexuali, hermafrodiți, bisexuali, travestiți, indivizi care au sindromul Turner, etc. Genul este dinamic - se schimbă, evoluează. Putem găsi argumente în favoarea dinamismului genului în istoria artei, modei, literaturii, etc. Genul variază de la o cultură la alta (perspective multiculturale, istorice). Granițele de gen sunt uneori vagi, ușor de trecut, altele sunt foarte rigide. Femeilor li s-a permis să treacă mai ușor aceste granițe culturale (vezi de exemplu acceptarea de a purta pantalonul la femei).

2. Stereotipuri/prejudecăți și discriminări de gen în familie

Stereotipuri: reprezentări simplificate (clișee, corelații iluzorii) până la extrem despre alții și despre propria persoană care se reproduc în diferite contexte; funcționează ca predicții creatoare; își au originile în cultura ideală (socializare) și în cea reală. Fiind într-o mare măsură componente automatizate, premergătoare comportamentului, ele se transmit și se asimilează la nivelul conștiinței comune.

Prejudecăți: atitudini negative/preconcepute față de unul sau mai multe grupuri sociale. Au funcție de integrare socială prin crearea unei identități colective între cei ce împart aceleași prejudecăți; se transmit începând cu mentalul colectiv promovat de familie. Se reproduc prin forme variate de la cele mai inocente, ca exprimări „plângi ca o fată” sau „gândești ca un băiat”, la cele grave de tipul „muncile casnice sunt sub demnitatea unui bărbat”, femeile nu participă la luarea deciziilor familiale, fetele nu au nevoie sau acces la forme superioare de educație. Diferă și se schimbă de la epocă la epocă și de la un spațiu cultural la altul.

Discriminări: acțiuni prin care, în funcție de diverse criterii sociale particulare (sex, rasă, vârstă, religie, etc.) anumiți indivizi sau grupuri sunt excluși, marginalizați, persecutați (discriminare negativă) sau din contra favorizați (discriminare pozitivă).

Schemă rigidă de gen - plină de prejudecați în definirea masculinității/feminității (ex: pisicile-feminine; numerele pare la Pitagora-feminine; cade o lingură-vine în vizită o femeie; roluri expresive vs. instrumentale); portret feminin „stereotip”: pasivitate și instabilitate (hysteria-de la grecescul „uter”; sentimentul matern care există, dar nu la toate femeile-vezi argumente istorice: pruncuciderea, importanța doicilor etc.).

“Mituri” despre femei/feminitate:

- imagine agresivă (Eva, Pandora, vrăjitoare); imagine pasivă (soție, gospodină, mamă, top model);
- mitul virginității, mitul domesticității, mitul frumuseții: în forma modernă, mitul frumuseții a luat locul mitului domesticității;
- influențele catolicismului (femeia diavol) – influențele protestantismului (femeie pasivă, soție bună).

Omenirea nu a gândit dintotdeauna în termeni dihotomici cele două sexe (vezi *Facerea sexului. Corp și gen de la greci la Freud, Thomas Laqueur, Humanitas, 1998*)

Până în secolul 18 discursul dominant despre corpurile bărbatului și femeii era construit astfel încât ele erau versiuni ierarhice, verticale ale celuilalt. Apoi ierarhiile au devenit orizontale. În secolul 18 organe care aveau același nume (ovar-testicul) au fost denumite lingvistic diferit; organe care nu erau distinse prin nume (vagin) au primit nume; structuri considerate comune pentru bărbat și femeie (scheletul, sistemul nervos) au fost diferențiate pentru a corespunde bărbatului și femeii culturale. „S-au inventat două sexe ca o nouă fundamentare pentru gen!”

Discriminările de gen pot fi **explicite și implicite**. Distingem, de asemenea, între discriminarea **individuală și cea instituțională** (set de reguli, politici, legi aparent neutre, dar care pot avea efecte discriminatorii).

Atunci când se acordă anumite beneficii, anumite facilități legislative, instituționale unui anumit grup vorbim de **discriminare pozitivă (politici afirmative)**. Așa este cazul cu sistemul de cote pentru femei în politică sau pentru romii în universități.

Joan Acker* a introdus conceptul de „**instituție genizată/instituție cu gen**”, prin care se înțelege totalitatea modelelor și relațiilor de gen (așteptări stereotip, plasare diferită în ierarhii sociale/economice/politice etc.).

---

* A theory of gendered organizations, in Feminist Foundation. Toward Transforming Sociology, London, Sope Publications, 1991

Slujbele, organizațiile, instituțiile (inclusiv instituția familiei) nu sunt neutre la gen ele definind și perpetuând mentalități, inegalități și discrepanțe de gen.

3. Socializarea de gen în familie

Familia. Repere istorice:

- familia modernă, invenție a secolului XIX (vezi „Istoria vieții private”, editura Meridiane, București);
- transformările graduale din perioada secolului XIV-XVIII (instituționalizarea rolului de mamă și gospodină pentru femei) ;
- cultul domesticității, rolul bisericii în sacralizarea familiei, climat de moralitate.

Teorii legate de formarea identității de gen (dacă este cazul):

- teorii ale identificării/ Nancy Chodorow vs. Freud;
- teorii ale învățării sociale;
- teorii ale dezvoltării cognitive/ teoria schemei de gen - Sandra Bem;
- interacționismul simbolic și „a face genul”, Candace West și Don H. Zimmermann, *Doing Gender*, in *Feminist Foundation Toward Transforming Sociology*, London, Sope Publ., 1998.

Mecanisme de socializare de gen:

- recompense/pedepse;
- imitare;
- identificare;
- tratament diferențiat;
- manipulare;
- canalizare;
- apelațiuni verbale;
- afișare de comportamente.

Părinții atribuie caracteristici diferite, încurajează o activitate sau alta, un comportament sau altul, creează medii diferite, interacționează diferit cu fata sau băiatul. Copilul la rândul său vede, imită, se identifică cu, sau din contră respinge, un rol sau altul.

Conformismul cu rolurile de gen tradiționale într-o societate modernă produce și efecte nocive (ca de exemplu mortalitate mai mare la bărbați datorată stresului legat de “a se realiza”, mai multe depresii la gospodine datorită nerecunoașterii valorii sociale a muncii lor și marginalizării sociale).

Socializarea de gen în copilărie:

- accent pe latura formală, pe cultura ideală ;
- perioadă în care socializatorul domină socializatul.

De remarcat că părinții (în calitatea lor de „alții semnificativi”) joacă în primii ani un rol cu totul special (dominant) în socializarea de gen a copilului.

Construcția socială a genului începe în familie prin așteptările asociate cu a fi femeie sau bărbat comunicate de părinți. De la băieți se așteaptă mai ales cariere (și chiar un anumit tip de cariere în domenii considerate potrivite/masculine) și realizare publică, de la fete încă se așteaptă în primul rând căsătoria, „așezarea la casa ei” și cariere „feminine”. Asemenea așteptări influențează ce devin copiii, șansele lor, perpetuează inegalitățile de gen.

Acestea sunt apoi preluate de societate printr-un set de valori și norme. Băieților li se oferă un grad mai mare de libertate în copilărie, fetele sunt mai controlate și urmărite, lista de NU-uri a unei fete (nu ai voie singură în parc, nu ai voie singură în lift, nu ai voie să stai noaptea la o colegă etc.) este mai mare, căci adulții simt că fata este mai expusă, mai vulnerabilă la diverse situații periculoase.

Limitele perspectivei socializării de gen

Problema care se pune: dacă bărbații și femeile devin diferiți datorită socializării și structurilor sociale ar trebui ca politicile sociale să îi trateze la fel? Este întrebarea de bază în jurul multor teme ca de exemplu cea a **politicilor afirmative**.

De exemplu: legile din România prevăd egalitate. Dacă femeile/bărbații sunt diferiți ca rezultat al experiențelor lor sociale (cum rezultă din teoria socializării) atunci a-i trata la fel înseamnă a face dreptate?! Socializarea nu se produce într-un vacuum, e un proces prin care oamenii se adaptează la mediu, iar cultura mediului este una structurată de inegalitatea de gen. Socializarea explică originea inegalității de gen, dar nu este foarte eficientă în a explica cum este inegalitatea reprodusă. Dacă ne limităm la a gândi diferențele de gen doar în termeni de alegeri învățate, modelele de instituționalizare ale inegalităților de gen sunt omise.

Teoria rolurilor

- presupune implicit natura complementară a rolurilor femeilor și bărbaților. Se pierde astfel diferența esențială în termeni de putere, aceasta fiind esența problemelor de gen (nu abilitatea sau inabilitatea de a îndeplini anumite roluri);
- implică o trăsătură unidirecțională. Oamenii învață să gândească, să acționeze, să simtă într-un anumit fel datorită unor forțe sociale. Ei sunt pasivi. Pasivitatea e criticabilă;
- deși socializarea arată cum au devenit indivizii persoane genizate, ea nu explică originea socială a inegalității de gen. Feminitatea/masculinitatea (genul) se învață prin procesul de socializare, dar se decid în cadrul instituțiilor, prin însușirea și asumarea rolurilor de gen deprinse prin procesele socializării.

4. Evoluția și dinamica (în timp și spațiu) a relațiilor de gen în familie

Se poate vorbi de o „geopolitică a genului”. Tema este complexă. Ca urmare profesorii se vor folosi de cunoștințele lor generale pentru a prezenta dinamica fenomenului accentuând faptul că:

- familia ideală nu există, relațiile de gen sunt relații de putere;
- femeile și bărbații, părinții și copiii trăiesc în familie experiențe comune, dar și diferite; au așteptări comune, dar și diferite față de această instituție;
- schimbarea este posibilă și depinde de fiecare dintre membrii familiei și de modul în care interacționează instituțiile (familia, școala, mass media, politica, economia) între ele.

C. Sugestii de activități de învățare/evaluare

Este de dorit ca întregul demers didactic să vizeze captarea experienței elevilor (directe și indirecte) asupra căreia să se aplice instrumente teoretice. Oferim spre exemplificare câteva procedee :

Întrebări inițiale sau pe parcursul desfășurării dezbaterilor

- Ce înțeles dați noțiunii de sex? Dar de gen? Există deosebiri între înțelesurile celor două noțiuni?
- Ați fost vreodată discriminați pe motive de sex/gen? Ați asistat la asemenea discriminări?
- Strada transmite mesaje de gen?
- Locuința voastră are dimensiune de gen? Există camere/spații dedicate anumitor activități și, indirect, anumitor membri din familie?
- Ce asemănări și deosebiri (de gen) există între: o familie obișnuită din Olanda și din România; familia europeană și cea din SUA; familia de rromi și familia de români; familia rurală și familia urbană?
- Ce treburi casnice faceți în familia voastră?
- Astăzi în ce mod „v-ați afixat” genul?

Discuții de grup

- pornind de la exemple concrete din: istoria modei, artei, literaturii - argumente pentru caracterul dinamic și evolutiv al genului (se pot consulta și analiza reviste de modă, se poate face o vizită la un muzeu de artă);
- bazate pe amintirile elevilor din perioada copilăriei legate de modelele de feminitate/masculinitate din propria lor familie;
- pornind de la filme, seriale de televiziune care au ca subiect viața de familie.

Problematizări

1) Reevaluarea muncii casnice

Repere teoretice legate de subiect:

- Contextul mai larg al dimensiunii de gen a economiei, al proceselor de stratificare socială.
- istoric: transformările istorice ale muncii femeilor (schematic): secolul 17-18: totul se producea în familie; secolul 19 producția/economia se muta în fabrici; secolul 20 crește productivitatea, gospodării specializate pe consum.
- ideologia: trecerea de la economia privată la cea de consum + definițiile ideologice + etica protestantă: femeia casnică = semn de prosperitate a clasei de mijloc.
- 3 abordări la nivel de politici: (1) plată egală la muncă egală; (2) valoare comparabilă - concept important, creează un sistem de evaluare a slujbei prin prisma similarităților între diferite meserii; (3) politici afirmative-situații privilegiate pentru grupuri dezavantajate (nu se referă doar la sistemul de cote).
- domesticitatea construită și în sfera publică, în munca plătită a femeilor. Femei - baby sitter, femei de serviciu, secretare; tipuri de calități cerute pentru femei în serviciile publice.
- casa-loc de muncă pentru femei. Nu trăiesc în același mod ruptura între muncă/serviciu/familie, timp liber.
- noțiunea de muncă domestică nu exista înainte de perioada de industrializare.
- mituri: nu e muncă/nu mai e nevoie în gospodăriile moderne datorită tehnologiilor (studiile arată că nu timpul diferă, ci caracterul muncii).
- în economia modernă organizată, munca casnică = serviciu privat, organizat în cadrul unei diviziuni de gen a muncii.

Conținutul muncii casnice/Măsurarea muncii casnice: economiștii folosesc două metode pentru a calcula costurile în gospodărie:

- costuri de oportunitate (calcul al câștigurilor potențiale dacă femeia ar fi fost pe piața muncii);
- costuri de înlocuire (se estimează timpul consumat și se calculează costurile aferente dacă se angajează cineva);
- alte metode: chestionare/jurnal.

Sugestii, exerciții:

- estimați timpul consumat în munca casnică în decurs de o zi/o săptămână (spălat, călcat, pregătit mâncare, făcut cumpărături, dat cu aspiratorul, șters praful, îngrijirea copilului);
- evidențiați eventualele costuri în cazul în care se angajează cineva (menajeră, baby sitter);
- extrageți concluziile pentru familia voastră.

2) **Violența domestică**

Repere teoretice pentru subiect

Violența în general: greu de definit, universal condamnată, dar prezentă, ingredient al vieții cotidiene (grad de toleranță față de un anumit nivel (vezi Rene Girard „Violența și sacrul”, Meridiane, București, 1995)

- violența ca o realitate eficace; cauze: religioase, metafizice, ontologice, sociale, istorice;
- problemă socială; dimensiunea de gen a fenomenului;
- violența: fenomen preponderent masculin;
- tipuri de violență: vizibilă/invizibilă/ascunsă; fizică/simbolică/morală; rațională/irațională; individuală vs. instituțională;
- sexism, ca formă de violență instituțională;
- forme de violență (a fi femeie este o amenințare încă de la naștere): femei vulnerabile pentru ca sunt femei (mutilare genitală); pornografie; prostituție, incest; hărțuire sexuală, viol.

Violența domestică: abuz sau amenințare fizică, psihică, sexuală, psihologică sau economică de către o persoană către altă persoană între care există relații de intimitate (injurii, bătăi, viol, încarcerări, violență economică, etc.)

- cine are puterea în familie (putere maritală);
- accent pe cauze individuale;
- istoric: veche, supusă opiniei publice și cercetării sistematice doar în ultimii 30 de ani;
- statisticile: infracțiunea cea mai puțin raportată. Nu îi cunoaștem dimensiunea.

Probleme în analiza violenței domestice:

- mituri: legate de problema încrederii/ responsabilității;
- cum împaci nevoia de informație cu dreptul la intimitate, la viață privată;
- rolul unor organisme internaționale, rafinarea metodelor (tehnici de chestionar, prelucrarea datelor, accent pe cercetare, respectul pentru diferențele culturale în compararea datelor);
- ce model alegi: penal sau terapeutic (problema rolului justiției în managementul violenței domestice):
  - argumente contra modelului penal: legea - pedeapsă și nu reabilitare; legea, preocupată de ceea ce a fost nu de ce este, nevoia victimei ignorate, izolarea victimei;
  - argumente contra modelului terapeutic: rolul simbolic și educativ al legii, pedeapsa, dovadă că societatea condamnă, ignoră rădăcinile problemei, accent pe restabilirea relației victimă/agresor.

Efectele: asupra victimei, asupra copiilor, financiare (costuri mari ale comunității);

Strategii (pentru victimă și agresor): *intervenție* (urgente-hotline, adăposturi; pe termen lung: legi, clinici de terapie), *prevenție* (centre de consiliere, campanii informative audiovizuale, educative).

Asemănări și deosebiri între forme de violență asupra femeilor: fenomene subraportate; abuzuri de încredere (excepție: violul de către un străin); fenomene recurente (excepție: violul de către un străin); situații închise cel puțin temporar; se blamează femeile.

Posibile întrebări pentru stimularea discuțiilor legate de problematizarea dimensiunii de gen a realității sociale:

- Statisticile relevă faptul că violența în familie este o infracțiune foarte puțin raportată. Femeile, bărbații, copiii nu au curajul să reclame actele de violență domestică.
  - găsiți (căutări pe internet, referate) informații cu privire la fenomenul violenței domestice la noi;
  - identificați cauzele fenomenului și formulați soluții.
- Există, în principiu, două tipuri de abordări ale fenomenului: modelul terapeutic (adăposturi pentru victime, terapii pentru agresori, asistență socială etc.) sau modelul penal (legi care să pedepsească actele de violență domestică). Aduceți argumente pro și contra celor două modele.
- În vremurile noastre modelul femeii casnice a fost înlocuit de modelul femeii VIP. A dispărut astfel discriminarea de gen? (Clasa poate fi împărțită în microgrupuri. O grupă care să formuleze argumente pro, alta care să formuleze argumente contra, alta poate fi grup de moderatori).
- Legile din România prevăd/stipulează egalitatea de șanse între femei și bărbați. Dacă femeile și bărbații sunt diferiți ca rezultat al experienței lor sociale este drept să fie tratați la fel?
- Există în România legea concediului parental (tații pot sta o perioadă în concediu pentru îngrijirea copilului mic). Ați auzit de o situație de acest tip în jurul vostru? Imaginați-vă că sunteți un cuplu de părinți. Ați apela la această lege? Când? În ce condiții? Argumentați.
- Un tată se adresează fiului său: „Nu ai ajuns să câștigi destul ca să îți poți ține nevasta acasă”.
  - identificați mesajul transmis;
  - comentați împrejurarea.

- Femeile poartă pantaloni și sunt acceptate. Bărbații dacă ar purta fuste ar fi priviți cu ironie. Formulați judecăți de valoare. Comentați.
- Homosexualitatea nu mai este pedepsită în România. În multe țări, homosexualii și lesbienele au dreptul să se căsătorească legal. Sunteți de acord cu acest lucru? Argumentați.

Comentarii pe baza aserțiunilor:

- Băieții sunt mai buni la matematică.
- Fetele sunt mai bârfitoare.
- Pentru educația copiilor este mai bine ca mamele să fie casnice.
- Poartă-te ca un bărbat.
- Nu te mai smiorcăi ca o fată.
- E blondă – la ce să te aștepți.

Mici investigații (observații participative, analize de conținut)

- Observați timp de ½ de oră într-un magazin alimentar cine face cumpărături.
- Analizați (pe baza unei grile elaborate cu profesorul) situația din 2 familii cunoscute (cu accent pe identificarea asemănărilor și deosebirilor la nivelul rolurilor, responsabilităților de gen). Comparați.
- Listați într-o anumită perioadă (o săptămână) expresii sexiste în vorbirea colegilor și profesorilor.
- Identificați mesaje de gen transmise de reclamele comerciale pentru detergenți, aparatură casnică.
- Observați dimensiunea de gen a jucăriilor (comentați din proprie experiență). Vizită prealabilă la un magazin de jucării.
- Vizită la un centru de asistență a victimelor violenței în familie.

Sugestii pentru subiecte și dezbateri

- istoria modei
- istoria artei
- miturile - Eva, Pandora, Ana meșterului Manole
- istoria literaturii

Resurse

Se pot folosi :

- Albume (de artă, de modă)
- Filme (de tipul Kramer contra Kramer sau Oblio)
- Diapozitive
- Casete (pentru textele unor melodii la modă în care se regăsesc mesaje stereotip de gen)
- Anunțuri, extrase din ziare
- Statistici (a se consulta site-urile Comisiei de Statistică)
- Cazuri selectate din literatură
- Internetul

Matrice de evaluare

Competențe/instrumente	observare	test	chestionar	analiză de caz	text	joc de roluri	dialog
Diferențierea semnificațiilor conceptelor sex-gen		X	X		X		X
Identificarea formelor de manifestare a genului în cadrul relațiilor de familie	X			X		X	X
Compararea diferitelor tipuri de familie	X	X	X	X	X		X
Evaluarea efectelor educației de gen	X		X		X		X
Explicarea mecanismelor de socializare de gen				X	X		X
Identificarea inegalităților	X	X	X	X	X	X	X

II.4. A deveni părinte – un risc sau o dorință?

Competențe specifice

- conștientizarea importanței deciziei de a deveni părinte;
- identificarea condițiilor de bază pentru întemeierea unei familii;
- analizarea rolurilor specifice momentelor sarcinii și nașterii din perspectiva ambilor viitori părinți.

Competențe specifice și conținuturi – prezentare generală

Tema „A deveni părinte – un risc sau o dorință?” urmărește să faciliteze în rândul elevilor conștientizarea importanței deciziei de a deveni părinte și a implicațiilor acesteia asupra vieții viitorilor părinți. Pentru aceasta, este necesar un exercițiu de reflecție privind condițiile necesare pentru a crea un mediu favorabil creșterii unui copil și privind rolurile specifice pe care viitorii părinți trebuie să și le asume.

Tema se focalizează cu precădere pe momentele asociate deciziei de a deveni părinte: concepția, sarcina și nașterea, urmând ca alte teme să pună în discuție creșterea, îngrijirea și educarea copiilor la vârste mici.

Decizia de a deveni părinte are o semnificație deosebită întrucât are efecte asupra întregii vieți a individului. Ea nu trebuie să fie „o întâmplare”, ci într-adevăr o decizie, ceea ce presupune rațiune, motivație solidă, analiza consecințelor, anticiparea aspectelor plăcute și a dificultăților etc. Nu trebuie însă exacerbată însemnătatea acestei decizii, astfel încât să determine elevilor o teamă accentuată de a deveni părinți.

Scopul este de a reflecta asupra condițiilor necesare pentru a avea și crește un copil într-un mediu sigur, stabil, armonios, asupra momentului în care aceste condiții pot fi îndeplinite, asupra rolurilor și angajamentului ambilor parteneri.

Astfel, conținuturile propuse de această temă vizează:

- decizia de a deveni părinte; condițiile de bază pentru întemeierea unei familii și/sau pentru nașterea și creșterea copiilor (dorința și angajamentul ambilor parteneri, sănătatea partenerilor înainte de conceperea copilului, condițiile economice etc.);
- planificarea familială;
- sarcina și nașterea; pregătirea psihologică și materială;
- pregătirea psihologică pentru perioada post-natală.

Cadrul didactic va selecta și va organiza conținuturile propuse sau le va completa cu alte conținuturi în funcție de interesele elevilor.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare

Ținând cont de specificul acestei discipline, de accentul pus pe înțelegere, reflecție și conștientizare, activitatea de predare-învățare trebuie să fie dinamică, interactivă, să pornească de la interesele de cunoaștere ale elevilor, de la experiențele lor, de la observarea unor cazuri în viața reală sau în cărți ori filme. Această disciplină, mai mult decât altele, evită memorarea unor clasificări sau a unor informații și încurajează reflecția, înțelegerea, exprimarea propriilor puncte de vedere, spiritul critic. În acest context, dezbateră, dezbateră pe baza unui studiu de caz, jocul de rol, brainstorming-ul sau lucrul în grup vor solicita elevilor să își exprime opiniile, să formuleze puncte de vedere diferite, să formuleze argumente, să observe și să înțeleagă relațiile dintre fenomene/evenimente etc.

CONȚINUTURI

Decizia de a deveni părinte

- decizia în familia convențională versus decizia în familia neconvențională;
- participanții la decizie: soțul, soția, amândoi, părinții soțului/ soției;
- factorii deciziei/ anticiparea consecințelor: biologici, sociali, economici;
- consecințele deciziei: responsabilizarea;
- modalități: cum devenim părinți (pe cale naturală, prin adopție)?

Condiții de bază pentru întemeierea unei familii și/sau pentru a avea un copil

- **legale** (vârstă, sănătate fizică și psihică, sex, acord mutual, respectarea monogamiei, existența martorilor, achitarea taxelor, acte de identitate);
- **religioase** (aceeași religie, existența nașilor, excluderea relațiilor de rudenie și spirituale);
- **economice** (minime resurse financiare pentru întreținere);
- **prejudecăți, stereotipuri** (tradiții, superstiții, condiții profesionale, de rang social și economic, etnie etc.).

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Teme de dezbateră

- ce înseamnă să fii părinte?
- copilul: o păpușă sau o responsabilitate pentru întreaga viață?
- sunt pregătit pentru a deveni părinte?
- dorința de a avea un copil trebuie să fie împărtășită de ambii parteneri?
- asumarea responsabilităților și implicarea ambilor parteneri în creșterea și educarea copilului;
- sănătatea partenerilor înainte de conceperea copilului;
- bugetul familiei influențează decizia de a avea un copil?

Exercițiu de autorefecție

Elevii sunt invitați să răspundă în scris la următoarele întrebări:

- îmi plac copiii?
- mi-ar place să am copii? De ce?

Planificarea familială

Oamenilor le este, de obicei, greu să vorbească despre contracepție, din cauza asocierii cu discuția despre actul sexual. Concepția unui copil se realizează printr-un act sexual între persoane de sexe diferite.

Oamenii pot însă avea contacte sexuale, prevenind apariția unei sarcini prin folosirea metodelor contraceptive: prezervativul, pastile sau injecții pentru femei, spume, geluri spermicide, steriliet, diafragmă etc.

Sarcina

- durează nouă luni (aprox. 280 de zile), timp în care fătul uman se dezvoltă în uterul mamei;
- femeia trebuie să se îngrijească încă dinainte de a rămâne însărcinată. Dezvoltarea fătului începe chiar după momentul concepției: după o săptămână, celulele încep să se specializeze, iar la sfârșitul celei de-a doua luni, membrele sunt deja conturate;
- perioada sarcinii nu este potrivită pentru a ține cure de slăbire;
- creșterea în greutate începe, de regulă, din cel de-al doilea trimestru de sarcină. În general, femeile adaugă în perioada sarcinii aproximativ 11-13 kg;
- unii copii se nasc prematur (înainte de săptămâna 37 de sarcină) și au nevoie de îngrijiri speciale.

Reguli de bază:

- control medical
- mișcare
- odihnă
- sprijin emoțional
- alimentație sănătoasă

- pot întreține și îngriji un copil?
- cum mi-ar schimba un copil viitorul?
- partenera/partenerul meu și-ar asuma toate responsabilitățile?
- cine mă va ajuta să cresc copilul?
- cum pot preveni apariția unei sarcini?
- ce fel de metode există?
- cine ne poate oferi informații corecte?
- ce beneficii și ce efecte secundare au metodele contraceptive?
- care este siguranța pe care o oferă din punct de vedere al prevenirii sarcinii și a bolilor cu transmitere sexuală?

Exercițiul este urmat de o discuție frontală dirijată: care este momentul oportun pentru a deveni părinte?, cine ia această decizie?

Dezbateri pe tema: Este bine sau nu să se planifice nașterea unui copil?

Studiu de caz: femei care au născut la vârste foarte înaintate (justificarea deciziei, etica deciziei).

Dezbateri: Cum vă imaginați că trebuie să fie „părintele ideal”?

Studiu individual

Elevii vor căuta informații în lucrări de psihologia vârstelor sau de anatomie privind perioada sarcinii și dezvoltarea intrauterină a fătului.

Asistența prenatală include:

- supravegherea stării de sănătate a mamei și a copilului;
- educația mamei pentru naștere și pentru îngrijirea sugarului;
- informații despre planificarea familială (pentru viitorii copii);
- consiliere familială.

Pregătirea psihologică și materială a nașterii

- pregătirea mamei;
- pregătirea tatălui;
- pregătirea celorlalți copii ai cuplului (dacă este cazul).

Pregătiri materiale pentru naștere

Elaborarea unei liste cu lucrurile necesare pentru perioada imediat următoare nașterii.

- achiziționarea bunurilor necesare: scutece, halat pentru spital, alimente etc.;
- amenajarea camerei copilului: lucruri, mobilier, jucării etc..

Pregătirea psihologică pentru perioada post-natală

- stresul, oboseala;
- alăptarea;
- modificări ale dispoziției; stări depresive datorate pe de o parte modificărilor hormonale, fiziologice ale organismului, iar pe de altă parte, datorate situațiilor noi de viață, stresului, noilor responsabilități, temerilor etc.

Sunt foarte importante:

- alimentația;
- odihna, somnul, relaxarea;
- comunicarea cu ceilalți membri ai familiei, solicitarea de sprijin; sprijinul emoțional și sprijinul în activitățile curente;
- evitarea consumului de alcool, cafea (excitanți ai sistemului nervos).

Discuție: Sarcina - Ce știm despre...

Studiul individual este valorificat printr-o discuție în clasă, în care elevii vor prezenta ce elemente interesante au aflat despre perioada sarcinii și despre dezvoltarea copilului în perioada intrauterină.

Lucru în grup

Realizarea unui plan al camerei copilului.

Studiu de caz

Vizionarea primului episod al filmului „Dezvoltarea copilului de la 0 la 6 ani” realizat de UNICEF și comentarea conținutului filmului.

Sugestii pentru evaluare

Evaluarea continuă a elevilor: analiza modului în care s-au implicat în activitate, a modului în care au cules date, s-au documentat, au lucrat în echipă, s-au sprijinit reciproc etc.

Evaluarea finală:

- Analiza participării elevilor la dezbaterile organizate: formularea de opinii, oferirea de argumente, explicații, interpretarea informațiilor.
- Realizarea unei scurte prezentări privind „decizia de a deveni părinte”: cine ia decizia, când, în funcție de ce factori?

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

Planificarea familială. Metode de contracepție

- metode contraceptive de barieră, bazate pe blocarea intrării spermatozoizilor în cavitatea uterină (prezervativele, diafragma și spermicidele, dispozitiv intrauterin - sterilet);
- contracepția hormonală (pastile pe care femeia le ia zilnic, timp de 21 de zile, plasture cu conținut hormonal care se schimbă o dată pe săptămână, timp de 3 săptămâni; inel flexibil transparent, instalat de medic, care eliberează estrogen și progesteron la nivelul uterului);
- metode naturale de contracepție (planificare naturală).

Observație: Metodele hormonale de contracepție nu se recomandă femeilor care alăptează.

Sarcina

- **Durează nouă luni** (aprox. 280 de zile), timp în care fătul uman se dezvoltă în uterul mamei.
- **Primele săptămâni de viață intrauterină sunt foarte importante.** La o săptămână după concepție, celulele încep să se specializeze: unele vor forma pielea, altele oasele, altele sângele etc. Prin urmare, este bine ca femeia să aibă grijă de ea chiar înainte de a ști că este însărcinată.
- În timpul sarcinii, mama nu trebuie să ia nici un medicament care nu este prescris de medic.
- Fumatul, consumul de droguri și de alcool pot face rău copilului.
- **La sfârșitul celei de-a doua luni**, membrele fătului sunt deja conturate (deși sunt foarte mici). El se mișcă și reacționează la stimuli. Fătul trăiește în uter, în lichidul amniotic, care acționează ca o pernă protectoare. El se aprovizionează cu oxigen prin cordonul

ombilical, din placentă (nu își folosește plămânii pentru a respira, fiind înconjurat de lichid). Primește hrana tot prin cordonul ombilical.

- **În ultimele 3 luni de sarcină**, fătul aude și vede umbre prin peretele abdominal al mamei. Deci este conștient când este lumină sau întuneric.
- **Perioada sarcinii nu este potrivită pentru a ține cure de slăbire.** În perioada celor 9 luni de sarcină, fiecare organ din corpul viitoarei mame lucrează mai mult și are nevoie de mai multă energie decât de obicei. Alimentația trebuie să asigure numărul necesar de calorii atât pentru mamă, cât și pentru dezvoltarea copilului; de aceea, femeile însărcinate au un apetit mai mare și încep să mănânce chiar mâncăruri care altădată nu le plăceau. Important este să își asigure o alimentație variată și suficientă și să nu își facă griji pentru luarea în greutate, firească în această perioadă. Pe de altă parte însă, trebuie evitată și extrema: alimentația excesivă. Fiecare își va doza hrana, în funcție de nevoile proprii.
- **Creșterea în greutate** începe, de regulă, din cel de al doilea trimestru de sarcină. În primul trimestru, creșterea în greutate este mai puțin vizibilă. În general, femeile adaugă în perioada sarcinii aproximativ 11-13 kg. Ritmul creșterii în greutate diferă în funcție de momentele sarcinii: este mai mic în primul trimestru, mai mare în lunile 4-8 (0,5-1 kg săptămânal) și descrește în luna a 9-a (circa 0,25 kg pe săptămână). Din această greutate, copilul cântărește doar la 2,75-3,5 kg. Restul aparține mamei pentru a asigura condițiile interne de creștere a copilului (placenta, lichidul amniotic, creșterea țesutului mamar, grăsimea acumulată pentru lapte, lărgirea uterului și volumul de sânge extra).
- **Unii copii se nasc prematur** (înainte de săptămâna 37 de sarcină) și au nevoie de îngrijiri speciale.

Reguli de bază:

- **Control medical** regulat, în funcție de recomandările medicului.
- **Mișcarea** – stimulează circulația și relaxează organismul.
- **Odihna** – femeia însărcinată are nevoie de mai multă odihnă, de relaxare și de somn.
- **Sprijinul emoțional.** Pe durata sarcinii, femeia suferă unele tulburări emoționale care trebuie înțelese de cei din jur. Poate deveni irascibilă sau neliniștită. Sprijinul soțului și al familiei este foarte important pentru a evita tulburări emoționale grave, de tipul depresiei, respingerii copilului etc.
- **Alimentația sănătoasă** - va pregăti mama pentru perioada de hrănire a copilului la sân. S-a observat că alăptarea copilului favorizează dezvoltarea sa sănătoasă, fizică și psihică. De asemenea, reduce riscul apariției cancerului la sân.

Sfaturi pentru alimentație în perioada sarcinii:

- mese mai dese pe zi (5-6);
- alimente bogate în:
  - **carbohidrați** (fibre) – din pâinea integrală, cereale, orez, cartofi, mazăre, fasole boabe;
  - **proteine** - carne roșie (conține fier), lapte, iaurt, brânză, ouă, alune, nuci, unt de arahide, proteine vegetale din mazăre, fasole boabe sau linte;
  - **vitamine** - legume și fructe proaspete, carne, pește, produse lactate, cereale și nuci/alune;
  - **minerale** – brocoli, lapte praf și conserve de pește cu os, zarzavat, produse lactate (se recomandă ca dieta să fie bogată în calciu înainte de sarcină; pentru absorbția calciului, organismul are nevoie de vitamina D);
  - **fier** - carne roșie, ouă și organe (mai puțin ficatul), pește, fasole boabe, caise, stafide și prune sau supliment de fier din tablete sau injecții prescrise de medic, pentru a preveni anemia.

Observație:

Vitaminele B și C nu sunt stocate la nivelul organismului, prin urmare, trebuie zilnic consumate. Vitamina D se află în untura de pește și poate fi stocată de organism doar în prezeța soarelui (se recomandă expunerea zilnică de cel puțin 40 de minute la lumina solară pentru a produce cantitatea necesară de vitamina D). Acidul folic este important pentru prevenirea spinei bifide și trebuie luat ca supliment cu trei luni înainte de concepție și de-a lungul primului trimestru de sarcină. Se recomandă evitarea ficatului și a pateului de ficat deoarece au conținut mare de vitamina A, care poate cauza probleme fătului.

De evitat:

- alimentele care pot conține agenți patogeni nocivi (de ex., ouăle sau carnea de pasăre insuficient fierte pot transmite salmonela; produsele care conțin lapte nepasteurizat, ficat și carne crudă sau insuficient procesată pot conține o bacterie (listeria) care poate provoca avortul sau moartea copilului la naștere);
- igiena zilnică riguroasă. Spălarea mâinilor după atingerea unui animal și evitarea curățirii adăposturilor de animale sau utilizarea mănușilor.

Nașterea prematură. Cauze posibile:

- boli cronice ale mamei, infecții;
- consumul de droguri;
- dezvoltarea anormală sau scăzută a placentei, poziționarea joasă a acesteia;

- dezlipirea placentei sau ruperea prematură a membranelor (sacul amniotic);
- cantitatea prea mare de lichid amniotic;
- sarcină multiplă (gemeni, tripleți etc).

Caracteristici și probleme ale nou-născuților prematuri:

- sunt mici, cântărind de obicei sub 2,5 kg;
- piele subțire, lucioasă, roz sau roșie;
- plânsul nu este puternic și tonusul este scăzut;
- incapacitatea de a-și păstra o temperatură constantă a corpului, datorită greutății scăzute;
- apnee (oprirea respirației);
- anemie;
- hrănire dificilă.

Observatie:

Nașterea prematură nu afectează iremediabil copilul. Ideea că un copil născut prematur nu se poate dezvolta absolut normal este doar o prejudecată.

Prevenirea prematurității:

- îngrijirea prenatală adecvată;
- identificarea riscului de travaliu prematur și adoptarea măsurilor necesare;
- regimul alimentar corespunzător;
- evitarea muncii oboseitoare și a statului în picioare mult timp.

II.5. Îngrijirea și creșterea copilului de la 0-7/8 ani

Competențe specifice

- conștientizarea rolului primordial pe care îl are creșterea și îngrijirea corespunzătoare a copilului sugar și a copilului mic pentru dezvoltarea lui psihosomatică normală;
- identificarea riscurilor pe care le comportă alimentația și îngrijirea necorespunzătoare.

Conținut – prezentare generală

Pentru primii ani din viața copilului este foarte important ca părinții să cunoască îndeaproape caracteristicile dezvoltării fizice normale pentru fiecare an din viața copilului și cum pot interveni pentru a facilita evoluția lui armonioasă.

Mulți părinți greșesc din lipsă de informații, din teamă sau din prea multă grijă. Există exigențe ale îngrijirii și creșterii la vârsta mică, exigențe care, dacă nu sunt luate în considerație, pot avea repercusiuni asupra dezvoltării lui de mai târziu cu riscul de a nu mai putea fi depășite vreodată. Carențele în alimentație, organizarea unui program inadecvat de activitate și somn, lipsa stimulării senzoriale, cognitive duc la o dezvoltare încetinită sau chiar la apariția unor disfuncții organice sau cognitive care uneori cu greu pot fi recuperate.

Viitorii părinți trebuie să fie familiarizați cu câteva dintre caracteristicile de bază ale dezvoltării copilului, pentru a ști ce este normal pentru fiecare perioadă de vârstă și a ști cum pot stimula procesul de dezvoltare a acestuia. Asigurarea condițiilor optime dezvoltării fizice, mai ales în primii ani de viață, reprezintă o premisă *sine qua non* pentru sănătatea copilului și pentru evoluția în parametri normali a dezvoltării pe toate planurile.

Disconfortul copilului poate fi ușor creat prin lipsa de informații a părinților și prin teama de a interveni pentru a nu greși. Totodată, disconfortul fizic creează premise pentru acumularea de frustrări și reacții agresive pe care uneori părinții nu și le pot explica. A cunoaște nevoile copilului reprezintă sursa rezolvării multora dintre problemele cu care se confruntă părinții, mai ales când copiii sunt foarte mici și limbajul verbal încă nu este dezvoltat.

Caracteristicile dezvoltării fizice reprezintă repere importante pentru părinți în a urmări dezvoltarea normală a copilului, dar ele capătă accente individuale în funcție de particularitățile fiecărui copil

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

Conținutul prezentat în cadrul acestei teme reprezintă un punct de sprijin pentru cadrele didactice în abordarea aspectelor importante pentru a fi reținute de către elevii-viitori părinți.

Multe dintre conținuturi pot fi foarte specifice și nu sunt necesare a fi reținute de către elevi, dar ele pot conduce la formularea de către cadru didactic împreună cu elevii a unor

principii de bază ce trebuie respectate de părinți pentru a asigura o dezvoltare normală, sănătoasă copilului. Discuțiile au rolul de a sublinia importanța acordării întregii atenții asupra asigurării condițiilor necesare unei dezvoltări normale a copilului și conștientizarea consecințelor neglijării lor. Cadru didactic este cel care decide asupra modului de prezentare a conținutului, precum și utilizarea celor mai adecvate metode pentru a contribui la dezvoltarea competențelor specifice menționate mai sus.

În funcție de modul de organizare a conținutului, cadrele didactice pot apela la diferite metode de predare/învățare pentru a desfășura activități care să contribuie la dezvoltarea competențelor specifice ale acestei teme.

Următoarele exemple de activități necesită în mare măsură utilizarea învățării prin cooperare, dar, în același timp, solicită explorarea mai multor surse de informare de către elevi și implicarea și a altor persoane din afara clasei de elevi pentru a participa la discuțiile pe teme propuse. *Scopul final* al acestor activități este acela ca **elevii să conștientizeze cât de complexe sunt sarcinile pe care părinții trebuie să le îndeplinească în privința creșterii și îngrijirii copilului încă de la naștere și cât de importantă este realizarea cu responsabilitate a acestor sarcini.**

CONȚINUTURI

Ce trebuie să știe un viitor părinte pentru a asigura o dezvoltare sănătoasă copilului?

1. Dezvoltarea fizică a copilului diferă de la perioadă la perioadă și este puternic determinată de **alimentație, igienă și îngrijire.**

Spre exemplu:

- copilul sugar cunoaște o perioadă intensă de creștere care este strâns dependentă de numărul de ore de odihnă/somn de care beneficiază, precum și de alăptare ;
- alăptarea este recomandată cel puțin 6 luni și poate dura până la doi ani, alternând-o cu alimentația adecvată vârstei; există studii care indică faptul că imunitatea și rezistența organismului este mai ridicată în cazul copiilor care au fost alăptați pentru o perioadă mai mare de timp; sănătatea și alimentația mamei în timpul alăptării este crucială, precum și echilibrul său emoțional;

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Discutarea unor **studii de caz** în care copiii erau neglijăți, supra-protejați sau corespunzător îngrijiți. Pot fi distribuite pe grupuri câteva studii de caz cu copii de vârste diferite, însoțite de câteva aspecte de analizat:

- modul în care sunt alimentați;
- modul în care sunt îmbrăcați;
- programul de somn/odihnă ;
- implicarea ambilor parteneri în îngrijirea copilului, ș.a.

Discuțiile se pot finaliza cu câteva concluzii referitoare la responsabilitatea pe care o au părinții în privința asigurării unei alimentații, igiene și îngrijiri adecvate vârstei copilului.

- programul de hrănire la ore fixe se poate regla după 8-12 luni, până atunci copilul trebuie hrănit de fiecare dată când solicită acest lucru;
- dorința de a mânca a copilului este strâns legată și de modul în care este hrănit; este necesar un loc confortabil pentru copil, un ambient curat, plăcut, securizant și cu câteva obiecte de joacă, fără tensiuni și certuri.

Referitor la alimentație, există în prezent o tendință îngrijorătoare în comportamentul părinților aceea de a oferi copiilor chiar foarte des mici produse tip snack-food, care sunt foarte dăunătoare organismului copilului. Consecințele se văd în creșterea numărului de copii alergici și a celor cu probleme de obezitate, care a crescut în ultimul timp.

2. **Copiii sunt expuși îmbolnăvirilor** mult mai ușor decât adulții, astfel că igiena zilnică este foarte importantă, atât a mediului în care trăiesc, a obiectelor cu care intră în contact (mai ales în perioada 6 luni-1 an când explorează obiectele din jur ducându-le la gură), cât și igiena fizică zilnică (schimbarea scutecelor, baia, spălatul mâinilor).

3. Dezvoltarea fizică a copiilor este încurajată de **stimulare** prin: masaj pentru sugari, explorarea mediului prin mișcare și contactul cu obiecte (mersul de-a bușilea, dorința de a se înălța în picioare, dorința de a ajunge și a atinge obiecte care nu

Joc de rol privind asigurarea condițiilor corespunzătoare pentru momentul mesei la copilul mic. Posibile probleme de discutat :

- rolul adultului care îl hrănește;
- asigurarea unui loc confortabil pentru copil;
- asigurarea igienei alimentelor și obiectelor;
- crearea unei atmosfere adecvate mesei;
- consecințe asupra copilului ale neasigurării condițiilor necesare.

Dezbateri privind consumul de snack-food la copiii mici – invitați medici pediatri;

- puncte de dezbateri;
- motivul invocat de părinți pentru acceptarea consumării acestor produse;
- efectele asupra copilului;
- modalități de evitare a consumului de astfel de produse.

Interviuri cu părinți referitoare la problemele de îngrijire pe care le-au întâmpinat în creșterea copiilor (probleme de alăptat, de asigurare a hranei, de asigurare a consumului de scutece, de asistență medicală, de igienă etc). Realizarea unui inventar al acestor probleme și a cauzelor apariției lor și discutarea acestora.

Analizarea unor **casete video** ale elevilor din perioade diferite ale copilăriei și discutarea caracteristicilor dezvoltării fizice (opțional).

prezintă pericol etc.), practicarea mișcărilor ritmice, a jocurilor în aer liber.

4. **Asigurarea asistenței medicale** pe perioada copilăriei mici este foarte importantă. Majoritatea părinților manifestă o grijă foarte mare pentru sănătatea copiilor în primul an de viață, când este obligatorie vizita lunară la medic, după care atenția acordată consultării periodice a medicului descrește, îndeosebi după trei ani.

5. Fiecare an al copilăriei constituie o treaptă în dezvoltarea fizică a copilului, iar ritmul dezvoltării diferă de la un copil la altul, dar **există limite care descriu perimetrul normalității**. (Tabelul din Anexă prezintă caracteristicile generale ale dezvoltării fizice ale copilului de la naștere la 8 ani). Părinții au datoria de a cunoaște aceste caracteristici pentru a-și putea formula așteptările în privința propriului copil și modalitățile de stimulare a dezvoltării lui, dar și pentru a putea identifica eventualele probleme.

6. Cunoașterea de către părinți a potențialului fizic al copilului, corespunzător vârstei acestuia, contribuie la **dezvoltarea unor deprinderi de bază** ce conduc la câștigarea autonomiei copilului (să meargă singur, să mănânce singur, să se spele pe dinți singur, să se îmbrace singur ș.a.).

7. **Observarea cu atenție a copilului** pe parcursul dezvoltării acestuia ajută părintele să cunoască mai bine semnificația reacțiilor acestuia (plânsul, starea de agitație, lipsa foamei, somnul neliniștit etc.). La diverși factori care îi dăunează și astfel să poată acționa cu mai mare ușurință.

Elevii pot privi și analiza diverse situații din perspectiva unui posibil părinte al copilului.

Observarea de caracteristici fizice ale diferiților copii cu vârsta cuprinsă între 0-8 ani din viața cotidiană a elevilor și discutarea diferențelor individuale și a asemănarilor pornind de la tabelul cu caracteristicile generale ale dezvoltării fizice a copilului de la naștere la 8 ani.

Brainstorming : Ce înseamnă pentru un copil mic să fie autonom ? Organizarea răspunsurilor și concentrarea asupra învățării deprinderilor de bază pe care le poate achiziționa copilul mic în funcție de vârstă.

Joc de rol privind plânsul la copilul sugar și modul de a reacționa al părintelui. Ce trebuie să știe părintele pentru a lua măsurile cele mai potrivite? De ce poate plânge copilul sugar?

Sugestii de evaluare:

- formularea unor reguli de bază pe care părinții trebuie să le respecte în creșterea și îngrijirea copiilor mici ;
- realizarea unui portofoliu cu interviuri ale părinților privind consecințele unei îngrijiri defectuoase a copilului până la 8 ani, cu problemele întâmpinate și soluțiile găsite.

Evaluarea se poate realiza continuu, prin observarea și aprecierea contribuției fiecărui elev la activitățile propuse.

Informații furnizate de cercetări

- Copiii care prezintă un nivel înalt de anxietate cronică secretă cantități mari de hormoni ai stresului, cortizoli, care dăunează exercitării capacităților cognitive și funcționării sistemului imunitar.
- Sugarii prematuri care au fost masați cu grijă de câteva ori în fiecare zi în spital au crescut în greutate mai repede, iar la încheierea primului an de viață erau mai dezvoltați din punct de vedere mental și motor decât cei care nu au fost stimulați. Presiunea masajului stimulează o parte a nervului cranian care activează tractul gastrointestinal, stimulând producerea unor hormoni precum insulina. Cu cât este mai mare nivelul insulinei cu atât este mai eficientă absorbția hranei, iar copiii cresc mai repede. Copiii care beneficiază de masaj au un nivel scăzut de cortizoli în urină, hormoni careucid importante celule imunitare.
- Anumite microelemente, cum ar fi iodul și zincul, sunt extrem de importante pentru dezvoltarea sănătoasă a creierului.
- Subnutriția duce la letargie, dăunând interesului copilului pentru lumea din jurul lui.
- Nutriția deficitară diminuează rezistența copilului la boală.
- Alăptarea îi protejează pe copii de boli deoarece anticorpii mamei sunt transmiși prin lapte.
- Sugarii prematuri care au fost hrăniți cu biberonul cu lapte de mamă s-au dezvoltat mai bine decât cei care au fost hrăniți cu lapte adaptat.
- Copilul se naște cu 10 miliarde de celule nervoase și petrece primii trei ani din viață adăugând celule gliale pentru a sprijini și hrăni acești neuroni. Atunci aceștia sunt capabili să formeze mii de interconexiuni între ei sub forma dendritelor și axonilor care se extind și în alte regiuni ale creierului.
- La 6 ani copilul are două treimi din creierul adultului și are de 5-7 ori mai multe conexiuni între neuroni decât creierul unui copil de 18 luni sau a unui adult. Creierul unui copil de 6-7 ani are o imensă capacitate de a realiza mii și mii de conexiuni dendritice între neuroni. Acest potențial de dezvoltare se finalizează în jurul vârstei de 10-11 ani, când copilul pierde cam 80% din acest volum de conexiuni neuronale. Ceea ce nu dezvoltăm sau nu utilizăm, pierdem ca și capacitate. O enzimă este eliberată în creier și dizolvă toate căile neuronale slab mielinizate.

II.6. Învățarea la copilul sugăr. Învățarea la copilul mic. Principii de bază

Competențe specifice

- identificarea principiilor de bază pentru crearea contextelor de învățare specifice copilului sugăr și copilului mic ;
- crearea și sprijinirea de situații de învățare specifice copilului de la naștere la 8 ani ;
- determinarea rolurilor specifice ale părinților în construirea de situații de stimulare a învățării.

Conținuturi - prezentare generală

Fiecare perioadă de vârstă din copilărie este importantă pentru achizițiile în plan cognitiv și socio-emoțional pe care copilul le dobândește prin interacțiunea cu cei din jur și cu mediul. Prin stimularea senzorială, cognitivă și emoțională continuă a copilului, sunt realizate acumulări treptate, decisive pentru a asigura dezvoltarea normală a acestuia în plan cognitiv. Nu toți părinții acordă atenție sporită stimulării dezvoltării proceselor psihice încă de la naștere, considerând că această preocupare începe odată cu vârsta de trei ani, când copilul poate merge la grădiniță. Din acest motiv, un curs de formare a viitorilor părinți trebuie să aibă în vedere familiarizarea cu caracteristicile dezvoltării cognitive a copilului încă de la naștere, perioadă ce reprezintă fundamentul acumulărilor de mai târziu.

Toate procesele psihice se dezvoltă treptat prin crearea de situații de stimulare, de reacție, de intervenție, de rezolvare de probleme. Un mediu precar din punct de vedere al stimulilor cognitivi atrage după sine un ritm lent de dezvoltare și apariția unor blocaje în achizițiile copilului. Toate acestea vor influența în mod decisiv pregătirea lui pentru a interacționa cu lumea și a învăța.

Mulți părinți (și nu numai) se întreabă ce înseamnă învățare pentru copiii de la naștere la 3 ani? Ce pot învăța copiii la această vârstă, ce poate însemna educația la această vârstă? Lipsa unor informații și a popularizării lor în această privință face ca accentul să fie pus în această perioadă de vârstă exclusiv pe creștere, îngrijire și protecție, iar aspectul dezvoltării sub raport cognitiv și socio-emoțional să fie neglijat, marginalizat și amânat pentru perioada de după trei ani sau în apropierea începerii învățământului primar. Este foarte important ca viitori părinți să cunoască și să conștientizeze cât de importantă este perioada anterioară vârstei de 3 ani pentru dezvoltarea ulterioară a copilului și cât de mult condiționează această perioadă evoluția lui de mai târziu. Cum, de asemenea, este foarte importantă învățarea în perioada preșcolară, prin aceasta neînțelegând doar învățarea literelor, a cifrelor și numerelor, a scrisului, a cititului sau a socotitului înainte de începerea clasei I.

Conform teoriei multiplelor inteligențe, la naștere, fiecare dintre noi, în funcție de predispozițiile ereditare, dispunem de un repertoriu de disponibilități care depind în cea mai mare măsură de cât de mult sunt stimulate și dezvoltate pentru a se transforma în priceperi,

capacități, abilități. Acest parcurs este foarte important pentru fiecare individ în parte, iar bazele se pun în perioada copilăriei. Fundamentul dezvoltării tuturor proceselor psihice se află în perioada copilăriei, încă de la naștere. Tocmai de aceea, viitori părinți trebuie să privească în mod complex și integrat dezvoltarea copilului, creând toate condițiile pentru o stimulare corespunzătoare a acestuia, pentru a obține rezultatul maxim al potențialului de care dispune copilul.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

Competențele specifice pe care urmărim să le dezvoltăm prin abordarea conținuturilor referitoare la învățarea copilului de la naștere la 8 ani, vizează ca, proiectând activități cât mai diverse, elevii să înțeleagă și să reflecteze asupra reponsabilității pe care părinții o au în privința a ceea ce pot învăța copiii la diferite vârste, încă din momentul nașterii.

Activitățile pe care cadrul didactic le va organiza vor încerca să exploateze experiența proprie a elevilor ca și copii, experiența părinților lor, dar și realitatea care îi înconjoară, în acest mod fiind mult mai aproape de înțelegerea lor situațiile și contextele ce vor fi analizate.

Prin parcurgerea acestei teme, elevii nu trebuie să cunoască toate particularitățile psihosociale pe care le presupune fiecare an din viața copilului de la naștere până la 8 ani, dar aceste informații servesc la înțelegerea faptului că există anumite condiții pentru ca învățarea să se producă și să conducă la achiziții pe termen lung și cu cât acestea sunt mai adecvat oferite, cu atât progresul copilului este mai lesne de împlinit. De asemenea, prin activitățile desfășurate, elevii trebuie să conștientizeze importanța acestei perioade de vârstă când se dezvoltă deprinderi și abilități de bază, când se achiziționează cunoștințe de bază necesare acumulărilor de mai târziu.

La intrarea în grădiniță, ca și la intrarea în școală, copilul are nevoie de o temelie pentru a putea clădi mai departe propriul său progres. Experiențele noi oferite de aceste medii de învățare au nevoie de ancoră din experiența trecută a copilului pentru ca învățarea să fie mai eficientă. Această temelie este de datoria părinților să o construiască împreună cu copilul. De aceea, rolul activităților referitoare la învățarea la copil este acela de stabili o strânsă legătură între ceea ce poate copilul, ceea ce are nevoie pentru a învăța și rolul și responsabilitatea părintelui în această privință.

CONȚINUTURI

Învățarea îmbracă forme diferite în funcție de vârsta copilului. De la simple mișcări de manipulare și explorare a unor obiecte, de denumire a lor și de acționare asupra lor (demonstrare, construcții etc.), până la jocuri de diferite tipuri (de manipulare, de corespondență, simbolice,

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Prezentarea caracteristicilor dezvoltării cognitive a copilului de la naștere la 8 ani. Întregul grup de elevi poate fi împărțit în cinci subgrupuri și fiecare va avea de analizat lista caracteristicilor specifice fiecărui

cu reguli), toate aceste experiențe pentru copilul mic înseamnă învățare.

Jocul înseamnă învățare pentru perioada copilăriei mici, nu i se substituie total, dar reprezintă forma cea mai naturală de a învăța. Treptat jocul este înlocuit de activitățile mai structurate, odată cu înaintarea în vârstă.

Învățarea se petrece în fiecare situație nouă pe care copilul o trăiește: activitățile (discuțiile) desfășurate de adulți în casă, plimbarea în parc, vizitele la prieteni, mersul la cumpărături etc. Ea se petrece spontan, copilul observă, reține, asociază, gândește, fără însă ca adultul să intervină și fără să cunoască cum a fost influențat copilul de situațiile trăite. De aceea rolul părintelui este acela de a exploata fiecare situație în care copilul poate învăța ceva nou: culori, forme, obiecte, acțiuni, comportamente, sentimente, asemănări, deosebiri ș.a.m.d.

Sugestii de oferire a unui mediu stimulativ pentru învățare

- Mediul în care copiii trăiesc devine stimulativ îndeosebi atunci când cuprinde stimuli corespunzători vârstei lor. Copilul are o dorință naturală de explorare pentru a cunoaște, iar contactul cu obiectele și persoanele

interval: 0-1 an, 2-3 ani, 3-4 ani, 5-6 ani, 7-8 ani. Se discută aceste caracteristici și se accentuează :

- ideea evoluției proceselor cognitive, a dispozițiilor și a achizițiilor pe măsură ce copilul înaintază în vârstă ;
- ideea particularităților individuale ale fiecărui copil, care nuanțează caracteristicile generale așa cum sunt ele prezentate în cărțile de psihologia copilului.

Activitate în grupuri mici: fiecare grup poate primi câte o situație desprinsă din viața unei familii și îi va fi indicată vârsta copilului. Exemple:

- la cumpărături în piață – copil de 4 ani;
- acasă în bucătărie – copil de 6 ani;
- în vizită la prieteni – copil de 3 ani;
- duminică după-amiaza acasă – copil de 2 ani;
- în parc cu părinții – copil de 5 ani.

Fiecare grup, cunoscând particularitățile specifice vârstei respective, au sarcina de a imagina cel puțin trei situații de învățare cu exemple de acțiuni, întrebări și discuții care ar putea fi realizate împreună cu copilul. Fiecare exemplu este însoțit de o argumentare.

« **Pro sau contra?** » - activitate de dezbatere a unor enunțuri legate de învățarea la copilul mic. Ele le sunt prezentate elevilor, iar ei trebuie să își exprime acordul sau dezacordul în raport cu acestea. Fiecare opinie trebuie susținută cu argumente.

reprezintă un mod natural pentru copil de a învăța.

- Un mediu sărac în stimuli (diversitatea culorilor, a formelor, a sunetelor, a suprafețelor, a limbajului, a situațiilor de interacțiune) nu va contribui la dezvoltarea lui cognitivă.
- Mediul de învățare se modifică în funcție de vârsta copiilor, iar acest fapt presupune o grijă a părinților de a oferi copiilor acele situații și contexte de învățare adaptate vârstei lor (ex: introducerea poveștilor se poate face de la 1 an, sub forma citirii de către părinți a unor cărți de povești scurte sau audierea unor povești, ulterior ele pot fi citite și povestite împreună cu copilul, după care copilul singur poate răsfoi singur cărțile și citi singur).
- Copiii își dezvoltă potențialul de gândire creativă dacă le sunt furnizate spațiu, materiale potrivite și timp. Părinții ar trebui să-i ajute când este necesar, însă să le permită să crească și să învețe independent.
- Copiii nu au nevoie de jucării scumpe. O varietate de jucării simple, materiale uzuale și libertatea de a experimenta cu ajutorul lor într-un mediu sigur/ securizant – sunt cu mult mai importante.
- Materialele ar trebui să fie la îndemâna copiilor, la nivelul câmpului lor vizual, pentru a-și putea alege jucăriile și a se putea juca cu ele când doresc. Toate materialele potențial periculoase trebuie să fie ținute departe de zona lor de acțiune.

Exemple de enunțuri:

- părinții trebuie să considere că fiecare interacțiune cu copilul reprezintă un context pentru învățare și de aceea trebuie să acorde foarte mare importanță felului în care vorbesc și se comportă.
- părinții nu trebuie să se informeze foarte bine asupra caracteristicilor de vârstă ale copiilor pentru a ști cum să lucreze cu aceștia, deoarece teoria diferă mult de practică;
- comportamentul copiilor nu reflectă întotdeauna cât de multă atenție au acordat părinții lucrurilor pe care copiii le învață în preajma lor;
- părinții trebuie să-i familiarizeze de mici pe copii cu noile mijloace de comunicare și tehnologie (jocurile video, jocurile pe computer, utilizarea computerului, telefonului mobil etc.) pentru că le vor fi de folos mai târziu;
- părinții pot învăța multe de la copiii lor;
- părinții îi învață pe copii în același mod în care și ei au fost învățați de părinții lor

Sondaj de opinie în rândul elevilor: Câtoro dintre ei le-au fost citite povești în copilărie? Câtoro dintre ei li s-au spus povești? Ce personaje de povești au reținut din copilărie? Cât le-a influențat acest fapt gustul pentru lectură de mai târziu? Important este să se discute rolul părintelui în deschiderea gustului pentru povești, care mai târziu sunt încorporate în jocurile simbolice ale copilului, foarte importante pentru dezvoltarea limbajului și a creativității, iar mai apoi pentru citit și lectură.

Studii de caz cu cele mai frecvente greșeli pe care le fac părinții în privința creării situațiilor de învățare.

- Interacțiunea prin limbaj verbal și non verbal cu copiii și adulții, constituie pentru copil un context complex de învățare a limbajului și de socializare (acasă, în parc, la cumpărături, la plimbare, în vizite etc.).

Suprastimularea dăunează dezvoltării copilului, mai ales în primul an de viață.

Unde învață copiii?

Fiecare mediu în care copiii ajung constituie un mediu de învățare pentru ei, întrucât experiența lor este limitată, iar accesul la contexte și situații noi se constituie în surse de experiențe noi. Copiii învață prin interacțiune cu mediul și cu alți copii și adulți.

- Majoritatea deprinderilor și abilităților de bază sunt învățate de către copii de acasă.
- Acestea sunt adesea suplimentate de servicii din cadrul comunității: de exemplu, grădiniță, clubul copiilor, activități, programe organizate de ONG-uri etc.
- Orice program de dezvoltare timpurie a copilului trebuie să pornească din familie și să aibă ca puncte de sprijin în primul rând influența părinților.

Exemplu:

Într-o familie sunt doi copii, Alina de 5 ani și Traian de 7 ani. Traian își face lecțiile, iar Alina se plictisește de una singură. La un moment dat, ia alfabetarul lui Traian din ghiozdan și îl răstoarnă împrăștiind toate literele.

Mama vine din bucătărie și se enervează pe Traian, că nu a supravegheat-o pe Alina și o ceartă pe aceasta că a făcut dezordine. Îl roagă pe Traian să strângă imediat toate literele și să le pună la locul lor.

Puncte de discuție: A greșit mama reacționând așa? De ce? Ce soluții existau pentru ca toți să fie mulțumiți?

Un exemplu posibil de a fi discutat se referă la presiunea pe care o exercită părinții asupra copiilor de a învăța mai mult decât este necesar pentru vârsta lor, pentru a demonstra altora cât de multe știu copiii lor, neluând în seamă dacă este mai necesar acest lucru decât altele, care îi preocupă pe copii (ex: să scrie și să citească înainte de a merge la școală, fără însă a petrece timpul citindu-le sau audiind povești sau a fi parteneri în jocurile lor imaginative).

Discuție în grupuri asupra semnificației expresiei „cei șapte ani de acasă”.

Se poate reduce aceasta doar la semnificația privind o anumită conduită morală sau nu?

Ce pot învăța copiii în cei „șapte” ani petrecuți acasă?

Ce roluri joacă părinții în crearea contextelor de învățare ?

Părinții trebuie să vină în întâmpinarea nevoii copiilor de a cunoaște, de a explora, de a experimenta. Acest tip de atitudine va stimula dorința copilului de a învăța lucruri noi și îl va încuraja în a face față situațiilor noi.

O atitudine supraprotectoare va anihila interesul copilului pentru ceea ce îl înconjoară și va anula autonomia acestuia în intențiile de explorare a lumii din jurul lui.

O atitudine de dezinteres față de învățare a părinților va limita posibilitatea copilului de a achiziționa cunoștințe, deprinderi și abilități corespunzătoare vârstei lui și va inhiba dorința acestuia de cunoaștere.

Învățarea este un proces complex care presupune contopirea de trăiri și experiențe strâns legate între ele. Dispoziții de ordin cognitiv sunt secondate de suportul emoțional al învățării. Motivația, încrederea, perseverența, riscul, satisfacția sunt suportați ai învățării pe care părintele este dator să-i stimuleze în experiențele de învățare timpurii.

Părintele trebuie să fie un partener al copilului în învățare, nu deținătorul tuturor adevărilor. Pentru a stimula dezvoltarea acestuia trebuie să-i ofere posibilitatea de alegere, de exprimare, de decizie.

Sugestii pentru evaluare

- Formularea a cel puțin cinci reguli pe care părinții ar trebui să le respecte pentru a stimula învățarea la copiii mici.
- Aprecierea opiniilor și argumentelor prezentate de elevi în cadrul dezbaterilor.
- Prezentarea de cazuri de bună practică a părinților, în care este stimulată învățarea copiilor de la naștere până la 8 ani.

Dezbateri asupra distribuirii responsabilității educației între familie și grădiniță.

- cine are rolul primordial?
- cum se distribuie rolurile?
- ce raport există între cei doi factori responsabili?
- ce limite există în cazul ambilor factori de influență?

Activitate pe două grupuri:

Se urmărește reflecția asupra factorilor care pot favoriza sau bloca învățarea la copii. Elevii sunt împărțiți în două grupuri și le sunt distribuite întrebările:

- ce favorizează învățarea la copii ?
- ce blochează învățarea la copii ?

Activitatea în grup este orientată prin sugerarea următoarelor puncte de referință :

- calitatea mediului fizic;
- diversitatea obiectelor din jur;
- interacțiunile cu alți copii (frecvență, calitate, intensitate, atitudine);
- interacțiunile cu adulții (frecvență, calitate, intensitate);
- atitudinea părinților (autoritară, democratică, libertină);
- timpul alocat copiilor.

II.7. Jocul în viața copilului

Competențe specifice

- Identificarea principalelor valențe de ordin socio-psiho-pedagogic pe care le are jocul în dezvoltarea copilului;
- Identificarea efectelor diferitelor tipuri de jocuri asupra dezvoltării fizice, cognitive și afective a copilului;
- Conștientizarea rolului părintelui în crearea contextelor de joc și în stimularea dezvoltării copilului prin joc.

Conținuturi - prezentare generală

Comportamentul de joc din copilărie este fundamentul creativității viitorului adult.

Importanța jocului în viața copilului

Tratarea acestei teme în cadrul disciplinei „Educația viitorilor părinți” este foarte importantă din cel puțin două puncte de vedere:

- viitori părinți trebuie să fie conștienți de însemnătatea jocului în viața copilului, pentru dezvoltarea lui ulterioară sub toate aspectele;
- viitori părinți trebuie să fie responsabili de rolul pe care-l pot juca în stimularea jocului la copii, ca o modalitate de a stimula dezvoltarea acestora.

În foarte multe cazuri jocul este privit de părinți ca un mod de relaxare și de petrecere a timpului liber de către copii. În fapt, la vârstele mici jocul este o activitate de învățare care, tocmai prin caracterul relaxant, securizant și plăcut, are o eficiență în planul achizițiilor mult mai mare ca orice altă activitate structurată, programată de adult în scopul învățării. A asigura condițiile desfășurării de jocuri de diferite tipuri, adaptate vârstei copiilor este poate lucrul cel mai important pe care un părinte trebuie să-l aibă în vedere. Jocul înseamnă cunoaștere, recunoaștere, explorare, încercare-eroare, încredere, valorificare - este o interacțiune continuă între experiențe trecute și experiențe noi, mijlocite de schimbările cu mediul și cu persoanele din jurul copilului. Fiecare astfel de experiență contribuie la lărgirea orizontului de cunoștințe, deprinderi, abilități, capacități ale copilului. Jocul este fundamentul unei dezvoltări cognitive, social-emoționale și fizice sănătoase a copilului.

Cercetătorii au descoperit că experiența jocului se află în strânsă legătură cu numeroase funcții și operații psihologice precum:

- gândirea creativă;
- rezolvarea de probleme;

- abilitatea de a face față tensiunilor și anxietăților;
- achiziționarea de noi perspective, semnificații ale lucrurilor;
- abilitatea de a utiliza instrumente;
- dezvoltarea limbajului (Christie & Johnson, 1983).

În 1990, *Asociația Internațională pentru Dreptul copilului de a se juca* a prezentat importanța jocului în procesul de educație. Participanți din 15 țări au afirmat de comun acord că:

- jocul este important pe întregul parcurs al procesului de educație;
- jocul spontan este important pentru dezvoltarea copilului;
- climatul natural, cultural și interpersonal trebuie să fie îmbunătățit și extins pentru a încuraja jocul;
- interacțiunile copil-adult în activități corespunzătoare de joc ale copilului sunt o componentă importantă a procesului învățării.

Corespunzător vârstei pe care o are copilul, părinții pot să-și asume roluri diferite cu unicul scop de a îl ajuta pe acesta ca prin joc să aibă loc învățarea. O intervenție nepotrivită sau un rol nepotrivit poate opri jocul.

Întrucât este o activitate specifică micii copilării ce favorizează învățarea, jocul trebuie să ocupe locul central în viața lor. Însă este foarte important ca prin desfășurarea unui joc care place foarte mult copiilor, să se creeze de către părinți condiții pentru învățare. Aceasta trebuie să aibă loc spontan și într-un context natural tocmai pentru a avea o mai mare eficiență. Intervențiile părinților trebuie să fie adaptate vârstei și specificului jocului (manipulativ, simbolic, cu reguli etc.)

Posibile roluri ale părinților:

- **observator:** părinții își pot cunoaște mult mai bine copiii dacă asistă la modul în care se joacă, în funcție de vârsta pe care o au;
- **planificator sau organizator:** aceste roluri pot fi asumate mai ales în cazul jocului cu reguli, când și părinții pot participa la joc;
- **supraveghetor:** în condițiile în care jocul reprezintă și un teritoriu al imaginației și fanteziei copilului, uneori este necesară asumarea acestui rol pentru a preveni unele acțiuni ce pot dăuna copilului;
- **partener de joc:** prin asumarea acestui rol, părintele poate să se familiarizeze îndeaproape cu reacțiile copilului în contexte diferite oferite de desfășurarea jocului: fericire, supărare, frustrare, agresivitate etc. Totodată poate crea anumite situații care să îl stimuleze pe copil în extinderea jocului, trecând astfel către alte experiențe de învățare;
- **evaluator:** uneori rolul de evaluator este necesar pentru a oferi copiilor un feedback în privința reușitei lor, prin acest rol poate fi încurajată autoevaluarea, dar și stimularea reușitei, a încrederii în sine.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

Rolul cadrului didactic în predarea acestei teme este acela ca, în baza evidențierii rolului jocului pentru dezvoltarea copilului, în strânsă corelație cu celelalte teme privind îngrijirea, creșterea și învățarea de la naștere până la 8 ani, să proiecteze acele activități prin care elevii să devină conștienți, ca viitori părinți, de contribuția și responsabilitatea pe care le au prin crearea condițiilor de joc și stimularea și participarea la jocul copiilor.

Întrucât experiențele personale ale elevilor în acest registru sunt foarte variate și bogate, prin metodele utilizate este importantă *stimularea reflecției* asupra propriilor experiențe, dar, de data aceasta, din perspectiva unui potențial părinte.

Elevii, prin activitățile pe care le vor desfășura, trebuie să înțeleagă adevărata semnificație a jocului, să depășească simpla înțelegere a lui doar ca activitate de relaxare și petrecere plăcută a timpului liber, ci mai ales ca o activitate necesară dezvoltării copilului, cea mai adecvată perioadei copilăriei mici.

În alegerea metodelor este foarte important să fie create momente de discuții referitor la semnificația contextelor de învățare, ce trebuie/ce nu trebuie/cât trebuie să oferim copiilor pentru a se juca, la rolul pe care îl au adulții în stimularea explorării de noi experiențe și încurajarea lor, la greșelile pe care le fac adulții atunci când copiii se joacă. De aceea, cadrul didactic trebuie să creeze situații de învățare pentru a putea fi conștientizate aceste aspecte prin reflecție și dezbateri.

CONȚINUTURI

Tipuri de jocuri și relevanța lor pentru dezvoltarea copilului

- **jocuri practice** (specifice sugarilor) – atingerea diverselor suprafețe sau obiecte, sunt jocuri senzoriale importante prin repetitivitate pentru stimularea dezvoltării lor;
- **jocuri manipulative** (specifice celor de 1-2 ani) – manipularea obiectelor pentru explorare, interacțiune, stabilirea de asociații, comunicare;
- **jocuri simbolice** (specifice preșcolarilor) – interpretarea de diverse roluri în contexte imaginate de copii (ex. „de-a doctorul”), ce reflectă modul de recepționare a realității din jurul lor și modul în care ei le proiectează;

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Branstorming: listarea jocurilor pe care elevii și le amintesc că le jucau atunci când erau mici și a perioadei când le jucau.

Sarcini pe grupuri: întrebări secundate de discuții de grup:

- care jocuri le făceau cea mai mare plăcere în copilărie? La ce vârstă se petreceau?
- la care jocuri participau părinții? Ce roluri jucau părinții?
- la care jocuri nu participau părinții și de ce?
- ce își amintesc că au învățat din anumite jocuri, în afară de conținutul propriu zis al jocului?

- **jocuri cu reguli** (specifice școlarii mici) importante pentru dezvoltarea cognitivă și socio-morală.

Evoluția comportamentului copilului în joc/a jocului în funcție de dezvoltarea copilului:

- **comportament de neimplicare** (1-3 ani) – copilul se plimbă de la o activitate sau de la o situație la alta fără a se implica;
- **„observator”** (2-3 ani) – copilul urmărește ceilalți copii cum se joacă pentru perioade lungi de timp. Uneori pune și întrebări sau are sugestii, dar nu se implică;
- **jocul paralel** (3-4 ani)– copilului îi place să se joace singur cu jucăriile pe care el și le alege și nu pare deloc interesat de ce se joacă ceilalți copii;
- **jocul asociativ** (4-5 ani)– copilul se joacă cu ceilalți, se implică în unele activități. Au tendința de a îi exclude pe alții, limitând numărul celor cu care se joacă la 2 sau 3 parteneri. Jocul cunoaște evoluții numai cu acordul fiecăruia implicat cu oarecare sau fără negociere;
- **jocul cooperativ** (5-8 ani) – copiii își organizează singuri jocul, își desemnează rolurile, își împart responsabilitățile și negociază regulile. Deseori, unul sau doi copii domină jocul.

Activitatea poate fi extinsă către multiple alte discuții pe teme precum :

- rolul mamei/tatălui în joc;
- locul desfășurării jocului;
- sentimentele pozitive/negative ce însoțeau jocul;
- modul de interacțiune cu celelalte persoane ș.a.

Conversație pornind de la prezentarea evoluției comportamentului în joc a copilului de la naștere la 8 ani.

Teme de discuție:

- ce trebuie să facă părintele cunoscând aceste comportamente?
- ce semnificație are fiecare tip de comportament pentru copil, pentru dezvoltarea sa?

Ce înseamnă jocul la vârste diferite ale copilului ?

Jocul implică dezvoltarea în planuri diferite:

- limbaj și alfabetizare;
- dezvoltarea socială și emoțională;
- dezvoltarea motrică și fizică sănătoasă;
- dezvoltarea logicii și raționamentelor;
- moduri diferite de a învăța.

COPIII DE LA NAȘTERE LA 3 ANI

Limbaj și alfabetizare

Jocul implică:

- cuvinte, sunete simple și numirea obiectelor;
- cuvintele devin propoziții;
- interacțiunile conduc la deprinderi de conversație;
- exprimarea nevoilor, negociere și împărtășirea ideilor;
- reacție la modelele de limbaj ale adulților și ale altor copii.

Jucării care sprijină limbajul și alfabetizarea

- poze, desene;
- cărți din materiale textile;
- păpuși.

Dezvoltarea socială și emoțională

- încrederea conduce la asumarea riscurilor;
- limbajul non-verbal este la fel de important ca și cel verbal.

Jocuri/jucării care sprijină dezvoltarea socială și emoțională

- jucării din pluș, moi;
- cărți cu desene de 6-7 pagini;
- un set de mărime medie de cuburi colorate din lemn sau plastic (15-30 piese);
- jocuri cu adulți.

Proiect al clasei: „Jocurile de ieri și de azi”.

Activitate pe grupuri cu alegerea de către fiecare grup a unei perioade de vârstă a copilului în care jocul comportă aspecte specifice.

- sarcină: exemplificarea de jocuri care ajută dezvoltarea copilului sub aspect cognitiv și socio-emoțional;
- explicare și argumentare.

Dezvoltarea motrică și fizică sănătoasă

Activități/obiecte care sprijină dezvoltarea motrică includ:

- loc pentru cățarat
- jucării care pot fi trase;
- mingi;
- jucării ce pot fi încălecate.

Logică și raționament

Deprinderile de gândire sunt sprijinite de către:

- obiecte din plastic;
- obiecte zornăitoare cu sunete diferite;
- jocuri de corespondență între mulțimi;
- jocuri de sortare;
- puzzle-uri cu piese mari;
- jocul cu nisip și apă.

Jocuri care privesc moduri diferite de a învăța

Gândirea divergentă, creativitatea și flexibilitatea sunt sprijinite de către:

- jocul simbolic și cel imaginativ;
- obiecte care fac zgomot – creează „muzică”;
- desenul, pictura;
- utilizarea cocăi sau a lutului.

Evaluarea copilului prin joc

La această vârstă, o atenție deosebită se acordă:

- activității motrice (motricitate fină și grosieră);
- limbajului oral și comunicării;
- comportamentului social;
- activităților alese și concentrării atenției;
- dorinței de a încerca sarcini noi, de a explora și de a descoperi.

Analiza diferitelor jucării pentru copii sugari.

- elevii pot aduce în clasă diverse jucării care se împart pe diverse grupuri și sunt analizate din punct de vedere al valențelor lor pentru dezvoltarea senzorială și cognitivă a copilului sugar;
- exemplificare de interacțiuni.

Dezbateri: Jucării pentru fete/ băieți sau jucării pentru ambii la fel? (Vezi tema *Familia și mesajele de gen*)

Dezbaterea dilemei: Să-i lăsăm pe copii să se murdărească atunci când se joacă sau nu?

COPIII DE LA 3 LA 5 ANI

Copiii sunt:

- pregătiți să se implice în jocuri simbolice, imaginative;
- capabili să inițieze un joc.

Părinții trebuie să:

- ofere spațiu și jucării;
- încurajeze și să valorizeze jocul copilului.

Limbaj și alfabetizare

- jocuri de memorie;
- jocuri Lotto;
- povestiri;
- conversație.

Dezvoltare socială și emoțională

Pentru a sprijini exprimarea de sine sunt utile

- păpușile ce pot fi mânuite;
- păpușile;
- costume pentru jocurile simbolice, imaginative;
- jocuri muzicale, de acțiune, de mișcare.

Dezvoltare motrică și fizică sănătoasă

Pentru sprijinirea dezvoltării motricității fine și grosiere sunt utile:

- obiecte pentru împletire;
- jocuri în aer liber.

Logică și raționament

Pentru rezolvarea problemelor pot fi utilizate

- jocuri de sortare;
- puzzle-uri;
- blocuri de lemn sau carton.

Moduri de a învăța

Pentru a sprijini explorarea sunt utile:

- materiale diferite;
- obiecte pentru a construi;
- instrumente muzicale.

Sondaj în rândul părinților: Câți părinți se joacă cu copiii lor jocuri simbolice de tipul: „de-a magazinul...”, „de-a spectacolul...”.

Analizarea rezultatelor (implicarea mamelor/taților) și dezbaterăa motivelor și a consecințelor.

Observare în parc: grupul de elevi se împarte în grupuri și li se pot da sarcini diferite:

- observarea comportamentului copilului în joc;
- observarea comportamentului adultului;
- dialogul copil-adult;
- dialogul copil-copil.

Brainstorming: obiecte reciclabile din casă ce pot fi utilizate ca jucării pentru copii. Teme de discuție:

- utilitatea pentru joc a obiectelor identificate – exemple;
- securitatea lor în funcție de vârstă.

Evaluarea copilului în timpul jocului prin observarea

- modului în care jocul este inițiat;
- temelor predominante ale jocului imaginativ;
- timpului petrecut prin implicarea în activitățile de joc;
- prezenței creativității și imaginației;
- utilizării limbajului;
- abilităților fizice;
- deprinderilor sociale;
- atitudinii față de joc.

COPIII DE LA 6 LA 8 ANI

- sunt capabili să realizeze sarcini pentru o durată mai mare de timp;
- dependența de adulți a descrescut;
- rolul activităților în perechi este în creștere pentru reglarea comportamentelor sociale.

Limbaj și alfabetizare

Pentru dezvoltarea limbajului sunt utile:

- cărțile pentru a fi răsfoite și pentru a fi citite de adulți;
- jocuri de manipulare a păpușilor;
- dramatizarea unor povestiri;
- oportunități pentru a citi cuvinte simple și fraze;
- oportunități pentru a se exprima prin povestiri și scris.

Dezvoltarea socială și emoțională

Copiii aparținând acestei grupe de vârstă:

- sunt interesați de sarcini legate de viața reală;
- devin competitivi;
- învață reguli sociale complexe.

Activitate:

Analiza jocurilor clasice ale copiilor din punct de vedere al contribuției la dezvoltarea lor fizică, psihică și socială. („Baba Oarba”, „Păsărica își schimbă cuibul” etc.).

Se cere elevilor să descrie și să compare jocuri ale copiilor din zone rurale și urbane; cu întreaga clasă se analizează valențele educative ale jocurilor respective.

Dezbatere – tema „Jocurile pe calculator, jocurile video”.

Invitați: psiholog, medic pediatru, pedagog, părinți.

Avantajele, și dezavantajele practicării unor astfel de jocuri de către copii pentru dezvoltarea lor sub toate aspectele.

Joc de rol: 2 situații de joc diferite - un joc simbolic și un joc cu reguli, care se desfășoară cu câțiva copii și cu un adult. Ambele situații pun accent pe rolurile diferite ale adultului în ambele situații.

Dezvoltarea motrică și fizică sănătoasă

- din punct de vedere fizic copiii sunt mai dezvoltați;
- jocurile în aer liber sunt importante;
- echipamentele trebuie să implice deprinderi motrice și joc interactiv;
- locul de joacă trebuie să fie curat, securizat și bine supravegheat.

Posibilități privind jocurile în aer liber

- echipamente fixe (pentru legănat și cățărat) și mobile (biciclete, triciclete, vagoane, mașinuțe);
- echipamente sportive.

Posibilități privind jocul în interior

- materiale pentru confecționat, construcție, artă;
- costume pentru jocul simbolic;
- cărți.

Logică și raționament

La această vârstă copiii:

- sunt capabili de a aborda perspective multiple;
- au deja o memorie extinsă privind persoanele și evenimentele;
- pot învăța despre propria cultură și naționalitate ca și conștientizare a apartenenței la grup.

Jucăriile cuprind:

- jocuri de masă;
- materiale manipulative.

Moduri de a învăța

Extinderea explorării și a rezolvării de probleme prin utilizarea de:

- obiecte pentru jocul simbolic;
- instrumente muzicale;
- materiale de construcție.

Se analizează în urma jocului de rol:

- oportunitățile intervenției adultului
- limitele intervenției adultului în strânsă corelație cu specificul jocului.

Dezbateri: Ce trebuie să încurajeze părinții în jocurile de echipă: competitivitatea sau cooperarea? Ce implicații are atitudinea părintelui pentru dezvoltarea socio-morală a copilului?

Dezbateri: Jocuri pentru fete/băieți sau jocuri pentru toți copiii? (Vezi tema *Familia și mesajele de gen*)

Activitate în grupuri mici

Solicitați elevilor să dea exemple de jocuri pentru copii până la 8 ani, pe care le cunosc, și să indice posibilele valențe pe care le au pentru dezvoltarea

La această vârstă copiii:

- pot reflecta asupra propriului joc;
- sunt capabili să realizeze un portofoliu propriu cu produsele lor scrise sau desenate.

copilului sub aspect fizic, cognitiv, socio-emoțional.

Realizați un tabel cu aceste jocuri și completându-l descoperiți care dintre ele sunt cele mai complexe.

Sugestii pentru evaluare

- Organizarea elevilor pe grupuri mici sau perechi pentru a răspunde la întrebarea: Ce pot afla despre un copil observându-l cum se joacă?
- Fiecare elev să își definească o dilemă pe care o are referitoare la rolul părintelui în jocul copilului.
- Eseu: „Dacă aș fi din nou copil, cum mi-ar plăcea să se joace părinții cu mine?”

Amintiți-vă ...

- Jocul promovează dezvoltarea, învățarea și succesul viitor al copilului.
- Activitățile de joc pot fi create prin resurse proprii.
- Interacțiunea cu adulții este o parte importantă a jocului.

II.8. Statutul și rolurile părinților. Tipologii ale părinților

Competențe specifice

- definirea statutului și a rolurilor specifice părintelui;
- identificarea și caracterizarea diferitelor tipuri de părinți;
- explicarea consecințelor pe care comportamentele diferitelor tipuri de părinți le pot avea asupra socializării copilului.

Conținuturi - prezentare generală

„Întreaga dezvoltare a umanității este indisolubil legată de constituirea și evoluția formelor de colectivitate umană, dintre care familia reprezintă una dintre verigile sociale cele mai vechi și mai specifice...” (Mitrofan, I.; Mitrofan, N., 1991)

Familia ca modalitate fundamentală de organizare a vieții private, indiferent de timpul istoric la care ne raportăm, constituie o temă mereu aflată în atenția societății, a cercetătorilor, a fiecărui individ aflat la momentul deciziei constituirii unei familii proprii.

Odată cu întemeierea familiei, individului i se asociază un statut marital (lat. *status* – „stare socială”, „rang” - reprezentând un ansamblu de reguli, îndatoriri și obligații asociate unei anumite poziții sociale pe care individul o deține la un moment dat).

Unii specialiști care au studiat familia și evoluția ei psiho-socială insistă asupra unor dimensiuni pe care le asociază statutului marital din punct de vedere psihologic; acestea se referă la dimensiunea obiectivă, observabilă, și la dimensiunea subiectivă, mai puțin observabilă (acceptarea, poziția afectivă în raport cu statutul marital, cu situațiile în care partenerul răspunde sau nu prin conduita exercitată așteptărilor și aspirațiilor proprii) a statutului marital al unei persoane. Prin *statut*, în orice tip de colectivitate, se reflectă aspectul static și structural, iar *rolul* reflectă aspectul dinamic al comportamentului. J. Stoetzel definește statutul ca fiind un ansamblu de comportamente pe care individul le așteaptă din partea celorlalți față de propria persoană.

Familia oferă conjunctura în care individul este implicat în schimbări dintre cele mai complexe, dar și în care i se solicită responsabilități noi, uneori greu de acceptat sau altele pentru care nu a fost pregătit. Rămâne în continuare actuală întrebarea „Cine îi pregătește pe tineri să devină soți și părinți buni?”

Aceste conținuturi își propun să reflecte în mod special responsabilitățile și obligațiile părinților față de creșterea și educarea copiilor, dar și față de partenerul de viață (obligații și responsabilități instituite prin statutul marital dobândit în urma căsătoriei).

Acceptarea și înțelegerea rolurilor familiale, mai ales a celor de părinte, conduc la formarea unui climat familial pozitiv, deschis, adecvat creșterii și educării propriilor copii.

A fi părinte înseamnă a contribui în mod esențial la creșterea, îngrijirea, dezvoltarea personală și socială și educarea copilului. Aceste responsabilități, chiar dacă pot avea o mai mare pondere în perioada primei copilării, ele nu dispar după ce copilul merge la grădiniță și apoi la școală. Reponsabilitatea devine una împărtășită cu instituțiile amintite și nu poate fi transferată complet acestora.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

Conținuturile specifice acestei teme reflectă dimensiunile de status-rol pe care părinții le exercită în cadrul familiei. Se insistă asupra celor mai importante aspecte:

- pregătirea pentru dobândirea statutului de părinte;
- responsabilitățile implicate de acest statut față de partenerul de viață și față de copii;
- implicațiile stilurilor parentale asupra educației copilului;
- rolul familiei în integrarea socială a copilului.

Metodologia de realizare a activităților de învățare din clasă se va axa pe studii de caz și pe exemple practice relevante, unele dintre ele putând fi culese din experiența personală a elevilor.

Cadrul didactic va pune accentul pe dimensiunea funcțională a conținuturilor, încercând să evite teoretizarea excesivă și informațiile nerelevante. Scopul final al temei este de a-i ajuta pe cursanți să identifice și să conștientizeze aspectele fundamentale ale vieții de familie, obligațiile și responsabilitățile ce le vor reveni ca viitori părinți. Accentul procesului educațional va fi mai degrabă pus pe organizarea unor experiențe de învățare semnificative pentru elevi și nu pe transmiterea unor informații ca atare. Cadrul didactic va avea rolul de a facilita accesul la informații, de a acționa ca mediator al învățării și de a lansa provocări prin a căror investigare elevii vor putea înțelege complexitatea rolului de părinte.

CONȚINUTURI

1. Statutul de părinte

Chiar dacă „a fi părinte” poate însemna pentru mulți un proces mai mult sau mai puțin natural, considerăm mult mai profitabilă o abordare profesională a acestui nou statut, prin pregătirea în avans a viitorilor părinți pentru a exercita cu succes noile responsabilități ce le revin. „Educația viitorilor părinți” poate evita

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Cadrul didactic realizează o **prelegere** succintă **cu tema „Familia, părinții și rolurile acestora”** asupra dimensiunilor teoretice ale statutului și rolului de părinte în contextul familiei și al societății contemporane.

disfuncții, neînțelegeri și chiar unele riscuri majore legate de creșterea și educarea copiilor.

Statutul de părinte se referă la ansamblul de comportamente, atitudini și valori care se dobândesc inclusiv prin educația parentală/familială și care vizează mai ales:

- înțelegerea nevoilor proprii;
- cunoașterea și acceptarea nevoilor copiilor;
- stabilirea relațiilor de comunicare între părinți și copii.

1.1 Pregătirea pentru rolul de părinte

În cadrul procesului de pregătire pentru rolul de părinte, alături de o serie de cunoștințe și deprinderi care trebuie formate, o poziție specială o are dezvoltarea înțelegerii și conștientizarea responsabilității specifice părintelui.

Experiența personală trăită în familia de proveniență poate să reprezinte un bun suport pentru înțelegerea și acceptarea rolului de părinte. În același timp, trebuie conștientizate experiențele mai puțin profitabile, care trebuie mai degrabă reorientate decât reproduse în aceeași manieră.

Cunoștințele și deprinderile părinților trebuie să cuprindă (dar nu se limitează la):

- sănătatea și dezvoltarea umană, mai ales pentru vârsta timpurie;
- drepturile părinților și ale copiilor;
- accesul la instituțiile și serviciile de sprijinire a familiei aflate în situație de risc;
- structura și funcționarea sistemului educațional;
- asigurarea unui raport optim între permisivitate – autoritate în educarea copilului;
- manifestarea încrederii în posibilitățile copiilor;

Acesta va fi punctul de plecare în organizarea și derularea activităților cu elevii, activități în care se vor solicita implicațiile practice ale temei.

Se organizează un **exercițiu** prin care elevii sunt dirijați să identifice în viața cotidiană directă aspectele teoretice privind caracteristicile familiei contemporane, rolurile părinților, pregătirea pentru noul statut.

Realizarea unui **joc de rol** prin care elevii sunt organizați în echipe pe criteriile indicate de către profesor. Fiecare echipă are ca sarcină de îndeplinit o situație/un context de exersare a cunoștințelor și a deprinderilor specifice statutului de părinte. Trăirile și concluziile vor fi consemnate pe hârtie flipchart și supuse discuțiilor, argumentelor.

- promovarea unui mediu stabil, pozitiv, de securitate;
- comunicarea liberă și deschisă cu copiii;
- participarea în comun la luarea deciziilor și la îndeplinirea responsabilităților familiale.

1.2 Rolurile parentale. Rolul matern și rolul patern

Așa cum se știe există o mulțime de prejudecăți referitoare la distribuția rolurilor parentale. Pe scurt, responsabilitățile tatălui în creșterea, îngrijirea și educarea copilului sunt reduse la maximum, acestea fiind catalogate de regulă ca „treburile ale femeii”.

Pater familias este mai degrabă cel care asigură confortul material al familiei și ia deciziile majore, de impact (unde locuim, ce achiziții mari facem etc.).

De regulă sunt lăsate în seama tatălui doar deciziile privind pedepsele; tatăl este așezat într-o poziție de autoritate, mai mult sau mai puțin artificială, așa că el trebuie să „facă ordine” sau să o restabilească, chiar dacă nu a participat la evenimentele care au produs tulburări ale ordinii familiale firești.

Mama este, conform acestor viziuni stereotipe, responsabilă cu îngrijirea și educarea abilităților de bază ale copiilor. Astfel, mamele dobândesc nu doar statutul de mamă, ci un fel de „a doua slujbă”, extrem de serioasă și de solicitantă. Tradiția „mamelor casnice” a căror misune este nașterea și creșterea copiilor, dar și o anumită percepție și dezirabilitate socială referitoare la gen, au făcut ca aceste stereotipuri și prejudecăți să se perpetueze și să fie încă actuale în societatea românească.

Dezbateri pro și contra asupra prejudecăților în ceea ce privește distribuția rolurilor parentale în societatea contemporană.

Micro-cercetare prin care să se identifice aspectele problematice ale vieții în familie și în mod special ale exercitării rolurilor parentale - matern și patern.

Cel mai important lucru este ca toți membrii familiei (tată, mamă, copil) să-și asume împreună responsabilitățile vieții de familie și să manifeste flexibilitate, pentru că rolurile sunt dinamice.

Nu există o rețetă a profilului matern și a celui patern în familie, mai ales datorită dinamicii extreme și a adevăratei revoluții care s-a produs în ultimii ani în ceea ce privește „realitatea familiei”.

Perspective asupra paternității

Încercările de clasificare a rolurilor paterne abordează criterii diferite.

Dintre acestea amintim disocierea făcută între polul patern fizic și cel social:

- tată biologic și social;
- tată biologic, dar nu și social;
- tată social, dar nu și biologic.

Perspective asupra maternității

O clasificare apropiată de cea a rolurilor paterne prezintă rolurile materne astfel:

- mamă socială, biologică;
- mamă socială, dar nu biologică (adoptivă, vitregă);
- mamă biologică, dar nu socială (mamă naturală care a renunțat la copil sau căreia i-a fost luat copilul; așa numita „mamă surrogat”;
- mamă din punct de vedere genetic (donatoare);
- mamă purtătoare;
- mamă din punct de vedere genetic și social, dar nu purtătoare.

Facem observația că la începutul căsătoriei modul în care sunt adoptate și

Sugestii metodologice: se pot alcătui grile de observare a comportamentelor parentale cu categorii comportamentale predefinite pe care elevii să le urmărească de-a lungul unei perioade de timp.

exercitate rolurile parentale este determinat socio-educational, depinde în mare măsură de imitarea modelelor de rol familial specifice familiei de proveniență. Există tendința de a prelua (din partea soției) roluri ale propriei mame, iar în ce-i privește pe soți, de a prelua roluri și atitudini ale tatălui. Acestea sunt asimilate și expuse în manieră personală și interpretate în funcție de structura de personalitate.

2. Tipologii ale părinților

Realizarea unei tipologii a părinților în contextul schimbărilor la care este supusă societatea noastră devine o intenție de ordin strict metodologic.

Desigur că încă se păstrează o tipologie a părinților în manieră clasică, dar aceasta a suferit modificări continue.

Uneori părinții au tendința de a aborda stiluri extreme de la o situație la alta ceea ce presupune inconstanță în comportament și atitudini.

Cei mai mulți părinți din zilele noastre se consideră parteneri egali atunci când stabilesc relaționarea cu proprii copii. Cele mai întâlnite situații sunt cele în care apar conflicte între perspectivele pe care părinții le au asupra educației copiilor. Gestionarea acestor conflicte conduce la un climat pozitiv în familie și la o viziune comună asupra educației copiilor

2.1. Stiluri parentale

Cele mai multe cercetări demonstrează existența a patru stiluri educative în familie, clasificate în funcție de relația permisivitate – autoritate, combinată cu gradul de afecțiune al părinților:

Sugerăm să se organizeze o activitate de învățare bazată pe **joc de rol și simulare**.

În cadrul acestei activități fetele vor juca roluri considerate tipic masculine, iar băieții vor juca roluri considerate tipic feminine.

Motivația acestei distribuții a rolurilor urmărește să contribuie la demontarea stereotipurilor de gen din familie.

- stilul de **respingere/neglijare**: afecțiune scăzută, permisivitate mare;
- stilul **autoritarist**: afecțiune scăzută, permisivitate minimă;
- stilul **permisiv**: afecțiune ridicată, permisivitate ridicată;
- stilul **democratic**: cel mai echilibrat pe axele amintite.

2.2 Rolul părinților și al familiei în socializarea copilului

Socializarea este un proces de învățare cu mai multe trepte: la început, în prima copilărie, mediul familial mediază procesul cognitiv și motivațional; ulterior, cele însușite în această perioadă vor determina ce anume va învăța persoana din influențele sociale pe care le va mai suferi. (R. Serpell)

Câteva **caracteristici** ale procesului de socializare în familie:

- socializarea nu este un proces unilateral;
- procesul de socializare nu se finalizează niciodată; își schimbă ritmul, forța de exprimare;
- socializarea nu se reduce la o adaptare pasivă a individului, ci presupune implicarea lui în proces;
- socializarea este o finalitate a educației: pregătirea și dezvoltarea copilului pentru viața socială.

Condiții ale socializării copilului:

- dezvoltarea bio-psihică în parametri de vârstă și individuali;
- mediul familial securizant și favorabil din punct de vedere afectiv-motivațional;

Realizarea unei culegeri de povestiri „reale”, pe echipe de elevi, prin care sunt semnalate și descrise posibile roluri materne și paterne dezvoltate în familiile contemporane. Se vor crea personaje și situații cotidiene, dar și rezolvarea unor conflicte de rol. Se poate organiza o prezentare publică, la nivelul școlii a materialului elaborat și supus, ulterior, dezbaterilor.

Realizarea unei scenete prin care să fie ilustrate stilurile parentale menționate.

Se poate realiza studiul unor „tipuri exemplare” de părinți, care să se încadreze cu ușurință în stilurile definite, pe baza unor cazuri reale sau din literatură/casete video.

Cadrul didactic poate elabora, împreună cu elevii, un chestionar pentru părinți, cu ajutorul căruia să se investigheze modul în care aceștia înțeleg să participe la socializarea copilului.

- inițierea treptată în activități de formare a unor deprinderi, de stabilire a relațiilor sociale;
- acțiunea familiei ca mediator între copil și comunitatea socială;
- familia transmite norme și valori specifice societății (inclusiv norme de comportament);
- apartenența/participarea la „grupurile de egali” (copii de aceeași vârstă sau de vârste apropiate);
- implicarea individului în propriul proces de socializare;
- lucrul în echipă la nivelul familiei constituie un factor favorizant al relațiilor sociale.

Pe baza rezultatelor obținute la chestionare (acestea pot fi aplicate de elevi inclusiv propriilor părinți) se pot formula recomandări cu privire la consolidarea unui mediu/climat familial suportiv pentru procesele de socializare.

O altă sugestie ține de identificarea modalităților în care familia participă la socializarea adolescenților. Viața socială a acestora devine deosebit de bogată și foarte frecvent apar controverse puternice între tineri și părinți. Se pot identifica motive ale divergențelor și modalități de soluționare a acestora.

Sugestii pentru evaluare

- realizarea evaluării se va face, pe cât posibil, în contexte practice, aplicative;
- se recomandă realizarea unor grile de observare a comportamentelor familiale, cu categorii predefinite, pentru a surprinde diversitatea și complexitatea rolurilor parentale, dar și tendințele de distribuție a rolurilor;
- se recomandă utilizarea studiilor de caz, atât din literatura de specialitate, cât și din experiențele personale ale fiecăruia, care pot fi elemente de consistență ale unui portofoliu.

II.9. Cariera de elev

Competențe specifice

- Identificarea aspectelor de ordin psiho-sociologic importante în pregătirea pentru școală a copilului;
- Conștientizarea influenței părinților asupra carierei de elev a copilului;
- Analizarea influenței pe care o pot exercita părinții asupra reușitei copilului în cariera de elev.

Conținuturi - prezentare generală

Copilul nu devine elev în prima zi de școală decât în mod formal; procesul integrării în mediul socio-cultural al școlii este unul de durată, iar dobândirea statutului de elev este un demers complex pe care este bine ca părinții să-l conștientizeze.

Școala este prezentată copiilor, înainte de a o frecventa, în diferite moduri; există și aici stereotipuri și prejudecăți care se construiesc, „mituri” despre începutul școlii - „O să mergi tu la școală, la anul, și gata cu joaca...” – iată replici tipice cu care sunt „amenințați” uneori copiii.

Așteptările acestora față de școală și imaginea pe care și-o creează despre cariera de elev sunt – cel puțin la început – puternic influențate de mesajele care vin dinspre părinți. Astfel, școala ajunge să fie așteptată cu nerăbdare, ca o nouă și provocatoare etapă („pentru cei mari”) sau cu teamă, ca un mediu de „represiune” a pornirilor copilărești, ludice.

Cadrul didactic din învățământul preșcolar joacă, la rândul său, un rol fundamental în construirea noii realități în care vor intra copiii. Există reglementări la nivelul organizării procesului de învățământ conform cărora între cadrul didactic din învățământul preșcolar și cel din învățământul primar se stabilește un parteneriat eficient și benefic pentru ambele părți, dar mai ales în interesul superior al copilului: educatoarea cunoaște așteptările de ordin școlar și social ale învățătorului, specificul sarcinilor de învățare la care trebuie să facă față viitorul elev, stilul de predare al cadrului didactic; pe de altă parte, învățătorul realizează o primă evaluare inițială a viitorilor elevi, se familiarizează cu nivelul lor de dezvoltare.

Întâlnirea părinților și a copilului cu învățătoarea înainte de începerea anului școlar constituie o premisă esențială a unui debut pozitiv în cariera de elev. Se elimină, astfel, o parte din emoțiile inerente ale evenimentului. Acceptarea și buna relaționare anterioară dintre părinte, copil și cadrul didactic creează un spațiu de comunicare deschis, atât de necesar în primele etape ale școlarității. Sunt cunoscute de către toate părțile exigențele și așteptările proiectate privind traseul școlar al viitorului elev.

CONȚINUTURI

1. Pregătirea pentru școală

Complexitatea acestui proces revendică parcurgerea mai multor etape care debutează în familie, se continuă în grădiniță și apoi în școală.

Rolul primordial îl dețin părinții care, **încă de la nașterea copilului își proiectează asupra acestuia așteptări și realizări dintre cele mai diverse**, uneori chiar contrastante și absurde.

De o mare importanță pentru reușita în cariera de elev sunt obiectivele educaționale pe care și le stabilește familia și modalitatea prin care aceasta înțelege contribuția la realizarea lor.

1.1 Atitudinea față de școală

Statutul de elev se dobândește treptat și nu „parvine” elevului odată cu prima zi de școală.

Pentru unii copii acest proces este mai ușor și mai rapid, în timp ce alții întâmpină anumite dificultăți.

Între condițiile clasice care fac mai dificilă adaptarea copilului la mediul școlar regăsim:

- nefrecventarea sau frecventarea redusă a grădiniței;
- interesul și efortul scăzut al părinților în pregătirea pentru școală;
- perpetuarea unor stereotipuri sau chiar „legende” despre școală, transformate în amenințări (*O să vezi tu când mergi la școală...*);
- atitudinea mai puțin pozitivă a educatoarei față de mediul școlar și față de cadrul didactic din învățământul primar;
- înțelegerea parțială din partea învățătorului a nevoilor de adaptare ale copilului.

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Dezbateri cu tema „necesitatea pregătirii copiilor pentru școală. Factori responsabili.”

În etapa pregătirii acestei dezbateri, cadrul didactic va sugera câteva surse bibliografice pe care să le parcurgă elevii în analiza problematicii.

Cele mai importante aspecte de dezbătut se referă la:

- necesitatea frecventării grădiniței, avantaje/ dezavantaje;
- atitudinea părinților față de școală și față de rolul acesteia în devenirea umană;
- așteptările părinților asupra carierei de elev a propriului copil.

Vizite de lucru în una/ două grădinițe din arealul școlii, prin care elevii să-și reamintească specificul mediului preșcolar, al vârstei preșcolare și al nevoilor de dezvoltare al copiilor.

Vizita va cuprinde mai multe etape:

- familiarizarea cu mediul grădiniței, cu spațiul fizic și cu personalul implicat;
- asistarea la o activitate cu preșcolarii;

Modul în care elevul percepe școala ca spațiu fizic în prima parte a contactului său cu această instituție este decisiv pentru imaginea pe care și-o va forma și pentru atitudinea pe care o va avea ulterior.

1.2 Rolul grădiniței

Cercetările au dovedit în mod clar că frecventarea învățământului preșcolar contribuie substanțial la dezvoltarea armonioasă a copilului și afectează reușita sa școlară în primii ani.

Integrarea în mediul grădiniței și în colectivul de copii sunt premise ale socializării copilului la această vârstă, ale învățării normelor sociale și instituționale necesare adaptării la mediul școlar.

Legislația în vigoare prevede obligativitatea frecventării grupei pregătitoare din cadrul învățământului preșcolar tocmai pentru a asigura o trecere cât mai firească a copilului de la grădiniță la școală.

În ciuda acestui fapt, mulți părinți neglijează rolul grădiniței ca factor de educație și formare, privind-o exclusiv ca pe un centru de îngrijire și supraveghere temporară a copilului.

O altă realitate în dezavantajul copiilor este și aceea că în țara noastră serviciile de educație timpurie, mai ales cele destinate copiilor între 0 și 3 ani, sunt sărace și adesea lipsite de o componentă educațională consistentă.

Finalitățile învățământului preșcolar se orientează în mod clar în două direcții:

- socializarea copilului;
- pregătirea copilului pentru școală.

- discuții cu cadrul didactic de la grupă privind evoluția copiilor, așteptările părinților, colaborarea cu școala;
- discuții cu unul, doi părinți despre importanța grădiniței în dezvoltarea propriului copil și despre implicarea lor în educarea acestuia.

Organizarea unei activități de tip preșcolar cu elevii. Aceasta se va finaliza cu o **dezbatere** privind rezultatele discuțiilor din cadrul vizitei și cu notarea pe flip-chart a concluziilor privind rolul grădiniței în cariera de elev.

Analiză comparativă sumară a finalităților specifice diferitelor niveluri de școlaritate pe documentele curriculare în vigoare.

În cadrul activităților din grădiniță copilul se familiarizează, într-o formă adaptată la specificul vârstei sale, cu cerințele de mai târziu ale școlii:

- activități de învățare structurate și coordonate;
- program definit de studiu, segmentat în acord cu o programă;
- realizarea unor sarcini individuale;
- introducerea elementelor de pre-alfabetizare;
- disciplina instituțională, respectarea unor reguli și norme;
- lucrul în cadrul colectivului clasei, relaționarea cu colegii;
- învățarea comportamentelor și a atitudinilor civice;
- exersarea unor deprinderi (manualitate, concentrarea atenției etc.).

1.3 „Școala de acasă”

Pregătirea pentru școală nu începe și nu se produce doar la grădiniță. De multe ori, datorită influenței încă hotărâtoare a familiei „școala de acasă” este, la rândul ei, foarte importantă.

Atunci când părinții cooperează cu instituțiile specializate (grădiniță și apoi școală), înțelegând și asumându-și rolurile care le revin în pregătirea copilului pentru școală, valoarea adăugată a efortului depus din ambele sensuri va da rezultate pe măsură.

Mediul prietenos de acasă, încrederea în părinți sau alți membri ai familiei (bunici) care formulează așteptări pozitive față de instituția școlară și față de cariera viitorului elev sunt factori facilitatori ai acestui proces de învățare a carierei de elev.

În familie se învață, în egală măsură:

- **abilități sociale și interacționale** (cooperarea, asumarea de responsabilități, atitudinea față de propriile „victorii” și „eșecuri” etc.);

- **abilități cognitive** (concentrarea, reflecția, exprimarea coerentă, memorarea, realizarea de corelații etc.);
- **abilități fizice** (echilibrul, dexteritatea, coordonarea mișcărilor etc.);
- **atitudini morale** (cinste, corectitudine).

2. Cariera de elev

A fi elev nu este o stare, ci mai degrabă un proces continuu de devenire, o carieră care se cucerește, se dezvoltă și care apoi trebuie păstrată și întreținută.

Ea are, ca orice alt tip de carieră, „jocurile” sale între actori, relații de putere, momente de răscruce, perioade anoste și perioade de schimbări explozive.

2.1 Adaptarea și integrarea școlară

Principalele probleme de adaptare și integrare apar în momentele în care elevul:

- trece de la o treaptă de școlaritate la alta;
- trece de la o instituție la alta;
- trece de la un colectiv (clasă) la altul.

Adaptarea este un proces mai simplu; el trebuie urmat însă de procesul de integrare, pentru că un copil se poate adapta la un mediu fără să-i accepte însă caracteristicile, fără să-și asume mediul respectiv ca pe un mediu prietenos.

Integrarea în mediul școlar are mai multe laturi:

- **integrarea normativă** (asumarea normelor și a regulilor implicite și explicite);
- **integrarea relațională** (dezvoltarea de relații sociale cu „egalii” și cu adulții);
- **integrarea ambientală** (înțelegerea climatului instituțional și manifestarea confortului în raport cu acesta);

Analiza unor cazuri/exemple de succes ale parteneriatului școală – familie care să illustreze cooperarea celor două instanțe în formarea și educarea copilului.

Elevii vor realiza un scurt eseu în care să prezinte ce înseamnă **mediul prietenos de învățare** acasă și la școală.

„Jurnalul primului an de școală” se poate dovedi un exercițiu util pentru elevi, care să le permită acestora reflecția asupra modului în care s-au inițiat în cariera de elev.

- **integrarea cognitivă** (familiaritatea cu sarcinile școlare, cu „munca” specifică elevului);
- **integrarea culturală** (înțelegerea și aderarea la valorile organizației școlare);

Este de la sine înțeles că aceste tipuri de integrare nu pot și nici nu trebuie să vină toate odată, eventual în clasa I.

2.2 Școala ca factor de stres

Literatura de specialitate acordă atenție deosebită efectelor inadapării școlare care devine sursă de stres.

„Formarea capacității școlarului de a rezista la stres rezidă, în primul rând, în specificul sistemului biopsihic uman de a stabili compatibilități cu exteriorul. (...) condiția principală este în a i se asigura încă din fazele timpurii ale vieții un sistem educațional favorabil îmbogățirii experienței, astfel încât, decalajul dintre asimilare și acomodare să fie progresiv diminuat/eliminat”.

Între principalii factori cauzatori de stres care pot apărea în școală sunt:

- atitudinile discriminatorii/inegale ale cadrului didactic față de elevi;
- supraîncărcarea programului școlar și a sarcinilor școlare;
- evaluarea și examenele; exagerarea stimulării pentru competiții;
- regulamentul de ordine interioară a școlii;
- strategiile de instruire folosite de cadrul didactic;
- climatul fizic și relațional din clasă/din afara clasei.

Cadrele didactice vor construi instrumente (grile de observare, interviuri, focus-grupuri, discuții biografice) cu ajutorul cărora să identifice **dificultățile de adaptare și integrare ale elevilor**, în funcție de categoriile menționate. În raport cu fiecare tip de dificultate/problemă se vor dezvolta, împreună cu elevii, strategii alternative de intervenție cu scop ameliorativ.

„Poveștile biografice” – istorisiri personale ale elevilor despre dificultățile pe care le-au avut în școală, despre sursele de stres și efectele pe care acestea le-au avut asupra carierei lor de elevi.

3. Rolul părinților în cariera de elev

Așa cum mediul școlar și actorii din școală influențează cariera de elev, la fel se întâmplă și cu mediul familial, mai ales cu părinții.

3.1 Așteptările și aspirațiile părinților. Influențarea traseului de învățare

O recomandare generală este ca părinții să manifeste așteptări înalte, dar realiste, față de reușita copiilor, pentru a-i motiva pe aceștia și pentru a le stimula dorința de a reuși.

Așteptările înalte ale părinților trebuie să se manifeste și față de școală, fără a transfera însă total responsabilitatea pentru educația și formarea copilului către instituția școlară.

Motivarea/demotivarea produse de către părinți sunt extrem de importante pentru cariera de elev. De regulă, tânărul se orientează în funcție de standardele stabilite de familie și își constituie din acestea un reper pentru performanța proprie.

Se întâmplă adesea ca așteptările părinților și solicitările educaționale pe care ei le au față de elevi să intre în contradicție cu cele formulate de școală. Aceste cazuri trebuie conștientizate și mediate pentru a nu produce rupturi și inadaptații sau dezadaptații.

Pe axa implicare totală – neimplicare în cariera elevului, o extremă des întâlnită este aceea în care părinții le impun elevilor traseul de învățare, cariera educațională și profesională.

Sursele care îi determină pe părinți în alegerea unor trasee pentru copiii lor fără a-i consulta pot fi:

- moda socială a momentului;
- anumite tendințe economice sesizate „cu ochiul liber”;
- insuccesele propriei cariere de elev;
- urmarea aceluiași traseu ca al părintelui.

Realizarea unor postere care să ilustreze factorii cauzatori de stres din mediul școlar.

3.2 Mediul familial ca mediu de învățare

Sprijinul familiei în construirea unui mediu de învățare favorabil și stimulator se obiectivează atât în **climatul psihologic** pe care îl creează (așteptări, valorizarea educației și a școlii, sprijinul și sfaturile acordate etc.), cât și în asigurarea unui **mediu fizic** propice studiului (acces la materiale informative, liniște și spațiu adecvat studiului).

Treptat, elevul își creează acasă propriul mediu de învățare, care nu se găsește neapărat în concordanță cu canoanele părinților (ex.: învățatul cu muzică, utilizarea excesivă a computerului etc.).

Într-o societate bazată pe cunoaștere și pe învățare este important ca părinții să demonstreze, la rândul lor, angajament pentru învățarea pe tot parcursul vieții.

Evoluțiile tehnologice și accelerarea învățării fac ca, de multe ori, elevii (chiar și cei de vârste mici) să poată deveni veritabili „profesori” pentru părinții lor.

„**Exercițiu de viziune**” în care părinții și elevii să realizeze o proiecție comună a traseului educațional și a obiectivelor de învățare pentru următorii 5 ani. Cadrul didactic va media acest exercițiu, sprijinindu-l cu informații despre competențele, abilitățile și talentele dovedite ale elevului și asigurând participarea „ambelor părți” la configurarea traseului educațional.

Exercițiu: ce și cine mă ajută să învăț acasă?

Reflecție și exercițiu de imaginație, în care elevii vor lucra în echipe de 2-3, pentru a identifica potențialele resurse și persoane care pot să le sprijine anumite activități de învățare.

Sugestii pentru evaluare

- realizarea evaluării se va face prin simularea unor contexte care reproduc situații de adaptare la mediul școlar;
- se recomandă realizarea unor exerciții și aplicații cu privire la mediul de învățare afectiv-emoțional și fizic din familie și din școală;
- se va realiza o „hartă” a responsabilităților referitoare la pregătirea copilului pentru școală (cine?, ce?, cu cine?, când?, cu ce resurse?).

II.10. Aspecte psiho-sociologice ale relațiilor dintre membrii familiei

Competențe specifice

- Descrierea dimensiunii de gen în relațiile dintre generații în familie
- Caracterizarea relațiilor dintre părinți și copii din perspectiva raporturilor dintre generații
- Identificarea motivelor care pot crea blocaje de comunicare între părinți și copii

De ce s-a introdus acest subiect în programă?

Este subiectul care generează toate celelalte aspecte ale vieții de familie și care la rândul lui le concentrează pe toate.

Natura relațiilor care se stabilesc între cei doi soți, odată cu căsătoria, determină natura relațiilor dintre părinți și copii, dintre copiii din familia respectivă, dintre bunici și nepoți, dintre părinți și bunici.

Fiecare dintre soți vine în noua familie cu o „zestre” cognitivă, afectivă, atitudinală și comportamentală, privind raportarea la ceilalți membri ai familiei, care s-a format sub influența relațiilor din familia din care fiecare provine. Nu de puține ori experiențele celor doi soți se confruntă, fiind mai mult sau mai puțin diferite, sau chiar contrarii, în unele cazuri. Este necesar ca pe parcursul conviețuirii să se stabilească, prin comunicare, învățare și experiențe cotidiene ale diferitelor comportamente, un consens între cei doi soți care să se transpună în natura relațiilor cu copiii.

Relațiile dintre membrii unei familii și membrii comunității în care trăiesc sunt determinate și ele, în cea mai mare parte, de ceea ce se dobândește în familie și în școală..

Este necesar ca activitatea de predare-învățare să se axeze atât pe aspectele psihologice ale relațiilor dintre membrii unei familii, cât și pe aspectele sociologice ale relațiilor familiei, ca întreg, și a fiecăruia dintre membrii ei, cu ceilalți membri ai societății.

Relațiile dintre membrii unei familii sunt rezultanta transmiterii prin tradiție a stilului de comunicare, de valorizare și de acțiune atât în interiorul familiei, cât și în afara ei, pe de o parte, dar, pe de altă parte, sunt și rezultatul învățării și adaptării, de la o generație la alta, la contextele socio-economice noi.

Perioda actuală este unul din contextele care cer o schimbare fundamentală a relațiilor interpersonale iar școala, ca și ceilalți factori educativi din societate, are datoria de a-i forma pe tinerii liceeni pentru o viață a egalității, respectului, recunoașterii și valorizării calităților celorlalți.

Famiiliile se confruntă în România cu dificultățile trecerii, atât în planul social, cât și în cel familial, de la autoritarism la democrație. Autoritarismul a guvernat timp îndelungat viața socială, sistemul de educație, relațiile dintre cetățeni și persoanele publice, viața de familie. Cum se poate face, în contextul bombardamentului de informații și al aplicării la cote maxime a libertății

de exprimare, trecerea de la educația autoritară, în școală și în familie, la cea democratică, fără a se rătăci drumul în hățișurile libertinismului și al non-conformismului?

În familie tradițiile sunt puternice și relațiile dintre părinți, frați, bunici, rudele apropiate sunt formate, de la o generație la alta, fie prin preluarea modelelor, fie prin respingerea lor. Adolescența este perioada în care copiii, în căutarea independenței și a afirmării de sine, se raportează la tradițiile familiei în ceea ce privește relațiile dintre membrii ei. Care este rolul școlii, al mijloacelor de comunicare de masă, al prietenilor, al grupurilor, mai mult sau mai puțin stabile, cărora li se alătură adolescenții?

Prin studierea acestui capitol, profesorul împreună cu elevii pot contribui la conștientizarea necesității de a înțelege natura relațiilor dintre membrii familiilor lor, cauzele determinante, direcțiile în care schimbarea este necesară, punctele de intervenție pentru schimbare, necesitatea permanentei învățări, adaptări și readaptări a comportamentelor în raport cu sistemul de valori al societății în care trăiesc.

Pe de altă parte, rolul acestui capitol este de a-i face pe elevi să-și asume rolul de participant activ la definirea și redefinirea relațiilor dintre membrii familiei lor, ca urmare a competențelor dobândite la școală.

Se consideră că scopul introducerii acestui subiect în programa este atins dacă elevii:

- înțeleg și pot să caracterizeze relațiile dintre părinți și copii, în propria familie și în alte familii cunoscute, din perspectiva raporturilor dintre generații;
- identifică motivele care crează blocaje de comunicare între părinți și copii sau între ceilalți membri ai familiei din care fac parte;
- înțeleg consecințele lipsei comunicării, solidarității, înțelegerii, respectului, valorizării și sprijinului reciproc dintre membrii unei familii;
- înțeleg dimensiunea de gen în relațiile dintre generații în familie;
- identifică generatorii de tensiune din interiorul familiei din perspectiva dimensiunii de gen;
- înțeleg conceptele de „libertate și autoritate”, „autoritarism și democrație”;
- sunt convinși că relațiile armonioase dintre membrii unei familii asigură sănătatea în familie, dezvoltarea normală a copiilor, bunăstarea familiei și progresul social al următoarelor generații.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

Dintre factorii determinanți în proiectarea activităților de predare-învățare, adaptarea la experiența de viață a elevilor are rol primordial.

Proiectarea activităților de predare-învățare ale acestui subiect are ca punct de plecare cunoașterea de către profesor a caracteristicilor adolescenților și raportarea la nevoia lor de a se înțelege pe ei înșiși, în procesul traversării perioadelor premergătoare vârstei adulte și al

transformării lor treptate psiho-fiziologice și sociale, și de a-i înțelege pe cei din jurul lor, din perspectiva unor noi „unități de măsură”. Dintre multele publicații care tratează adolescența lucrarea, „Short term Counseling – A Psychoanalytic Approach”, publicată de Barbara W. Tilley în 1984 la International Universities Press, INC. New York, oferă informații utile, care pot răspunde întrebărilor celor care lucrează cu adolescenții, dat fiind că autoarea aduce în atenție, pe lângă caracteristicile psihice specifice diferitelor perioade de vârstă, și date utile provenite din experiența sa clinică și din analiza climatului social care determină natura comportamentelor oamenilor. Adolescența este definită, în sensul cel mai larg, ca perioadă de tranziție de la copil la adult. Este un proces dinamic foarte complex, caracterizat prin separarea emoțională de părinți, definirea identității sexuale și formarea stimei de sine. Proiectarea activităților trebuie să țină seama de nevoia elevilor de a se înțelege pe sine și de a-i înțelege pe ceilalți.

CONȚINUTURI

Relații în familie între :

Soți – Părinți și copii - Copiii din aceeași familie -
Bunici-părinți - Bunici-copii - Rude apropiate

Libertate și autoritate

- posibilitatea copiilor de a lua decizii și de a acționa în raport cu un set de reguli și norme existente;
- posibilitatea părinților de a orienta comportamentul copiilor în raport cu reguli și norme care le asigură creșterea și dezvoltarea normală.

Autoritatea parentală: raportul psihosocial dintre părinți și copii, caracterizat prin comportamentul de supunere al copiilor față de părinți.

Libertatea în familie:

- libertatea copiilor de a lua decizii, de a avea opțiuni, de a-și exprima opinia;
- libertatea membrilor familiei de a lua decizii, de a alege, de a acționa.

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Lucru pe grupe mici:

Se formează 6 grupuri de elevi. Fiecare grup își alege, prin tragere la sorți, să descrie relațiile din cele 6 categorii de membri ai familiei; se prezintă lucrările fiecărui grup; se discută cu întreaga clasă factorii care determină natura relațiilor descrise de elevi (tradiția, educația, existența modelelor).

Lucru pe grupe mici:

Se formează 6 grupuri de elevi. Fiecare grup își alege, prin tragere la sorți, să analizeze una dintre temele:

- Educația în care copilului nu i se impune nici o normă duce la o libertate generatoare de neliniște și angoasă?
- Libertatea copilului de a decide și de a-și experima propriile opțiuni îl ajută să-și dobândească mai ușor autonomia?

Tipuri de autoritate în familie

Autoritatea parentală: se manifestă în trei forme (Kellerhals și Montandon -1991):

- supunerea imediată și necondiționată a copilului; vârsta mai înaintată implică o mai mare competență; se pune accent pe precizia indicațiilor date copilului și pe forță (**autoritate coercitivă**);
- fermitatea părinților; se pune accent pe necesitatea de a da copilului explicații privind motivația deciziei parentale (**autoritate persuasivă sau negociatoare**);
- părintele este un ghid pentru copil; îi oferă copilului repere care să-l orienteze în contruirea autonomiei personale (**autoritate structurantă sau "parteneriatul"**).

Autoritarismul duce la abuzuri care au efecte negative asupra dezvoltării psiho-sociale a copiilor.

Stiluri de control parental:

- **autoritar:** părinții impun reguli, iau decizii, dețin controlul total asupra copilului;
- **liberal:** părinții lasă copilului posibilitatea de a avea propriile opțiuni în perimetrul larg al regulilor familiei;
- **democratic:** regulile sunt stabilite, modificate sau negociate prin dialogul părinți-copii, deciziile sunt luate împreună;
- **permisiv:** părinții nu impun reguli și permit copiilor să ia decizii și să acționeze cum doresc.

Valoarea educației fondată pe principii autoritare

Autoritarismul părinților va duce la educația unor tineri conștienți de valoarea ierarhiei și a supunerii, încă din copilărie.

Se prezintă lucrările fiecărui grup.

Se discută cu întreaga clasă tema:
Care sunt limitele libertății în educație?

Dezbateri:

Tema: *Consecințe ale educației autoritare – exemple din mass media.*

Lucru pe grupe mici:

Se formează 6 grupuri de elevi; Fiecare grup își alege, prin tragere la sorți, să analizeze una dintre temele :

- Stilul democratic elimină total autoritatea parentală ?
- Cum se manifestă autoritatea parentală în stilul democratic de educație al copiilor?.
- Cum favorizează stilul democratic educarea autonomiei și cooperării sociale a copilului?
- Cum împiedică stilul autoritar contactul copilului cu experiențele necesare adaptării sociale?
- Cum împiedică stilul liberal contactul copilului cu experiențele necesare adaptării sociale?
- Care sunt consecințele stilului permisiv în formarea personalității copilului?

Se prezintă lucrările fiecărui grup.
Se discută cu întreaga clasă argumentele pro și contra fiecărui stil de educație.

Opinii împărțite:

- Relația de autoritate astfel interiorizată asigură perpetuarea unui model de funcționare socială fondat pe accentuarea unei relații de inegalitate.
- Pentru alții însă, educația în stil autoritar ar putea determina revolta interioară a copilului și dezvoltarea sa în opoziție cu autoritatea.

Conflictele între membrii familiei:

Cauze :

- lipsa de comunicare;
- cerințe mai mari decât potențialul copilului;
- copilul - obiect al educației, nu partener.

Manifestări :

- tristețe, neîncredere, frică, lipsă de securitate;
- izolare, minciună, furt, fuga de acasă.

Soluții :

- recunoașterea în familie și în școală a faptului că fiecare copil este unic, are talente și capacități personale care trebuie cunoscute, valorizate, utilizate și dezvoltate;
- recunoașterea, în familie și în școală, a abilităților de învățare, deprinderilor și talentelor copilului și construirea pe baza capacităților și trăsăturilor de personalitate pozitive;
- să se creeze copilului oportunități de a-și asuma responsabilități și roluri în familie și în societate;
- să se ofere oportunități de învățare pentru adolescenți, de luare de decizii, de asumare de roluri de leader și de inițiative;
- adaptarea procedeeleor de educație la nevoile în permanentă schimbare ale copilului;
- să se creeze puncte de intrare pentru un dialog autentic, creativ și eficace cu copilul;

Lucru pe grupe mici:

Se cere elevilor să dea exemple de conflicte între membrii familiei, să analizeze cauzele și să identifice posibile soluții; Se prezintă lucrările fiecărui grup; Se discută cu întreaga clasă amplitudinea pe care conflictele o pot avea dacă nu sunt rezolvate la timp.

Joc de rol :

Se aleg 4 elevi (care se oferă) care vor juca rolul unui părinte (mama sau tatăl la alegere). Fiecare trage la sorți un bilețel pe care este indicat câte un stil de educație (Stilul autoritar; Stilul democratic; Stilul permisiv; Stilul liberal).

Se aleg 4 elevi (care se oferă) care vor juca rolul copilului care a încălcat o regulă. Cei patru elevi stabilesc regulile și își aleg fiecare câte una. Perechile părinte-copil interpretează situația de educație menționată pe bilețel.

Ceilalți elevi se împart în 4 grupe de observatori care vor identifica stilul fiecăruia dintre părinți și vor discuta avantajele, dezavantajele și riscurile fiecăruia. Elevii care au interpretat rolurile părinților și ale copiilor sunt invitați să spună ce au simțit în timpul interpretării rolului.

Invitați un psiholog clinician care să fie moderatorul discuției.

- părinții și profesorii să adreseze problemele care îi framântă pe copii;
- să se creeze, acasă și în școală, o atmosferă prietenoasă pentru educația copilului;
- școala și familia să ofere oportunități depline și egale pentru toți elevii (copiii);
- să se elimine barierele sociale, culturale și economice, pentru a se asigura participarea copiilor;
- școala să creeze contexte pentru deschiderea canalelor de comunicare și colaborare cu elevii;
- să se creze o cultură a non-violenței printr-o participare pozitivă și constructivă în viața de familie, în școală și în comunitate.

Coordonate ale dezvoltării morale a copilului

- lauda și pedeapsa

Dezbateri

Se invită un grup de părinți care au urmat cursurile „Educați așa”.

Se prezintă elevilor caseta video utilizată de Fundația Copiii Noștri pentru cursul pentru părinți „Educați așa”;

Se compară situații de educație cunoscute elevilor cu cele prezentate în casetă. Se aduc argumente pro și contra.

Părinții participă la discuție și prezintă schimbările pe care le-au făcut în educația copiilor după participarea la cursuri.

Conținuturi și sugestii pentru activitatea de învățare

Relațiile dintre membrii familiei și dintre aceștia și ceilalți membri ai societății sunt organic legate de comunicare și acțiune.

Evoluția raporturilor adulți-copii constă în ascensiunea copilului de la statutul de simplu obiect al educației la statutul de partener.

Relațiile părinți-copii se construiesc treptat fie către acceptarea afectivă a copilului de către părinte, fie către respingerea lui afectivă.

Adolescența se caracterizează prin mai multe faze succesive: prepubertatea, pubertatea, adolescența timpurie, anii de mijloc și stadiul final al consolidării personalității și integrării sociale. Aceste faze, marcate de caracteristici comportamentale și conflicte se întrepătrund, iar desfășurarea lor nu este deloc liniștită.

Adolescenții trec prin adevărate crize emoționale datorate schimbărilor rapide în dezvoltarea lor fiziologică și psihologică.

Perioadă de tranziție în dezvoltarea lor, în care se formează structurile de personalitate, se caracterizează prin deschiderea pentru schimbare. Această perioadă nu este lipsită de conflicte. De multe ori adolescenții au reacții contradictorii care îi uimesc pe părinți, dar și pe adolescenții înșiși. De aceea ei sunt în permanentă căutare de oportunități pentru dialog, de împărtășire de experiențe, de modele. Relativa stabilitate pe care copilul o dobândise în anii

copilăriei, în general de la vârsta de șase ani până la instalarea pubertății, pare să se dezintegreze total în următorii doi – trei ani, pentru a fi urmată apoi de o consolidare graduală a personalității.

Foarte importante sunt în această perioadă relațiile dintre părinți și copii.

Copilăria mică se caracterizează prin: atașamentul față de părinți, dependența totală față de îngrijirea și iubirea părinților, formarea modelului de relaționare cu alte persoane.

Pentru adolescent este crucială distanțarea de acest atașament, necesară dezvoltării sale sănătoase ca adult și formării capacității de a se iubi pe sine și de a-i iubi pe ceilalți. Aceasta este principala achiziție a perioadei de adolescență, care îi dă adolescentului libertatea de a trăi experiențe mature în relațiile sale, de natură sexuală și non-sexuală, cu alte persoane.

Adolescentul se află între două forțe care acționează simultan asupra sa: a) dorința de independență și de afirmare a propriei personalități, la care se adaugă apariția impulsurilor sexuale, b) dragostea și dependența sa față de părinți și nevoia de protecție în familie. Coabitarea acestor trăiri duce de cele mai multe ori la conflicte interioare care îl fac pe adolescent să oscileze între răzvrătire și supraevaluare a încrederii în sine, depresii, desconsiderare de sine sau disperare. Acestea sunt manifestări firești ale unui proces dinamic de transformare și consolidare a personalității.

Copilul devine excesiv de critic sau chiar mândros pe părinții săi pentru că încearcă să compenseze propria sa lipsă de încredere în sine, să se distanțeze emoțional față de ei și să nege dependența față de ei. Dacă ar continua să rămână copilul supus din trecut, procesul de creștere ar fi împiedicat și adolescentul s-ar simți incapabil să-și formeze stima de sine și să-și capete autonomia ca adult.

Negarea atașamentului față de părinți, specific copilăriei mici, este un pas necesar în procesul de creștere al copilului, care se face însă, de cele mai multe ori, cu consecințe dureroase.

Adolescentul încă are nevoie de părinții săi care să mențină controlul asupra dezvoltării sale, să-l asigure de dragostea lor, să-l protejeze și să-l susțină pentru a face față acestei perioade furtunoase. Adolescentul resimte dorința de securitate din anii copilăriei și se luptă cu aceste trăiri, trecând de multe ori prin stări de vinovăție, contrariere, iritabilitate, nerăbdare sau sensibilitate excesivă. Pot apărea în această perioadă depresii acute, confuzie sau apatie, dar și explozii de energie care îl fac pe adolescent să se simtă adesea fără rost, în dezacord cu propria sa persoană, cu familia sau cu prietenii. Adolescentul este surprins de pierderea imaginii idealizate a părinților, așa cum o avea el în anii copilăriei, ceea ce duce la frecvente depresii.

Adolescentul se află în fața unei noi percepții a părinților săi ca oameni obișnuiți, cu probleme, îndoieli, temeri. El nu mai poate nega această nouă percepție și va trebui să renunțe la imaginea din copilăria mică a părinților puternici, înțelepți, atotștiutori. În acest proces adolescentul se simte abandonat, trădat, iar conștiința de sine suferă datorită faptului că adolescentul nu se mai poate identifica cu imaginea părintelui puternic și își pierde statutul de „ființă specială” în familie.

Adolescentul se simte lipsit de iubire, nedorit în situații în care:

- așteptările părinților sunt prea ridicate față de capacitățile lui;
- nemulțumirile părinților față de rezultatele lui școlare sunt exprimate cu agresivitate;
- remarcile privind stângacia sau incapacitatea lui de a realiza o anumită performanță sunt umilitoare.

Adolescenții își exprimă în numeroase cazuri tristețea că părinții lor îi apreciază pentru performanțele lor și nu îi iubesc „așa cum sunt”.

Transformările de natură sexuală specifice pubertății influențează puternic relațiile adolescenților cu părinții, cu ceilalți membri ai familiei și cu ceilalți adolescenți.

Opțiunile sexuale în adolescență sunt deseori determinate de atracția față de părinți, din perioada copilăriei mici. De aceea, o fată sau un băiat pot alege pe cineva care să semene cu părintele de sex opus, sau pe cineva total diferit. Aceasta este și explicația pentru sentimentele de iubire intese pe care le trăiesc adolescenții, dar și pentru natura lor trecătoare.

Participarea copiilor acasă, la școală în viața comunității este una dintre cele mai eficace căi de dezvoltare a potențialului adolescenților și de asigurare a protecției lor (în special în momente de criză).

Implicarea adolescenților crează oportunități pentru a se exprima și pentru a contribui, cu opiniile și ideile lor, la dialogul social. Crează stima de sine și îi ajută să-și găsească un rol în comunitate. Participarea adolescenților la viața școlii și a comunității aduce creativitatea, energia și resursele lor în agenda socială.

Participarea la luarea deciziilor

Vârsta adolescenței este crucială pentru că ei se află într-o fază importantă, în care se pune fundația pentru judecățile și scopurile morale. Dacă adolescenții sunt lăsați fără oportunități de dezvoltare, optimismul tinereții se poate transforma în pesimism.

Respectarea drepturilor copiilor este o prioritate. Este important să se stabilească scopuri realizabile. Dacă participarea este însoțită de manipulare sau promisiuni false rezultatul poate fi dăunător, tinerii se vor simți frustrați și deziluzionați. Principiile și limitele participării trebuie bine fixate și înțelese.

Implicarea tinerilor le formează lumea și le dezvoltă întregul potențial. Participarea conduce la încrederea în sine și la implicare. Tinerii învață din experiență să ia decizii informate, să dezvolte relații stabile și să-și asume responsabilități. Energia, entuziasmul, dorința de dreptate și pace pot contribui la climatul adecvat în familie. Este necesară încrederea și deschiderea pentru a stimula participarea.

Sugestii pentru evaluare

Posturile de televiziune transmit o mulțime de cazuri de tineri care au un comportament antisocial. Ziarele publică cazuri de tineri care săvârșesc fapte antisociale.

Birourile de Consiliere pentru Cetățeni rezolvă, de asemenea, o multitudine de cazuri în care familiile se confruntă cu dificultăți datorate comportamentului antisocial al unora dintre membrii lor.

Organizații neguvernamentale au realizat studii și materiale privind educația în familie, educația părinților, educația timpurie a copiilor, violența în familie, abuzul, neglijarea, abandonul școlar în care se accentuează rolul părinților și al educației copilului în familie începând cu prima zi de naștere.

Evaluarea acestei activități de predare-învățare se poate axa pe capacitatea elevilor de a înțelege legătura dintre experiența de viață a copilului dobândită în familie, gradul de dezvoltare bio-psiho-socială a sa în perioada de adolescent, tânăr și adult și manifestările sale comportamentale, așa cum apar ele în viața cotidiană, în comunitatea în care trăiesc elevii.

Se poate cere elevilor:

- să contacteze una din organizațiile neguvernamentale din localitatea lor și să obțină informații privind surse de documentare și materiale despre educația părinților, creșterea și îngrijirea copiilor, delincvența juvenilă, servicii pentru copil și familie și să elaboreze eseuri pe tema relațiilor psiho-sociale dintre membrii familiei, care să fie prezentate și discutate în clasă;
- să realizeze interviuri cu părinți, psihologi școlari, psihologi clinicieni, judecători, oameni de artă și cultură din localitatea lor pe teme privind rolul relațiilor dintre membrii familiei, modele de succes, cauze ale eșecurilor;
- să extragă din manualele de Limba Română și Istorie, sau din operele literare care le sunt recomandate pentru studiu, texte care descriu relații dintre membrii familiei și să le interpreteze.

II.11. Climatul familial. Situații de criză/conflicte familiale

Competențe specifice

- analiza importanței climatului familial pentru dezvoltarea personalității copilului;
- identificarea cauzelor și a etapelor unui conflict familial, a tipologiei și a cauzelor violenței domestice;
- interpretarea consecințelor situațiilor conflictuale asupra tuturor membrilor familiei;
- identificarea soluțiilor de deblocare a conflictelor pentru armonizarea climatului familial.

Competențe specifice și conținuturi – prezentare generală

Tema referitoare la climatul familial aduce în atenția elevilor importanța climatului familial pentru dezvoltarea personalității copiilor și pentru confortul psihic și bunăstarea tuturor membrilor familiei. Un climat echilibrat, cald va favoriza dezvoltarea armonioasă a copilului, care, mai ales la vârste mici, simte nevoia de sprijin parental, de siguranță socio-afectivă. Importanța climatului și în special efectele unui climat nefavorabil au fost evidențiate de numeroase studii.

Un climat tensionat este caracterizat de existența conflictelor, mergând până la situații violente, agresive, spontane sau cronice. De aceea, este important pentru viitorii părinți să înțeleagă cum apar conflictele, cum evoluează, ce tipuri de conflicte există și care este aria lor de cuprindere, cum pot fi soluționate sau abordate, ce efecte directe sau indirecte pot avea. De asemenea, este utilă o discuție despre violența domestică, pentru a înțelege amploarea fenomenului, cauzele sau factorii de risc și, mai ales, consecințele asupra copiilor și celorlalți membri ai familiei. Este important de înțeles că violența domestică nu înseamnă numai „bătaie” sau pedepse fizice. Presiunea psihologică, teama, lipsa de afecțiune sau de încredere pot afecta la fel de mult evoluția copilului și starea psihică a membrilor familiei.

Participarea la decizie a tuturor membrilor familiei constituie o altă temă de discuție corelată cu climatul familial.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare. Recomandări generale

Această temă este abordată din perspectiva implicațiilor climatului și a situațiilor tensionate asupra tuturor membrilor familiei. Nu se intenționează memorarea conținuturilor de către elevi, ci reflecția asupra importanței climatului familial pentru bunăstarea fizică și psihică a membrilor familiei și în special a copiilor. Este important să se discute despre posibilele cauze ale conflictelor, pentru a se evidenția cum, de multe ori, conflictele ar putea fi simplu de evitat, dacă fiecare ar arăta mai multă disponibilitate pentru problemele celuilalt sau dacă ar comunica mai bine, mai clar și mai deschis.

În acest scop, conținuturile din coloana stângă sunt orientative pentru profesor, fără a deveni conținuturi obligatorii ale activităților de predare-învățare. Profesorul va selecta conținuturile pe care le consideră relevante pentru dezvoltarea competențelor specifice stabilite pentru această temă, în funcție de situația concretă a fiecărei clase de elevi (interese, cunoștințe anterioare, disponibilitate pentru studiul acestei discipline etc.).

CONȚINUTURI

Climatul familial

Climatul familial este foarte important pentru dezvoltarea copilului: un climat echilibrat, cald va favoriza dezvoltarea armonioasă a copilului. Acesta simte nevoia de sprijin parental, mai ales la vârstele mai mici.

Climatul familial favorabil dezvoltării și educării copiilor

Un climat familial favorabil este unul echilibrat, armonios, bazat pe respect reciproc, pe atașament socio-afectiv, pe comunicare, sinceritate, încredere, sprijin, toleranță, protecție, securitate, participare la decizie.

Climatul tensionat; cauzele conflictului familial

Conflict - starea de tensiune creată într-o formă de inter-relații sau în confruntarea de opinii diferite, individuale sau de grup.

Tipuri de conflicte

- conflictul de cumul – apare atunci când se acumulează treptat tensiuni datorate unor frustrări, nemulțumiri, lipsuri, nedreptăți percepute ca atare de membrii familiei;
- conflictul de orgolii – apare atunci când ego-ul fiecăruia dintre cei aflați în conflict este exacerbât; aceștia nu cred prea mult în propriile afirmații dar orgoliul îi împiedică

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Exercițiu: “În familie, mă simt cel mai bine când...”

Elevii sunt invitați să completeze propoziția anterioară pe tablă sau pe o foaie de flipchart, mergând în grup de câte 5-6. Sau, pe o foaie de hârtie, elevii sunt invitați, pe rând, să completeze propoziția scrisă. După ce un elev va scrie propriul răspuns, va îndoii foaia, astfel încât să nu vadă ceilalți, și o va da mai departe.

Fiecare elev va scrie propria opinie, va îndoii foaia și o va da mai departe. Elevii pot fi împărțiți în grupuri de câte 5-6, circulând câte o foaie de hârtie pentru fiecare grup. Astfel, se economisește din timpul acordat pentru răspunsuri.

Profesorul sau câte un elev din fiecare grup vor desface foile și vor citi răspunsurile. Pornind de la aceste răspunsuri, profesorul va conduce discuția despre ce înseamnă un climat plăcut, armonios.

Brainstorming: Care sunt caracteristicile unui climat familial favorabil, armonios?

să-și retragă afirmațiile sau să-și reconsidere opiniile, să-și tolereze reciproc faptele.

- conflictul de idei – o dispută pe marginea unei idei/principiu;
- conflictul de interese – indivizii au interese diferite, mergând de la diferențe minore până la contrapuneri polare.

După durata și modul de evoluție:

- spontan;
- acut;
- cronic.

Cauzele conflictului

- inegalități de statut, competiția între membrii familiei;
- violența domestică;
- incapacitatea de a ajunge la un compromis reciproc acceptat;
- dorința de putere, de prestigiu;
- lipsa de comunicare sau interpretări greșite ale unor gesturi, afirmații etc;
- gelozia.

Exemple de conflicte între părinți și copii

- compararea propriului copil cu alții, ai altor familii cu care intră în contact. Părinții nu reușesc să modifice comportamentul copiilor lor cu replici de genul: „vezi ce cuminte este vărul tău, tu de ce nu ești ca el?” sau „cum de vecinul nostru a luat 10 la lucrare, și tu nu ai luat?”. Ei trebuie să conștientizeze unicitatea copilului lor și să-l aprecieze așa cum este el, nu în comparație cu alți copii. Când un copil este comparat cu un altul, când răbdarea, iubirea și înțelegerea părinților fluctuează

Elevii sunt invitați să spună un cuvânt sau o sintagmă prin care să caracterizeze climatul familial favorabil. Profesorul sau unul dintre elevi va scrie pe tablă sau pe o foaie de flipchart toate sugestiile elevilor, fără a comenta sau a exprima dezacordul.

După ce se asigură că toți cei care doreau să își expună punctul de vedere au avut această posibilitate, profesorul va comenta termenii sau expresiile notate, subliniind pe de o parte diversitatea opiniilor, iar pe de altă parte, sintetizând caracteristicile principale ale climatului armonios.

Prin opoziție, pot fi evidențiate și caracteristicile unui climat nefavorabil.

De ex., elevii ar putea asocia următoarele sintagme sau următorii termeni: iubire, respect, sănătate, sinceritate, armonie, echilibru, comunicare, încredere, sprijin, cunoaștere reciprocă, toleranță, deschidere, protecție, securitate, progres, interes, scop comun, participare la decizie. Pornind de la ideile elevilor, profesorul va sumariza care sunt caracteristicile unui climat favorabil, respectiv ale unui climat nefavorabil.

Discuție de grup

Ce înțelegem prin conflict?

Joc de rol: simularea unui conflict și dramatizarea acestuia

În funcție de această comparație, mesajul receptat de copil este că el nu are nici o valoare intrinsecă, că nu poate fi iubit pentru el însuși. El există numai comparativ sau numai în cazul în care îndeplinește anumite condiții și simte că iubirea părinților este condiționată și că se află în situația de a „merita această iubire” (Stephen R. Covey);

- lipsa de comunicare părinți-copii, părinții considerând copiii ca fiind prea mici pentru a înțelege diferite situații;
- indisciplina copiilor, considerată de părinți ca rea-voință și nu ca nevoie de acțiune sau ca modalitate de a atrage atenția asupra lor, cum se întâmplă de multe ori.

Conflicte între copii

- sentimentul unuia dintre copii că părinții îl preferă pe unul dintre copii mai mult decât pe el; gelozia;
- tendința de a obține supremația – atenția, aprecierea, recompensele din partea părinților.

Gestionarea conflictelor

Gestionarea conflictelor presupune implicarea a cel puțin două părți care stabilesc relații voluntare, adesea secvențiale, pentru a rezolva un conflict dintre ele.

Etape în soluționarea conflictelor:

- recunoașterea existenței conflictului; conștientizarea de către cei implicați a problemei, a divergențelor;
- identificarea cauzelor (verificarea impresiilor);
- decizia de confruntare: comunicarea, schimbul de informații, furnizarea de explicații;

Exemplu de joc de rol:

Competența specifică: identificarea surselor unui conflict și a modalităților de gestionare a acestuia. Câțiva elevi vor dramatiza o situație familială. Ei primesc o foaie de hartie cu indicații care să contureze o situație. De ex., pe foaie ar putea fi scris:

Varianta I

„Sunteți o familie extinsă. „Tinerii” (mama și tatăl) doresc să plece într-o excursie, singuri. Bunica încearcă să le schițeze „traseul”. De altfel, le tot sugerează să îl ia și pe copil cu ei, știind că, în acest fel, ar merge și ea în excursie, pentru a sta cu copilul.

Mama este foarte împăciuitoare, dă dreptate fiecăruia.

Tatăl însă ține neapărat să își atingă scopul și încearcă să îi convingă pe ceilalți că „așa e mai bine pentru toți”.

Varianta II

„Sunteți o familie nucleară (mamă, tată și copii). Mama a fost la ședința cu părinții și a aflat despre situația școlară dificilă a băiatului cel mare. Seara, acasă, încearcă să vorbească cu tatăl, pentru a avea o discuție comună cu băiatul.

Tatăl însă nu vrea să se complice, zice că nu e nimic grav.

Mama începe o discuție cu băiatul, pentru a vedea cauzele, problemele, a-l trage la răspundere etc.”

- identificarea unor soluții;
- opțiunea comună pentru o soluție;
- aplicarea soluției și verificarea rezultatelor.

Modalități de gestionare a conflictului:

- medierea prin reprezentanți sau prin confruntare directă;
- evitarea („nu s-a întâmplat nimic sau nu am observat”);
- aplanarea (“lasă, nu e nimic grav” etc.);
- compromisul („mai lasă de la tine, așa e viața”);
- colaborarea („hai să vedem ce se întâmplă, ce se poate face”);
- înăbușirea conflictului prin amplificarea autorității („terminați cu nimicurile” – spun tatăl, mama sau bunicii);
- stabilirea unor obiective comune extraordinare și/sau identificarea unui dușman comun.

Violența domestică

Violența în familie și climatul tensionat devin dăunătoare pentru copii, chiar dacă ei nu fac decât să asiste la acte violente îndreptate către frații sau mamele lor.

Copiii care cresc într-o familie violentă sunt mult mai predispuși la violență și agresiune decât ceilalți copii.

Există o legătură strânsă între abuzul asupra persoanelor în vârstă, abuzul asupra partenerului de viață și abuzul asupra copilului, în sensul că părinții care se lovesc sau care sunt violenți cu rudele lor mai în vârstă sunt mult mai predispuși să abuzeze de copiii lor decât ceilalți (Browne and Hamilton, 1998; 1999).

Timp de pregătire

Celor care au de „jucat un rol” li se acordă 3-5 minute de pregătire, într-un colț al clasei, astfel încât ceilalți elevi să nu audă discuțiile lor.

Interpretare

După ce elevii interpretează rolurile pe care și le-au împărțit: bunică, mamă, tată etc. și redau astfel o „scenă de familie”, urmează etapa de valorificare didactică a jocului.

Valorificarea jocului de rol

Luând una dintre situațiile puse în scenă, se trece la identificarea surselor de conflict. Elevii sunt întrebați „care credeți că au fost cauzele nemulțumirilor fiecărui membru al familiei?”. Pe baza situației concrete puse în discuție, ei vor da răspunsuri diferite.

După ce s-au trecut în revistă câteva dintre cauzele conflictului, se analizează tipurile de comportamente ale celor implicați: în prima variantă, mama împăciuitoare, dispusă să facă anumite compromisuri astfel încât toți să fie mulțumiți, tatăl care își impune punctul de vedere în mod autoritar sau în mod convingător, arătând fiecăruia ce are de câștigat din soluția propusă de el.

În varianta II, tatăl nu dorește să se creeze un conflict, ar vrea să se sustragă, iar mama vrea să clarifice lucrurile. După identificarea unor posibile cauze și a unor tipuri de reacții, pomind de la o situație concretă,

Forme de violență domestică

Violența domestică nu înseamnă numai „bătaie” sau pedepse fizice. Presiunea psihologică, teama, lipsa de afecțiune sau de încredere pot afecta la fel de mult evoluția copilului și starea psihică a membrilor familiei.

- violență fizică (bătaie, pedepse, abuz fizic etc.);
- violență psihologică sau emoțională (teroare, teamă, amenințare, interdicția de a comunica cu diferite persoane, de a spune anumite lucruri, izolare, neglijarea emoțională, lipsa de comunicare, lipsa de afecțiune);
- violență verbală (cuvinte urâte, jignitoare, înjurături etc.);
- neglijarea psihologică/emoțională.

Consecințele violenței domestice

- consecințe fizice și psihologice la nivelul victimei (tulburări de atașament, disfuncții emoționale, boli psihice, automutilare, consum de alcool și droguri, personalitate antisocială, comportament agresiv etc.);
- consecințe grave asupra dezvoltării, sănătății și educației copilului, pe termen lung și scurt;
- disfuncții de comunicare în familie (teamă, secrete etc.);
- disfuncții ale relației de cuplu.

Din nefericire, pedeapsa fizică rămâne și acum o practică des întâlnită în rândul părinților.

Insuficienta comunicare dintre părinți și copii, conflictele de familie, certurile și violențele frecvente apărute între părinți, au fost identificate ca **factori majori de risc familial** pentru abuzarea și neglijarea copiilor din România.

imaginată, profesorul va relua ideile principale: existența unor surse de conflicte care pot fi evitate sau clarificate/ rezolvate printr-o bună comunicare și negociere, importanța comportamentului echilibrat în rezolvarea conflictelor, a disponibilității pentru comunicare și soluționare, mai degrabă decât pentru ascunderea conflictului.

Lucru în echipe: identificarea de soluții pentru diferite situații conflictuale.

Dezbateri:

- de ce apar conflictele?
- pot fi conflictele soluționate?
- ce efecte vor avea (directe și indirecte)?
- ce fel de conflicte am întâlnit?
- cum putem rezolva sau gestiona conflictele ?

Joc de rol: simularea unor conflicte, pe grupuri sau perechi și a medierii conflictelor.

Studiu de caz :

Tipurile de caracter în manifestări conflictuale.

Studiu de caz:

Analiza unui film recent difuzat la televiziune.

Repere în analiza unui caz: cauzele conflictelor sau ale violenței domestice, comportamentul celor implicați (nepăsare, teamă, nerecunoașterea existenței unei probleme, frustrare etc.), acțiuni/reacții, soluții.

Sugestii pentru evaluare

Evaluarea continuă a elevilor: analiza modului în care s-au implicat în activitate, s-au documentat, au lucrat în echipă, s-au sprijinit reciproc etc.

Evaluarea finală. Exemple de sarcini:

- **Eseu** (exemple de teme: „De ce apar conflictele în familie?”, „Pot fi rezolvate conflictele?”, „Efectele violenței asupra copiilor”, „Cum putem comunica mai bine?” etc.)
- **Dezbaterea** (profesorul va urmări participarea elevilor la dezbaterile organizate, argumentele oferite în sprijinul propriilor puncte de vedere, receptivitatea față de ideile colegilor)
- **Portofoliul**: realizarea unui mini-portofoliu pentru această temă sau pentru un set de teme corelate (de ex., Climatul familial, Aspecte psiho-sociologice ale relațiilor dintre membrii familiei, Legislația familiei și a copilului), conținând studii de caz - imagini și povestiri din reviste, citate sau idei din literatura de specialitate consultată de elevi, un eseu pe o subtemă etc.

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

Violența domestică

Factorii care sporesc riscul producerii violenței domestice

- izolarea socială, din cauza lipsei constrângerii sociale și a controlului asupra celor care sunt martori ai violenței;
- sărăcia, din cauza condițiilor stresante în care trăiesc părinții și a lipsei de comunicare în familie;
- familiile monoparentale (s-a observat o creștere a cazurilor de violență asupra copiilor; lipsa unuia dintre părinți conduce la preluarea în parte sau în totalitate a rolurilor celuilalt partener, ceea ce consumă timp și energie care ar trebui centrate pe socializarea și educarea copilului);
- tipul locului de muncă disponibil și structura acestuia (părinții își desfășoară activitatea profesională în locuri de muncă cu mare solicitare fizică și neuropsihică, condiții de muncă cu noxe care pot afecta sistemul nervos central cu repercusiuni asupra comportamentului, condiții de muncă cu risc de accidente, contaminare sau pericol de moarte). Aceste condiții de muncă pot cauza un stres puternic care, dacă nu este bine controlat, se poate exprima printr-un comportament abuziv în familie și societate. De asemenea, trebuie menționate situațiile în care unul dintre părinți sau ambii nu au loc de muncă, ceea ce generează stress maxim;
- spațiul de locuit și condițiile de trai (locuința inadecvată prin aglomerare, spații/locații nesănătoase, lipsa condițiilor de studiu, sanitare, a apei sau a încălzirii);
- comunitățile sărace, caracterizate prin violență sau comportamente antisociale ale locuitorilor.

Factorii de risc parentali (Browne și Herbert, 1997) pot fi:

- lipsa de educație;
- șomajul;
- părinți vitregi;
- părinți indiferenți, intoleranți sau foarte agitați – părinți cu așteptări nerealiste și atitudini/percepții negative față de comportamentul copilului lor;
- părinți cu personalități rigide, incapabili să răspundă afectiv la nevoile celorlalți membri ai familiei;
- părinți adolescenți - imaturi afectiv, dependenți de partener;
- numărul mare de copii – stresul responsabilității de părinte;
- consumul de alcool sau droguri;

- copilăria dificilă a părinților, traume din copilărie (tulburări de atașament care afectează relațiile lor cu cei din jur și abilitatea lor de a-și manifesta afecțiunea față de ceilalți);
- tulburări psihice – părinți cu tulburări psihice: nevroze, psihoze sau psihopatii.

Factorii de risc referitori la copii

Cercetatorii au identificat unele caracteristici ale copiilor, care au o incidență mare asupra violenței domestice (Browne and Herbert, 1997):

- copiii nedorți (nu îndeplinesc așteptările și aspirațiile părinților lor, născându-se într-un moment nepotrivit; copilul poate fi nedorit din cauza unei crize temporare în relația părinților sau din cauza faptului că noul născut este rezultatul unui act sexual forțat, violent. De asemenea, copiii cu dizabilități fizice/psihice sau cei care nu au sexul dorit sunt mult mai expuși abuzului și neglijenței);
- copiii bolnavi;
- întârzieri în dezvoltare.

Organizația „Salvați Copiii” a estimat că 35,42% dintre copiii străzii își părăseau căminele datorită violenței din familie, iar 2% datorită abuzurilor sexuale din familie. În plus, 39% dintre copiii străzii au declarat că cel puțin unul dintre părinți este alcoolic. De asemenea, 40% dintre ei proveneau din familii disfuncționale.

Servicii sociale destinate familiei

- servicii medicale (asistență prenatală, medicină de familie etc.);
- servicii de asistență socială (alocații, pensii, ajutoare sociale etc.);
- servicii de protecție a copiilor;
- servicii de protecție a femeilor victime ale violenței domestice (adăposturi, consiliere, terapie);
- servicii de informare, de consiliere și de terapie;
- servicii de educație (programe pentru părinți);
- telefonul copilului.

II.12. Economia casnică

Competențe specifice

- conștientizarea necesității de a repartiza echitabil responsabilitățile între membrii familiei;
- analizarea rolului fiecărui membru în stabilirea regulilor, a responsabilităților și a priorităților în viața familiei;
- stimularea implicării familiei în activitățile de educație pentru viața cotidiană.

Conținuturi – prezentare generală

Economia casnică nu este altceva decât o componentă importantă a educației pentru viața cotidiană, pentru multitudinea de roluri și responsabilități pe care aceasta le aduce în fața noastră. Economia casnică este un domeniu interdisciplinar, care reunește științele, tehnologiile și domeniile umaniste în jurul unor probleme generate de viața de zi cu zi a oamenilor, în familie.

Această nouă dimensiune a educației se referă la inițierea în teoria și practica economică, favorizând astfel dobândirea conștiinței și conduitei economice ca fundament al unei vieți echilibrate. Pregătirea economică pentru viața individuală și inițierea în problematica economiei casnice și antreprenoriatului constituie un prim pas în direcția formării capacității de autogestiune.

Educația, în contextul schimbărilor care afectează toate aspectele societății (economice, politice, culturale...), își reformulează finalitățile privind formarea și dezvoltarea tinerilor din perspectiva noilor cerințe sociale și profesionale. Accentul se deplasează pe latura aplicativă a demersurilor educaționale.

Sugestii pentru activitatea de predare-învățare – recomandări generale

Încă din primele etape ale școlarizării, copilul poate fi implicat în acțiuni educative care să pornească de la situații concrete întâlnite în viața cotidiană. Economia casnică și educația antreprenorială își propun să ofere tânărului posibilitatea unei existențe independente prin dobândirea și gestionarea veniturilor în mod rațional. O altă trăsătură definitorie a acestei noi dimensiuni a câmpului educațional se reflectă în accentul pus pe latura practică a vieții sociale. Astfel, elevul învață să rezolve probleme concrete ridicate de practicile cotidiene.

Tema introdusă în acest demers educațional explorează aspectele sociale și familiale în care este integrat copilul. Cunoașterea de timpuriu din partea copilului a tuturor categoriilor de comportamente și decizii pe care sunt nevoiți să le ia adulții în toate momentele vieții dezvoltă, ulterior, capacități de reacție și decizie prompte, eficiente în fața provocărilor cotidiene.

Conținuturile selectate abordează acele aspecte ale educației casnice relevante pentru formarea și dezvoltarea unor atitudini și comportamente privind responsabilitățile și prioritățile în viața de familie. Complexitatea și interdisciplinaritatea acestei dimensiuni educaționale nu pot fi surprinse în totalitate prin activitățile desfășurate cu elevii.

În sugestiile prezentate, accentul cade pe gestionarea responsabilă a bugetului de care dispune familia, pe înțelegerea și explicarea diferitelor decizii privind acest buget și chiar pe implicarea copiilor în procesul de luare a deciziilor, pe realizarea unor planuri ale priorităților financiare.

Un demers important este cel reprezentat de împărțirea și asumarea sarcinilor în familie. Copilul trebuie să fie capabil să-și asume aceste sarcini și să le îndeplinească, ele fiind, desigur, în concordanță cu nivelul lui de dezvoltare. O temă de larg interes pentru generațiile actuale o reprezintă cea legată de timpul familial și cariera profesională, de prejudecățile și stereotipurile privind muncile casnice. Ar fi deosebit de util în înțelegerea acestor mecanisme dacă profesorii ar insista asupra unor analize de gen ale textelor din manualele școlare. Activitățile de predare-învățare vor fi proiectate și organizate din perspectiva aplicabilității informațiilor oferite și din perspectiva valorificării experiențelor de viață cotidiană ale elevilor.

CONȚINUTURI

Bugetul familiei

Economia casnică, în mod special, face referire la activitățile desfășurate în cadrul familiei și cu impact asupra tuturor membrilor. Un segment de bază al acesteia îl constituie bugetul familiei și nevoia unei gestionări corespunzătoare. Sunt luate în discuție aspecte economice de gestionare, analize ale nevoilor specifice ale fiecărui membru din familie, acceptarea unor priorități impuse.

Gestionarea bugetului. Modalități de economisire

În contextul economiei de piață, copilul este familiarizat cu problemele cu care se confruntă familia lui privind gestionarea bugetului încă din primele etape de viață.

Formarea și dezvoltarea unor comportamente responsabile în ceea ce privește „ierarhizarea” nevoilor individuale, bugetul de care dispune familia și atribuțiile casnice devin finalități explicite ale economiei casnice.

SUGESTII PENTRU ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE

Dezbateri cu participarea tuturor elevilor având ca tema schimbările societății contemporane și provocările la care este supusă să răspundă educația azi.

Tema va fi indicată anterior, pentru a se realiza o documentare prealabilă.

Se insistă asupra acelor aspecte cu impact direct și reciproc atât asupra educației ca subsistem al sistemului social, cât și asupra societății contemporane (de exemplu: globalizare, descentralizare, schimbarea valorilor, circulația informației etc.).

Copiii și tinerii sunt asaltați de tentațiile declanșate de o piață a ofertelor comerciale deosebit de penetrante. Părinții trebuie să intervină în explicarea argumentată a repartizării echitabile a bugetului, în satisfacerea unor nevoi mai puțin stringente, în amânarea satisfacerii unor plăceri ale copiilor.

Părinților le revine sarcina de a iniția și explica modalități de economisire a bugetului familiei, de implicare consecventă în deciziile luate și, desigur, de apreciere constantă a tuturor eforturilor pe care copiii le depun în acest sens.

Se va insista pe mecanismele psihice, pe atitudini și comportamente specifice, mai puțin pe acele informații strict economice.

Modalități moderne de plată

Copilul este confruntat foarte devreme cu evoluția vieții cotidiene, a circulației banilor la nivelul familiei. Părinții vor învăța alături de proprii copii să utilizeze modalitățile moderne de plată în orice context economic. În primele etape de viață, în contextul jocurilor inițiate, copilul va „opera” cu diverse substitute ale banilor (jucării, obiecte din spațiul de joacă, obiecte personale...). Un alt element important în învățarea valorii de cumpărare a banului și a modalității de plată îl constituie obișnuința de a vehicula virtual cu aceștia, fiind o caracteristică a societății contemporane. *Utilizarea unor instrumente de plată precum cardurile sau conturile bancare coboară deja spre vârste mai joase decât majoratul.*

Stabilirea priorităților financiare

Este tradițional deja ca resursele disponibile să nu acopere decât parțial nevoile; așa se întâmplă aproape în orice familie. De aceea, copiii trebuie să învețe ca, alături de părinții lor, să stabilească și să respecte prioritățile financiare care să reflecte cât mai bine interesele tuturor membrilor familiei.

Părinții obișnuiesc să ia decizii în locul copiilor, considerându-i pe aceștia încă nepregătiți. Dincolo de o oarecare justificare, oferită de experiența mai extinsă a

Interviuri cu părinții privind propriile opțiuni și reguli de gestionare a bugetului familiei, insistând asupra argumentelor care stau la baza deciziilor.

Realizarea unor afișe pe tema modalităților moderne de plată și economisire. Se vor iniția echipe de lucru și se va stabili cum se va desfășura prezentarea „produselor” muncii prestate.

Joc de rol în care elevii să pună în practică specificul modalităților moderne de plată și al comportamentelor celui care operează plata (funcționar de bancă, utilizarea cardului, scanner de preț, comerț virtual etc.).

Studiu de caz asupra unei situații:

- în care familia nu a avut priorități în gestionarea bugetului;
- în care familia respectă prioritățile financiare vitale, dar nu și pe cele individuale;
- în care copiii nu sunt implicați în luarea deciziilor, nu le înțeleg și nu le respectă;
- în care li se explică membrilor familiei, chiar și copiilor, interesele financiare și resursele financiare de care dispune familia și fiecare participă, în mod egal, la luarea deciziilor.

adultilor, *copiii trebuie implicați cât mai de curând în aceste decizii, pentru a avea sentimentul de co-participare și a le respecta.* În caz contrar, „plângerile” sau solicitările nerealiste ale copiilor pot constitui o sursă de conflicte frecvente la nivelul familiei.

A stabili priorități financiare la nivel de familie înseamnă a respecta o serie de priorități în alocarea și cheltuirea bugetului: asigurarea nevoilor de bază ale familiei (alimente, îmbrăcăminte, medicamente), plata utilităților (curent electric, apă curentă etc.), cheltuieli cu educația copiilor (rechizite, haine pentru școală etc.) ș.a.

Ideea de a stabili priorități și de a face ierarhii ale nevoilor sprijină formarea unui climat de încredere reciprocă și de înțelegere la nivelul familiei și îi ajută pe tineri să devină, mai târziu, organizați și atenți în gestionarea propriilor resurse.

Împărțirea sarcinilor în activitatea casnică

Mulți părinți au prejudecata că, la vârste foarte mici, copiilor nu trebuie să li se atribuie sarcini în activitățile casnice. De multe ori, aceste sarcini sunt solicitate chiar de către copii, din dorința de a face lucruri „împreună cu părinții” sau specifice adulților. Satisfacția realizării diferitelor „mici” sarcini casnice îi motivează și – mai ales – îi ajută să înțeleagă în ce constau respectivele sarcini și care este rostul lor în economia vieții de familie.

Timpul familial și cariera profesională

Familia este o instituție pentru a cărei funcționare este nevoie de unele condiții minimale; una dintre ele este ca un timp suficient să fie petrecut împreună de membrii familiei.

Solicitările mediului socio-economic contemporan, caracterizat de complexitate și competiție continuă, revendică o implicare consistentă a persoanelor în managementul propriei cariere.

Angajamentul pentru o carieră de succes nu merge, de fiecare dată, în bună corelare cu timpul

Vizionarea și analiza unor materiale (casete video, DVD)

pe baza unui plan de discuție proiectat și structurat de către cadrul didactic (anunțat elevilor, supus completării), astfel încât să se evidențieze acele elemente de înțelegere a mesajului teoretic.

Realizarea în echipe mixte a unor fișe ale diferitelor profesii

„la modă” prin care sunt precizate pregătirea profesională, specificul acelei meserii, posibilitățile de avansare, cerințe, competențele solicitate, impactul respectivei meserii pe piața muncii, timpul solicitat de companiile angajatoare.

Prin relaționare directă se vor analiza comparativ posibilitatea de petrecere a timpului rămas în familie și avantajele/dezavantajele unei cariere de succes și ale unei familii de „succes”.

alocat vieții de familie. Prioritizarea și buna gestiune a timpului convențional limitat, în care trebuie să încapă tot mai multe activități, devin instrumente cheie pentru tânărul familist modern.

Carierea profesională este deosebit de importantă; totodată, familia este un factor de susținere și stabilitate care poate constitui premisa unei astfel de reușite pe termen lung. Echilibrul între viața profesională și cea personală este una dintre ecuațiile dificile aflate în rezolvarea tânărului zilelor noastre.

Copiii au nevoie de afecțiune și de timp alocat astfel încât să nu se simtă neglijați și lipsiți de sprijin în dezvoltare.

Părinții care vor reuși să găsească un echilibru stabil între timpul petrecut în familie și cel alocat carierei profesionale oferă un bun exemplu copiilor pentru momentul în care ei vor fi puși în situația de a face alegeri privind gestionarea propriului timp (timpul de joacă, timpul destinat realizării unor sarcini casnice, timpul școlar, de învățare etc.).

Stereotipuri și prejudecăți privind muncile casnice

Terenul exemplelor în sensul stereotipurilor din viața de familie este extrem de bogat.

În România se acceptă cu ușurință rezultatele unor cercetări succesive care arată fără echivoc discriminarea de gen în familie.

Femeia din familiile noastre are o „viață dublă”, în care ar trebui ca timpul să fie dilatat corespunzător pentru a acoperi, pe lângă obligațiile profesionale, și ansamblul aproape complet al sarcinilor casnice.

Femeia contemporană (mai ales în România) este pusă în fața unei duble presiuni: presiunea tradiției și a mentalului social colectiv, care îi spune că rolul ei principal este să „țină casa”, să conducă gospodăria și să-i îngrijească pe copii, pe de o parte, și

Analiza unor documente curriculare și a unor manuale școlare de nivele de școlaritate diferite privind discriminarea de gen.

Exemplificarea cu alte obiceiuri și tradiții ale poporului nostru despre muncile casnice.

Sugerăm împărțirea elevilor în două tabere și argumentarea reciprocă.

La final, se vor scrie pe tablă/flip-chart concluziile ambelor tabere și propunerile, sugestiile.

Realizarea unei **grile de observare** și aplicarea acesteia în contextele propriilor familii, în ideea evidențierii acelor stereotipuri și prejudecăți privind muncile casnice.

presiunea societății moderne care îi solicită o carieră competitivă, la fel ca și reprezentanților sexului masculin.

Responsabilitatea pentru bunul mers al familiei și pentru îndeplinirea sarcinilor casnice aparține tuturor membrilor, indiferent de gen. Distribuția responsabilităților este firească, dar ea trebuie să fie echilibrată și să țină seama de timpul și de nevoile fiecăruia.

Cadrele didactice trebuie să abordeze critic discriminarea de gen pe care o transmit nu doar familiile, prin comportamentele cotidiene, ci chiar manualele școlare, curriculum-ul.

Acestea îl prezintă cel mai adesea pe bărbat în ipostaze eroice, atractive și interesante, în afara spațiului domestic (luptător, cosmonaut, șofer, inginer etc.), pe când femeia apare în bucătărie, alături de copii, la masa de călcat etc.

Copiii trebuie să înțeleagă încă din școală că discriminarea de gen nu are ce să caute în viața de familie. Chiar dacă „obiceiurile” și cultura socială promovează stereotipuri și prejudecăți legate de gen, școala trebuie să le scoată la iveală și să le abordeze critic.

Educație pentru viața cotidiană

Dincolo de spațiul complex al familiei, tânărul este implicat în contexte sociale și relaționale dintre cele mai diverse și solicitante.

O componentă de bază a economiei casnice face referire la formarea și dezvoltarea unor atitudini și comportamente prin care să fie capabil să rezolve provocările la care este supus permanent și, mai ales, să se integreze profesional, social, economic.

Această pregătire pentru viața cotidiană are ca finalitate: *capacitatea de relaționare și comunicare, înțelegerea mecanismelor de funcționare a societății, capacitatea de raportare obiectivă la ceilalți.*

Brainstorming cu tema: *Comunicare umană și modalități concrete de relaționare.*

Interesul va fi dirijat spre acele opinii și răspunsuri privind necesitatea cunoșterii solicitărilor cotidiene permanente, a modalităților de răspuns, de comunicare.

Realizarea unei expoziții la nivelul școlii (în urma unor întâlniri de lucru) prin care sunt expuse materiale realizate de elevi despre caracteristicile societății de consum și diferitele ipostaze în care se află consumatorul, precizând mesajele de tip educațional.

Educația consumatorului

Un demers special al economiei casnice este cel reprezentat de **statutul de consumator** al tânărului în contextul unei societăți bazate pe consum.

Sugestiile privind conținuturile specifice sunt centrate asupra: analizei **mecanismelor de funcționare ale societății** actuale care îl obligă pe tânăr să ia decizii rapide și să manifeste opțiuni clare, studiului și cunoașterii drepturilor pe care le are un consumator de produse și servicii, a instanțelor cărora se poate adresa, a contribuțiilor individuale pe care este obligat să le îndeplinească față de societate și semenii. Acest conținut specific se completează cu cele prin care realizăm o educație pentru sănătate.

Sănătate și alimentație

Să menționăm relația directă cu educația pentru sănătate, ca o cerință stringentă a statutului de consumator pe care îl deținem într-o societate de consum.

Încă insuficient abordată, această perspectivă în contextele sociale și educaționale din România, *sanătatea și alimentația tinerilor este o problemă gravă în noile condiții de viață*: program foarte aglomerat, timp și interes scăzut pentru „masa în familie”, tentații culinare „colorate și înlocuitoare”, libertate de decizie acordată copiilor privind alimentele consumate, dezvoltarea unor servicii culinare în acord cu evoluția socialului (fast-food, catering, distribuirea la domiciliu etc.).

Aceste schimbări au condus la o mai mică atenție acordată pregătirii mesei în familie din perspectiva implicării tuturor membrilor și a oferirii de spațiu de relaționare directă, de comunicare.

Educația trebuie să intervină în inițierea unor comportamente responsabile față de sănătate și alimentație apelând la participarea specialiștilor din diferite domenii (biologie, ecologie, chimie, medicină etc.).

Dezbatere pe tema „*Sănătate și alimentație*”, în care sugerăm invitarea unui medic specialist în sănătate publică, care ar putea să intervină cu explicații și exemple concrete.

Această problemă este necesar a fi abordată interdisciplinar.

Copilul va fi familiarizat cu ceea ce presupune o alimentație sănătoasă, cu obiceiul de a urmări permanent termenele de valabilitate, cu dreptul de a reclama unele abateri de la calitate.

Utilizarea tehnologiilor în activitatea casnică

Educația se confruntă de mai mult timp cu necesitatea valorificării tehnologiilor în demersurile educaționale. Prin extrapolare, înțelegem nevoia de a învăța copiii cum să-și ușureze activitățile casnice prin utilizarea tehnologiilor atât de vaste cu care este asaltată piața ofertelor, ajungându-se chiar la exagerări „robotizate”.

Tânărul trebuie să fie familiarizat cu aceste tehnologii și, mai ales, cu modalități de manipulare în condiții de securitate și sănătate.

Realizarea unor interviuri cu reprezentanți ai companiilor care produc sau comercializează tehnologie casnică, pentru a înțelege politica lor de dezvoltare/promovare, cu familii care au acces la aceste tehnologii, le cunosc utilitatea, le folosesc, cu familii care nu doresc să utilizeze tehnologia modernă în activitatea casnică și motivațiile acestora.

Sugestii pentru evaluare

- realizarea evaluării se va face, pe cât posibil, în contexte practice, aplicative;
- elevilor li se poate solicita realizarea unor planuri de activități casnice, pe care să le urmărească permanent;
- se pot iniția demersuri de evaluare a satisfacției celorlalți membri ai familiei în raport cu activitatea casnică a elevului.

Recomandări bibliografice

- Alba, Anca et. al., *Te interesează cariera copilului tău? Ghid pentru părinți*, Ed. BIC ALL, București, 2003.
- AnaLize*, Revista de Studii Feministe, AnA
- Barometrul de Gen*, FSD, 2000
- Băran-Pescaru, Adina, *Familia azi. O perspectivă sociopedagogică*, Ed. Aramis, 2004.
- Ciohodaru, Elena, *Succesul relației între părinți și copii, acasă și la școală*, București, Ed. Humanitas Educațional, 2004.
- Dragomir, Otilia, Miroiu, Mihaela (ed.), *Lexicon feminist*, Polirom, Studii de Gen, 2002.
- Giddens, Anthony, *Sociologie*, capitol 5, Genul și sexualitatea, Editura All, București, 2000.
- Grunberg, L., *Good Practice in Promoting Gender Equality in Higher Education in Central and Eastern Europe*. Bucharest: UNESCO-CEPES, 2001.
- Grunberg, L., Miroiu, M. (coord.) *Gen și educație. Egalitate prin diferență: program de educație non sexisistă*. București, ANA, 1997.
- Grunberg, L., Ștefănescu, D. O., *Integrare versus separare: ghid prietenos la gen*. București: ANA, 2004.
- Hardy, Stephen, Adnett, Nick (2001). *The Parental Leave Directive: Towards a 'family-friendly' Social Europe?* <http://www.staffs.ac.uk/schools/business/economics/papers/ec2001-09.pdf>
- Hass, L. Hwang, Ph. and Russell, G. *Organizational Change and Gender Equity International Perspectives on Fathers and Mothers at the Workplace*. Sage Publications <http://www.sagepub.com/book.aspx?pid=4860>
- Irvine, Margaret, *Early Childhood Education. A Training Manual*, Bernard van Leen Foundation/ UNESCO, 1999.
- Mihăilescu, Ioan, *Familia în societățile europene*, București, Ed. Universității, 1999.
- Moraru, C., Petrovai, D., *Start pentru succesul învățării*, București, Humanitas Educațional, 2004.
- Nauck, Bernhard, *Value of Children in Six Cultures. A Replication and Extension of the 'Values-of-Children Studies' with regard to Generative Behavior and Parent-Child Relationships*, 2001, http://europa.eu.int/comm/employment_social/eoss/downloads/proj_familyrelation.pdf
- Rădulescu, Sorin, *Sociologia vârstelor*, Ed. Hyperion XXI, București, 1994.
- Sanders, Jo. *Teacher Education and Gender Equity*. ERIC Digest. ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education Washington DC. <http://www.ericfacility.net/ericdigests/ed408277.html>
- Seefeldt, Carol, Nita Barbour, *Early Childhood Education. An introduction*. Third Ed., Macmillan College Publishing Company, New York, 1993.
- Simone de Beauvoir, *Al doilea sex*, Editura Univers, 1998 (traducere Diana Bolcu și Delia Verdeș).
- Ștefănescu, Maria-Liana, *Instruirea diferențiată a elevilor supradotați*, Ed. Polirom, Iași, 2002.
- Tilley, W. Barbara, *Short Term Counseling*, New York, 1984.
- Vlăsceanu, L. (coord.) *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculum-ul învățământului obligatoriu. Studiu de impact*, Polirom, Iași, 2002.
- Vrăsmaș Ecaterina, *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, București, 2002.

Lucrare realizată și tipărită în 2000 de exemplare,
cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în România.

ISBN: 978-973-8411-58-6